

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICĂ A „ASTREI“

Anul III
N-rul 14-15

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

Un exemplar
Lei 20

CLUJ, DUMINECĂ 4 și 11 APRILIE 1926

C U P R I N S U L :

- ACTUALITĂȚI:** Problema
fericirii **Ion Gorun**
Vedenia lui Petru **Al. Ciura**
Problema minoritară **Ion Băilă**
Indrumarea învierii **Horia Trandafir**
- POLITICĂ EXTERNĂ:**
Turburarea dela Geneva **N. Dașcovici**
- PROBLEME SOCIALE:**
Sociologia contemporană:
Valoarea Sociologiei — răs-
punsul d-lui **Tr. Brăileanu**
Răspunsul d-lor **P. Andrei, M. Ralea**
„Educația lui Cyrus“ de
Xenofon **Șt. Bezdechi**
- EUROPA CONTIMPO-
RANĂ:** Aspecte etnopoliti-
tice în Apus **Leo Delfoss**
- PROBLEME ECONO-
MICE:** Principiile asigu-
rărilor agricole **N. Ghiulea**
Controlul băncilor în Aus-
tria, Cehoslovacia, Ungaria
și la noi **Sabin Cioranu**
- INVĂȚĂMÂNT-EDUCA-
ȚIE:** Educația fizică în
cadrul reformei noastre
școlare **Vl. Ghidionescu**
- BULETINUL ASTREI:**
Cultul realităților **Ion Clopoțel**
- SUPLIMENT LITERAR:**
Sufletul meu astăzi își des-
groapă morții **Elena Farago**
Asupra limbii — cum se
scrie în zilele noastre **Ion Gorun**
Tristețe; Presimțiri **Vasile Al-George**
Fapta; Semn de creangă;
Liturgia norilor (Verhae-
ren); Cavernele (Ady); Căii
de povară (B. Viertel) **Teodor Mureșanu**
Din hârtiile unui călugăr
Ceasuri de noapte, April
Despărțire **Constanța Hodoș**
Note despre arta franceză
Litanie către mama **Ecaterina Pitiș**
Inviere **D. Scurtu**
Mandarinul **Dr. M. Kastarska**
Chestiunea shakespeare-
iană **I. Mehedințeanu**
„Fețele unui veac“ de L.
Blaga **Volbură Poiană**
Tiberiu Boldur
Mărioara Șerban
Olimpiu Boitoș
- CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE:** Pentru Muzeul
Astrei. — Un concert religios. — Cărți, reviste, ziare (H.
Jvonne Stahl: Voica) **B. & B.**
- CRONICA MEDICO-SOCIALĂ:** In legătură cu congresul profe-
sorilor de gimnastică. — Avitaminozele. — Desiderate electo-
rale. — Iarăș orientarea profesională **Dr. A. Voina**
- SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ:** Patru ani de
suferință. — Emigrările. — Exemplul Belgiei **N. Ghiulea**
- FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE:** Putem să ne izolăm? — Schim-
barea de guvern. — In Ardeal nu se citește. — Anecdotele. — De ce fuge străi-
nătatea de noi? — Concurs literar. — Catalogul cărților „Culturei Naționale“. —
Bibliografie. —

**REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8
CALEA VICTORIEI NO. 51**
Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcțio-
narii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite.
In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Hristos a înviat!

SOCIETATEA DE MÂINE

COMITETUL DE DIRECȚIE: V. Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, Ioan Lu-
paș, Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ioan Clopoțel.

SECRETARIATUL DE REDACȚIE: Aurel Buteanu, Ion Breazu și Ol.
Boitoș.

COLABORATORI: T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, I. Băilă, Ar. Banciu,
A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăuleanu, N. Buta,
O. Boitoș, I. Breazu, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea,
dr. E. Dăianu, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, Silviu Dragomir, I. Duma,
A. Esca, Mircea Florian, I. Flueraș, Vladimir Ghidionescu, N. Hoiescu, Ovi-
diu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, dr. Axente Iancu, dr. I. Iacobovici, Petru
Ilicu, Emil Isac, D. B. Ionescu, dr. Ioan Iosif, dr. Victor Jinga, Iosif Jumanca,
dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lațiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing.
Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simion Mehedinți, Ștefan Meteș, dr.
Zaharia Munteanu, Teodor Neș, dr. Ioan Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie
Pâclișanu, Horia Petra-Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu
Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Puș-
cariu, Sextil Pușcariu, dr. Cornel Radu, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr.
P. Sergescu, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban,
G. Șerban, dr. Dom. Stanca, Fl. Ștefănescu-Goangă, P. Suciu, dr. M. Suciu-
Sibiianu, C. Sudețeanu, inginer Șuluțiu, Gavril Todica, D. Tomescu. Isaia
Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

REPREZENTANȚI IN PROVINCIE:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. Vasile Gherasim
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Șt. Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: prot. Romul Popa
Lugoș: Pavel Grecu, redacția „Cartea
Satelor“
Timișoara: ziarist Octavian David și
Valeriu Linca
Careii-mari: Ion Vida
Zălau: prof. Ghergariu
Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas
(Tohamul vechiu)

Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramureș: I. Bârlea și dr. V. Filipciuc
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime) pr. I. Rațiroiu
Săliște prof. Alex. Iosof
Sighișoara: Șerban G. Șerban
In București: G. Vlădescu-Răcoasa
In Paris: Adrian Corbul
In Roma: N. Buta
In Berlin: N. Bagdasar

SCHMOLL-PASTA

CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE — BRAȘOV

GHETE, CURELE
DE TRANSMISIE

PIELĂRIE FINĂ

FABRICA DE PIELĂRIE

FRAȚII RENNERT & Co.

SOC. AN. — CLUJ ADRESA TELEGR.: „DERMATA“

Industria Sârmei S. A.

Cluj, Calea Victoriei No. 29.

Produce:

FIER DE BETON, FIER DE CERCURI,
FIER COMERCIAL, SÂRMĂ LAMI-
NATĂ, SÂRMĂ TREFILATĂ ÎN
TOATE DIMENSIUNILE ȘI CALITĂ-
ȚILE, CUIE TOATE DIMENSIUNILE
ȘI SPECIALITĂȚILE, SCOABE, AR-
CURI DE MOBILĂ, AGRAFE
DE BIROU.

Banca de Credit și Cassa de Păstrare Soc. An.

CLUJ, PIAȚA UNIRII 7.

CAPITAL SOCIAL: 48.000.000 LEI.

SUCURSALE: Dej, Alba-Iulia, T.-Mureș și Diciosânmartin

Instituții afiliate: In Turda, Odorhei și Aiud

Execută orice afacere de bancă.

Intrepozite lângă gara Cluj.

SAFE-DEPOZIT. AUTORIZAȚIE DE DEVIZE

„NORA“

SOBE ARTISTICE DE FAIANȚĂ
SE POT COMANDA DIN CLUJ
CALEA REGELE FERDINAND 38.

LA MAGAZINUL FABRICEI „IRIS“,

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CALEA VICTORIEI 51. TELEFON 308
PIAȚA UNIREI No. 8.
Cluj, Duminecă 4 și 11 Aprilie 1926

Anul III Nrul 14—15
NUMĂRUL: LEI 20

Problema fericirii

Iată un cuvânt, asupra înțelesului căruia oamenii nu se vor înțelege nici odată între dânșii; ce este *fericirea*, — care om și în ce împrejurări ale vieții se poate chema fericit? Și poate nu este om care într'un fel sau altul să nu-și fi pus în viața lui adesea această întrebare, fie că a fost chinuit de problema vieții pentru dânșul, fie că l-a preocupat enigma fericirii *omului* în deosebte, dacă nu chiar a omenirii în întregime. Într'adevăr, e o problemă care se înfățișează, ca multe, în două chipuri reflecției omenești: în chip subiectiv: cum mă cred sau m'aș crede eu fericit, și în chip obiectiv: cum este sau poate fi cineva fericit. De câte ori nu auzim pe unul sau pe altul zicând despre un al treilea: „Iată un om fericit!“ Și dacă am cerceta despre acest al treilea mai cu dinadinsul, ne-am încredința că el însuși nu împărtășește nicidecum această judecată despre fericirea lui.

Aceia cari și-au pus problema în chip general, obiectiv, și au încercat rezolvarea ei fie teoreticește fie prin pilde, au fost cugetătorii de toate felurile, dela poeți până la filosofi și mai cu osebire poeți-filosofi sau filosofi-poeți. Rezolvarea a căutat-o însă fiecare după temperamentul lui. Și fiindcă temperamentele sunt de foarte multe feluri, astfel și rezolvările în cari mai la urmă e cu neputință să nu intre și elementul subiectiv, au fost și vor fi pururea foarte variate.

Dacă pornești dela Schopenhauer, că numai durerea e ceva pozitiv pentru om, iar fericirea nu e decât negativul înlăturării vremelnice sau a suspendării durerii, vei ajunge la o contemplare cu totul alta a fericirii, decât dacă vei porni dela o altă teorie, după care de pildă omul e născut spre a fi fericit pe pământ, iar contrariul nu este altceva decât ce poate fi eliminat prin voința sau acțiunea individului, a societății și în definitiv, ca ideal, a omenirii întregi, luminate și solidare.

Intre aceste două concepțiuni externe însă, cât loc a rămas pentru amănunțirea, pentru precizarea, în care existența omenească să poată fi, să se poată numi, ea pe sine însăși *fericită*?

Fericirile evanghelice se întemeiază mai mult pe viața virtuoză a cărei recompensă ar fi așa dar *fericirea*. Astfel avem: să fii blând, să fii setos și flămând de dreptate, să fii milostiv și curat cu inima, să fii făcător de pace, — și atunci vei fi fericit într'un chip sau în altul.

Fericii să se socotească și acei cari plâng și cei isgoniți pentru dreptate și: „fericiți veți fi când vă vor ocări și vă vor goni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră mințind pentru mine!“¹⁾ Iarăș mai mult numai îmbărbătări pentru stăruirea în virtuțile creștinești.

Dar mai este o fericire, și anume chiar, cea dintâi în ordine numerică, și aceasta glăsuște așa cum o auzim citită în bisericile noastre și citată de atâtea ori de noi laicii, cu rost sau fără rost, și mai ales în înțelesul ironic căruia ambiguitatea unui cuvânt al traducerii îi lasă loc și puțină: „Fericii cei săraci cu duhul“. O altă traducere, deși neautorizată încă de Sf. Sinod, spune, probabil mai apropiat de înțelesul adevărat al textului original: „Fericii cei simpli la suflet“... Cu aceasta avem, așadar, în cele două fericiri și un alt indemn spre virtuțile cari pot să facă fericirea omului, — avem o *afirmare* asupra stării de fericire care ar fi condiționată de simplitatea sufletească a omului.

Ce poate însă să însemneze aceasta altceva, decât că fericirea stă în rapor-

tul dintre dorințe și împlinirea lor? Aceia vor fi negreșit mai apropiați de fericire, cari vor fi stăpâniți de mai puține dorințe. Simplitatea sufletească implică cumpătarea. „Ignoti nulla cupido“, zice cunoscutul aforism al lui Ovidiu. Doruri despre cari n'avem cunoștință nu pot să ne frământă, să ne chinuiească și cu aceasta să depărteze dela noi starea de fericire, după care oftăm.

Dar se naște cu drept cuvânt o altă nedumerire. Oare împlinirea tuturor dorințelor, indiferent de mulțimea și varietatea lor, implică ea neapărat starea de fericire? Fără îndoială că sunt foarte puțini aceia cari ar putea să răspundă din propria lor experiență la o asemenea întrebare. Dar noi știm că printre aceștia se găsesc oameni pe cari împlinirea din belșug a tuturor dorințelor i-a făcut pur și simplu „sătui de viață“. — Dar *nu* fericii: Când omul nu mai are nimic de dorit, nu e oricare ea drept temătorul de Dumnezeu, Simeon din Ierusalim, ca mulțămît pentru fericirea lui să zică: „Acum slobozește pe robul tău stăpâne, după cuvântul tău în pace“. Ci mai adesea citim, despre sătuii de viață, și de boala uritului²⁾, cari întru scrâșnire își pun capăt vieții singuri — în definitiv nu pentru altceva, dar fiindcă nu mai au nimic de dorit... Iată dar că acela care crede că ne măgulește cu perspectiva culmii de fericire urîndu-ne „împlinirea tuturor dorințelor“, în realitate nu ne pofteste adevărata fericire, ci poate contrariul.

Aceasta nu răstoarnă concepțiunea că fericirea stă în raportul dorințelor cu realizarea lor.

Dar îi impune corectivul: nu împlinirea lesnicioasă a tuturor dorințelor, printre cari de altfel pot să fie și dorințe simțite, — ci mai degrabă credința, speranța în *posibilitatea* împlinirii dorințelor raționabile. Să ai întotdeauna ceva de dorit, dar în sinea ta să

¹⁾ Așa este în traducerea românească a Bibliei (și în „ediția Sf. Sinod“ dela 1914); dar evident că după mințind trebuie cel puțin o virgulă, înțelesul neputînd să fie altul de cât: Fericii veți fi când pentru mine oamenii vă vor ocări și prigoni și vor zice tot felul de cuvinte rele împotriva voastră mințind pentru aceasta“ — Un exemplu mai mult al necesității revizuirii traducerii românești a Bibliei.
I. G.

Turburarea dela Geneva

ai credința tare că vei ajunge la împlinirea și a acestei dorințe.

Cum că așa trebuie să fie, ne convingem mai ușor printr'o pilduire contrară. Care e într'adevăr, cea mai mare nenorocire care poate să lovească pe om, dacă nu aceia de-a fi chinuit de o dorință pe care o știe sau o crede *cu neputință* de realizat? Aicea intră și durerile pe cari ni-le cauzează „pierderile ireparabile“ pierderile, de pildă a unei ființe scumpe care părăsindu-ne lasă în sufletul nostru un gol, de multe ori pururea chinuitoare. Consolarea credinței în viața după moarte, care poate să încolțească în unele minți, implică totuși o amărăciune, ce nu ne lasă fericirii cea seninătate deplină, fără de care ea nu se mai poate numi așa.

Dacă dar cea mai mare nenorocire pentru un om este nerealizabilul unei dorinți, — un amor nenorocit, sfăr-marea oricărei credințe în împlinirea unui ideal, — sau ireparabilul unei ră-niri sufletești suferite, — prin contrast fericirea cea mai mare nu poate să fie decât în făurirea de dorințe pe cari mintea sau fantazia noastră și le pune mereu înaintea ca pe un miraj spre care nu întindem mâini desperate, ci mâini încrezătoare în prinderea ei și îmbrățișarea, cândva, a realității.

Firește că cu aceasta problema fericirii încă nu este rezolvată. Este mai mult o constatare asupra stării de fericire. Dar omul nu se poate mulțami numai cu atât; el ar vrea să știe ce trebuie să facă și cum are să facă, pentru ca să isbutească să-și stămpere setea de fericire?

S'au scris despre acestea multe. Dar nu s'a scris și nu se va scrie niciodată totul. Recomandarea *cumpătării* nu este o rezolvare, căci din cumpătare omul poate să cadă într'o indiferență totală față de bucuriile și plăcerile vieții, într'o prostuație care poate să însemneze o fericire subiectivă, dar cam de natura aceleia, foarte puțin de invidiat, care e rezultatul și consecința unei boale mintale.

Un frâu să punem dorințelor noastre, care să nu le lase să treacă în divagațiuni. Dar zbor liber să lăsăm idealurilor de viață, individuală și ome-nească, și fericirea să ne-o căutăm în năzuirea cinstită și inimoasă spre realizarea lor.

Ion Gorun

A apărut:

Sociologia Generală de Tr. Brăileanu. Preț 140 lei. Se poate ridica dela Adm. rev. noastre; studenților li-se face reducere de 40 lei la exemplar.

Ceeace era de prevăzut s'a întâmplat depășind, însă, așteptările pesimiste și înfrângând toate eforturile pentru o înțelegere și toate dorințele de a face chiar jertfe pentru cauza generală a păcii și a împăcării.

Ocupându-ne într'un articol precedent despre toate problemele pe care venirea Germaniei în mijlocul Societății Națiunilor le impunea instituției dela Geneva, am arătat pretențiunile ce se iviseră pentru dobândirea de locuri permanente în Consiliu, din partea Spaniei, Braziliei și Poloniei, odată cu locul ce se convenise că va fi acordat Germaniei.

Un grav defect constituțional al Societății Națiunilor

Fiindcă pregătirea politico-diplomatică a Adunării extraordinare din Martie a. c. nu se făcuse destul de bine sau pentru că nu i-se dăduse întreaga grijă necesară, însăși instituția pacifică dela Geneva s'a văzut pusă într'un impas îngrijitor pentru viitorul ei cu prilejul desbaterilor pentru admiterea Germaniei.

Nefiind un adevărat supra-Stat, capabil de a lua hotăriri autoritare, asupra membrilor, chiar împotriva voinței lor, și trebuind, conform pactului, ca în toate deciziunile de fond să se obțină adeziunea unanimității Statelor prezente în Adunare sau Consiliu, Societatea Națiunilor prezintă un grav defect constituțional. Dreptul de „veto“ consfințit prin pact în favoarea oricărui membru, mare sau mic, constituie esența acestui defect constituțional, deși, poate, din alte puncte de vedere, condiția unanimității în hotăriri este tocmai calitatea instituției căci face posibilă conviețuirea laolaltă a atâtor State cu tendințe divergente.

Pe scurt, Adunarea extraordinară, care n'a reușit trebuia să schimbe compoziția Consiliului prin acordarea unui loc permanent Germaniei și, eventual, celorlalte State cu pretenții identice. Procedura pentru a ajunge la acest rezultat, așa cum rezultă din art. 4—5 ale pactului, era în aparență foarte simplă: cu majoritatea voturilor Adunării și unanimitatea voturilor Consiliului, totul se putea hotărî. S'a întâmplat, însă, ca până la urmă unanimitatea să nu se poată obține, în sânul Consiliului, prin îndărătnicia Braziliei de a-și exercita dreptul de „veto“ împotriva admiterii Germaniei dacă nu i-se satisfăcea cererea ei de a i-se transforma concomitent actualul

scaun nepermanent într'unul permanent.

Turburarea dela Geneva a trecut prin mai multe faze interesante până la concluzia finală a amânării, prin îndărătnicia Braziliei, și, bine înțeles, pentru câștigarea timpului necesar de pregătire diplomatică și de opinie publică.

Se știa, dela început, că Germania se opunea la acordarea unui loc permanent Poloniei în Consiliu, se opunea chiar până la refuzul ei de a mai primi să vină în mijlocul Consiliului. O intransigență absolută ca manifestare de voință, de putere și de prestigiu politic, din primul moment al apariției sale în mijlocul instituției pacifice dela Geneva. Prin urmare, Germania înțelegea să dea admiterii sale în Societatea Națiunilor caracterul unei formidabile victorii morale împotriva tuturor foștilor înamici cari l'impuseseră, la Versailles, să semneze o pace socotită umilitoare. Dar chiar și fără un asemenea succes, de a intra singură în Consiliu unde, mai târziu, avea să-și exercite dreptul de „veto“, Germania repurtase o serie de succese prin admiterea tuturor cererilor ei, adevărate „condițiuni“ ca să primească a veni la Geneva.

În prima fază a desbaterilor, nu intransigența Germaniei din afară de Societatea Națiunilor, cât mai ales atitudinea negativă a Suediei, reprezentată în Consiliu prin glasul d-lui Unden, făcea cu neputință un acord final. Suedia, prin exercițiul dreptului de veto, refuza să admită orice altă schimbare în compoziția Consiliului afară de primirea Germaniei.

În faza a doua, Suedia cedează din intransigența inițială și merge chiar cu bunăvoința pacifică așa de departe până a demisiona din Consiliu lăsând liber un loc vacant nepermanent în vederea satisfacerii postulanților grăbiți la locuri permanente. Cehoslovacia în numele Micei Antante se declară gata să facă, pentru moment, același lucru: să lase un loc liber, alături de Suedia, până la sesiunea de Septembrie.

Se înlesnea, astfel, alegerea Poloniei, deocamdată la un loc nepermanent în Consiliu, și ea intra în același timp cu Germania în forul conducător dela Geneva. Viitorul avea să decidă dacă locul Poloniei trebuia să fie tot permanent ca al Germaniei sau nu,

dar pentru moment, printr'un compromis, propriu afacerilor politice, se împăcau rezistența germană cu revendicarea polonă...

Tocmai când totul părea aranjat, iar factorii împăciuirii generale se pregăteau să se felicite în ședința plenară a Consiliului întrunit sub președinția vicontelui Ishii (Japonia), s'a produs schimbarea de film, partea a treia: declarația d-lui Mello Franco, reprezentantul Braziliei. Pe un ton calm, dar ferm și irevocabil, d-sa anunța instrucțiunile categorice și definitive ale guvernului brazilian de a vota contra primirii Germaniei, în Consiliu, dacă nu se acorda în acelaș timp și loc permanent reclamat de Brazilia.

Faza a treia a fost cea mai emoționantă și hotăritoare pentru soarta Adunării extraordinare din Martie, mai emoționantă și mai hotăritoare decât prima fază când d. Unden, conform instrucțiunilor inițiale ale guvernului suedez, a ridicat tonul și a bătut cu pumnul în pupitru...

Amânarea pe Septemvrie și înțelesul ei

Evident că nevoia de a câștiga timp, în momente critice de politică, este prima soluție care se impune.

În cazul de față, Consiliul, potrivit dispozițiilor din pactul Națiunilor, nu putea să facă altceva față de atitudinea intransigentă a Braziliei, membru nepermanent, căci a admite imediat cererea ei de loc permanent însemna să se provoace alte dificultăți neprevăzute și, eventual, să se consacre metoda injoncțiilor, prin exercițiul dreptului de veto, în tratarea marilor probleme de politică internațională ce se aduc la Geneva.

În răstimp, se va studia, pe deoparte, reorganizarea Societății Națiunilor pentru a înlătura gravul defect constituțional de funcționare, iar, pe de altă parte, se vor face pregătirile diplomatice și de opinie publică pentru îndulcirea opozițiilor și înlăturarea intransigențelor.

Cât privește special atitudinea Braziliei, primejdia intransigenței sale va dispărea probabil până la Adunarea din Septemvrie. Precum se știe, în locurile nepermanente din Consiliu, Adunarea alege, în fiecare an, Statele ce au să stea alături de puterile cu locuri permanente dobândite prin pact (Anglia, Franța, Italia și Japonia) și, prin urmare, votul Adunării din Septemvrie poate fi decisiv pentru atitudinea Braziliei. Dacă nu mai este reală, însemnează că Adunarea i-a dezaprobat intransigența din Martie, pe când dimpotrivă un „veto“ opus de un mem-

bru permanent în Consiliu apare ca o piedică de neînvinș.

Fapt demn de remarcat a fost critica formulată de reprezentanții diferitelor State mici în sânul Adunării extraordinare (Olanda, Norvegia, Paraguay, etc.) pentru neputința Consiliului de a lua o hotărâre și învinuirea adusă, acestuia, de a fi zădărnicit perfecționarea organismului pacific dela Geneva. Reprezentantul unei republici sud-americeane, Paraguay, a criticat chiar intransigența Braziliei declarând că atitudinea ei nu are aprobarea popoarelor din America latină.

Un ecou foarte interesant și preventiv de cece se va petrece în opinia mondială până la Septemvrie...

Germania revine la simțul realităților politice?

Evenimentele, prin cursul lor, ca și prin impresia ce au produs-o în lumea întreagă, s'au desfășurat în defavoarea intransigenței germane. Pare că toate intransigențele supărătoare pentru cauza păcii sunt condamnate dezaprobării universale a omenirii.

O bună parte din presa nord-americană socotește că Germania a pierdut bătălia diplomatică la Geneva,¹⁾ deși unii publiciști politici germani stăruesc în credința că patria lor a reputat o înfrântă victorie împotriva pretențiilor Spaniei, Braziliei și Poloniei. Cu o singură ușurare a situației Germaniei pentru ultima turburare dela Geneva: că Brazilia, putere extra-europeană, a fost pricina finală a tuturor dificultăților, înducând dacă ea a lucrat din proprie inițiativă sau stimulată de acțiunea diplomatică italiană din culise.

Dezbaterile din Reichstag, cu privire la acordurile dela Locarno și la cererea de a intra în Societatea Națiunilor, s'au terminat printr'un vot de încredere guvernului german actual. Afirmația că nu se poate concepe refuzul de a intra în Societatea Națiunilor, din partea Germaniei, fără primejduirea operii dela Locarno și a atmosferei mondiale cu privire la intențiunile pacifice germane, dovedește că în opinia publică germană s'a produs o schimbare de curente și tendințe foarte îmbucurătoare. Lumea își dă seamă de interesul Germaniei de a nu rămâne mereu în afară de cercul Statelor care vor pace sinceră și colaborare la opera civilizatorie generală.

O normalizare în raporturile polono-germane chiar cu prețul admiterii lo-

¹⁾ „Deutsche Allgemeine Zeitung“, 19 Martie 1926.

cului permanent al Poloniei în Consiliu, la Septemvrie, nu poate fi decât foarte favorabilă intereselor germane căci fiind asigurată la Apus prin pactul renan, iar la Răsărit prin bariera polonă, de o eventuală invazie rusă, Germania poate face enorme economii militare, ca Anglia și Statele Unite, adoptând sistemul armatei de voluntari și folosind la maximum capacitatea productivă a brațelor valide care și perd anii cei mai buni ai tinereții prin cazărmi.

Reorganizarea Societății Națiunilor

Nu putem încheia acest articol fără a menționa în treacăt planurile de reorganizare a Societății Națiunilor pentru a-i asigura funcționarea în toate împrejurările viitoare, fără primejdia impasurilor asemănătoare celui din Martie a. c.

Critica împotriva dreptului de veto rezultând din condiția unanimității hotăririlor de fond, fie la Consiliu sau la Adunare, subliniază ciudățenia situației că o putere extra-europeană, precum e Brazilia, a putut împiedeca luarea unei hotărâri la Geneva și a primejduit, un moment, opera de pace și siguranță dela Locarno.

De aceea își face loc, în opinia cercurilor politice hotăritoare ale lumii, formula unui Consiliu suprem al Societății Națiunilor alcătuit din Statele cu rol mondial în număr probabil de 7 (Anglia, Franța, Italia și Japonia pentru moment, iar mai târziu Germania, Rusia și Statele Unite) deosebit de un Consiliu ordinar cu locuri multe pentru celelalte State membre și în care s'ar da locuri în majoritate puterilor din Europa întrucât în cuprinsul vechiului continent se ivesc mai dese și mai grave conflicte internaționale. Eventual, dacă ideea regionalistă s'ar dezvoltă în sânul Societății Națiunilor, n'ar fi exclus ca, în Consiliul ordinar, să se constituie grupări de interese, după regiuni, menite să se contrabalanseze între ele sub controlul Consiliului suprem al celor 7 state cu rol mondial.

În asemenea caz, evident că acest Consiliu suprem ar deveni, pentru restul omenirii, un adevărat guvernământ internațional autocrat și independent de voința celor guvernați. Singură opinia publică mondială ar servi ca factor de legătură și îndrumare echitabilă între conducători și conduși printr'un mecanism de reciprocă influență ale cărui precizuni nu se pot încă prevedea.

N. Dașcovici

„Educația lui Cyrus“ de Xenofon

Senorul atenian care a dus o viață așa de accidentată, Xenofon, eroul expediției Celor Zece Mii, nu numai „a făcut puțină istorie și a scris multă istorie, dar a și născocit o bucată de istorie.“ Căci romanul lui „Educația lui Cyrus“, nu era decât tot o încercare de a schița o utopie. Omul care toată viața a simțit o secretă invidie pentru gloria literară și filosofică a lui Platon, a căutat și cu acest prilej să scrie un „pendant“ la strălucita „Republică“ a marelui filosof. Numai el pornește dela cu totul alte premise decât marele gânditor, și în lucrarea sa nu izbutește de cât să ne dea un slab compromis între realitate și închipuire, expus într-o formă palidă, care nici pe departe nu se poate compara cu creația divinului filosof. Într'adevăr, acest roman istoric, scris în preajma anilor 360—361, nu e decât un ideal politic sublimat pe de-o parte din constituția și instituțiile spartane, pentru care energicul soldat-scriitor avea o mare admirație, iar pe de alta din cunoștințele despre viața și organizația persană, pe care el o văzuse mai deaproape cu prilejul șederii sale în Asia Mică, în calitate de auxiliar și amic al acelui excelent prinț care a fost Cyrus cel Tânăr, fratele lui Artaxerxe și fiu al lui Darius. Deaceia o să și vedem că lucrarea lui — în cele două părți mai caracteristice ale ei (C. I și VIII) expuse la început și la sfârșit — se sprijină pe deoparte pe reminiscențele sale din viața spartană, ale cărei principii le ia ca model, când e vorba să arate criteriile adevăratei educațiuni pentru cetățenii Statului său ideal, iar pe de alta, când e vorba să schițeze organizația acestui complex social, împrumută trăsături caracteristice dela imperiul persan.

Idealul pentru care militează autorul nostru e o monarhie absolută. Decât acest monarh, spre deosebire de tiranul urât de orice grec, este în același timp un filosof, împodobit de toate virtuțile, și dacă cerința lui trece drept lege, e că el e cel mai bine înzestrat din toți cetățenii imperiului său. Dreptul lui nu se justifică decât prin absoluta sa superioritate față de toți supușii pe care e chemat să-i conducă. Și apoi, dacă puterea absolută a tiranului, n'are alt scop decât să-i procure acestuia maximum de bine terestru, monarhul nu-și asumă greaua lui sarcină decât pentru binele supușilor săi. Tirania e o instituție dușmană poporului; monarhia e sprijinul cel mai bun al poporului. Tiranul cârmuiește în interesul său pro-

priu, monarhul are în vedere binele poporului pe care îl conduce. Monarhia are un scop cultural, căci vrea să ridice Statul prin ordine și cultură, prin disciplină și ierarhie; tiranul urmărește un scop material, căci pentru el poporul nu e decât un bun de exploatat.

Către o monarhie, ca ideal politic, se îndreptau gândurile multor contimporani ai lui Xenofon, în această primă jumătate a sec. IV a. Chr. Democrația exagerată se dovedise incapabilă să facă față marilor probleme politice pe care le pusesse îndelungatul și cruntul război peloponezic. Acuma lozincă e să se renunțe la acel individualism anarhic, spre a realiza o unitate socială mai strânsă, în care cetățeanul să fie un membru docil al întregului, o piesă disciplinată a mașinării de Stat. Căci cu acea libertate personală din sec. V, al cărei scop exclusiv era participarea la viața politică, cetățeanul nu mai are ce să facă. Acum năzuința timpului e să scoată pe individ din vârtejul vieții politice, pentru a-i da puțința să-și creeze o cultură personală și aceasta nu se putea câștiga mai bine decât în mijlocul unei monarhii, chiar a unei tiranii, care, concentrând în mâna șefului de stat toate restricțiunile politice ale cetățenilor, îi scutește pe aceștia de participarea — de multe ori iluzorie — la afacerile Statului. Politica a ajuns pentru cei mai mulți o vorbă goală; individul găsește acum valorile normative ale existenței sale, în cadrul unui trai retras, liniștit, departe de tumultul vieții publice, ajunse — în mijlocul acestor democrații deșănțate — pe mâna șnapanilor, a demagogilor, a sicofanților. Poporul nu mai trebuie să conducă; el trebuie să fie condus de alții, și locul democrației neputincioase trebuie luat de o formă de stat mai disciplinată, unde se respectă mai bine ierarhia valorilor, unde fiecărui individ i-se rezervă locul pe care-l merită. De aceia, de acord cu maestrul său Socrate, cere o pregătire specială dela cei cari au ambiția să ajungă dregători în acest nou Stat monarhic. Deaceia pune noul teoretician — de acord cu Platon, Aristotel și alții—așa de mult preț pe educație. Acum mai ales viața spirituală dă Statului adevărata lui petecie, căci cultura, nu puterea, e scopul unui asemenea Stat.

„Educația lui Cyrus“ e primul roman istoric al Grecilor. Decât intenția lui Xenofon n'a fost să delecteze pe cititor, ci să-l instruiască, arătându-i cum un stat ar putea fi fericit sub conduce-

rea unui monarh de geniu. Acest monarh însă, pentru a corespunde menirii sale, trebuie să fie excepțional înzestrat, așa fel încât să întrecă prin calitățile lui pe oricare din supușii pe care e chemat să-i stăpânească. El trebuie să exceleze prin generozitatea lui, prin simțul său de dreptate, prin bravură, prin talent politic și militar, să fie energic, sobru, neobosit, întreprinzător. Am văzut că și Aristotel și Platon admit că Statul poate fi fericit sub conducerea unui asemenea rege ideal. Dar unde putem găsi o asemenea minune? Xenofon o plăsmuește din capul său, întrupând-o în quasilegendarul despot Cyrus cel vechiu, pe care el îl cizelează, împodobindu-l cu trăsături împrumutate dela Cyrus cel Tânăr (în solda căruia luptase cu prilejul expediției Celor Zece Mii) și dela marele rege spartan, Agesilau. Alegerea lui era destul de fericită „căci eroul său, Cyrus cel vechiu, era destul de celebru pentru a interesa imaginația cititorilor, și destul de puțin cunoscut pentru a lăsa fantaziei sale toată libertatea“.

El ia pe Cyrus dela naștere și povestește pas cu pas toată educația lui. Însă acest ideal de educație nu prezintă nimic deosebit pentru cititorul familiarizat cu instituțiile spartane. Se stăruie îndeosebi asupra exercițiilor militare, asupra partidelor de vânatoare, — cari ocupau un loc așa de mare și în viața spartană, pentru că erau socotite ca o prealabilă deprindere cu viața de război. — asupra disciplinei, menită să învețe pe individ a se supune Statului. Când ajunge la o anumită vârstă, tânărul prinț participă la diferite lupte, unde își oțelește curajul și învață în chip practic percepțiile tactice și strategiei, asupra căruia autorul — ca militar pasionat — insistă cu o deosebită predilecție (lucru care a făcut pe unii să vadă în această operă a lui Xenofon un adevărat manual de artă militară.) După ce a învățat să se supună, Cyrus învață să comande, câștigând astfel toate virtuțile ce se cer unui adevărat general.

Nu vom insista asupra campaniilor pe cari le conduce gloriosul monarh; ele aveau de scop să arate pe comandant în diferite situații în care strălucesc însușirile multiple pe care autorul le reclamă dela cel ce își ia sarcina de a fi conducător de popoare.

Însă poate partea cea mai grea a unei cariere de cuceritor cum e Cyrus, e să știe să organizeze bunurile victoriei. Cu acest prilej putem vedea calitățile de om politic ale eroului ales de Xenofon, cât și modul cum el înțelege să orânduiască un Stat. În centrul acestui imens imperiu, autorul Cyropediei așează un oraș-capitală, de altfel

singurul oraș al imperiului. „Palatul regelui și tribunalele sânt clădite într-o piață mare, numită piața Libertății, din care sânt îndepărtați negustorii cu mărfurile, strigătele și grosolănia lor, care ar turbura frumoasa rânduială ce trebuie să domnească în exerciții. Piața aceasta e împărțită în patru părți: cea dintâi destinată pentru copii, a doua pentru tineri, a treia pentru bărbați și a patra pentru bătrâni (cei cari nu mai sânt în stare să poarte armele). Legea cere ca fiecare să se găsească în toate zilele, în sectorul său: copiii și bărbații, odată cu revărsatul zorilor; bătrânii, când le vine la îndemână, afară de anumite zile când sunt obligați să se prezinte; toți tinerii își petrec noaptea în jurul tribunalelor, înarmați, afară de cei cari sânt însurați, căci aceștia nu se prezintă decât după o înștiințare. Totuși absențele lor prea dese nu sânt văzute cu ochi buni.

Națiunea Persilor e compusă din douăsprezece triburi, și fiecare din cele patru clase (arătate mai sus) are câte doisprezece șefi. Copiii sânt conduși de doisprezece bătrâni aleși dintre cei socotiți ca cei mai destoinici să le dea o bună creștere; adolescenții; de către bărbații cei mai capabili să-i inițieze în virtute; bărbații sânt cărmuiți de către aceia dintre ei, despre care se crede că au mai multă destoinicie ca să îndemne pe alții să-și îndeplinească îndatoririle obișnuite și să asculte de sfaturile Consiliului suprem; bătrânii la rândul lor, de teamă ca să nu se stragă dela obligațiile impuse de lege, au și ei supraveghetori aleși din propria lor clasă.

Copii se duc la școală ca să învețe dreptatea și ei spun că se duc la astfel de exerciții, cum la noi se duc să învețe carte. Cărmuitorii lor, în cea mai mare parte a zilei, se îndeletnicesc cu judecarea certurilor dintre ei, certuri cari se ivesc atât între copii cât și în clasa bărbaților; ei se învinovătesc de furt, jaf, violență, înșelătorie, injurii și alte infracțiuni asemănătoare. Se dă o sentință atât împotriva vinovaților dovediți, cât și împotriva celor cari au părât pe nedrept. Se judecă mai ales nerecunoștința. Dacă se descoperă că un copil care a primit o binefacere, nu e recunoscător când are prilejul, e pedepsit cu asprime, pentru că se crede că nerecunoșcătoarea nesocotese pe zei pe părinți, patria și prietenii. Nerușinarea, tovărășia nedreptățită a ingrati-tudinei, duce întradevăr la toate viciile.

Copiii sânt învățați cu cumpătarea și cel mai bun exemplu în privința aceasta îl au dela bătrâni, pe cari îi văd trăind într-o necontenită cumpătare. Încă unul din scopurile educației,

e de a învăța pe copii să se supue dregătorilor obștești: supunerea oarbă a bătrânilor la poruncile șefilor lor, contribuie mult să-i facă și pe copiii supuși. Aceștia învață să rabde foamea și setea când văd că bătrânii nu pleacă la masă decât cu permisia supraveghetorilor lor; totodată ei mănâncă, nu acasă la mamele lor, ci la un loc cu supraveghetorul lor, și la ceasurile rânduite de acesta. Fiecare copil aduce — drept hrană — o bucată de pâine, măcriș, drept bucate, o cană ca să scoată apă din râu, când îi e sete. Ei învață să ochiască cu arcul, și să svârle cu lancea. Iată exercițiile cu cari se îndeletnicesc copiii dela naștere până la șaptesprezece ani. După aceia intră în clasa tinerilor.

Iată cum trăesc aceștia: Timp de zece ani, ei își petrec nopțile lângă tribunale, atât pentru siguranța orașului, cât și pentru ca șefii să se poată încredința de cumintenia lor, căci mai ales această vârstă are nevoie să fie supravegheată. Ziua sânt la ordinele magistraților, pentru tot ce poate interesa statul. Când regele pleacă la vânătoare, ceiace se întâmplă de mai multe ori pe lună, el ia cu sine pe jumătate din acești tineri: fiecare trebuie să aibă un arc, o tolă plină cu săgeți, o sabie cu teaca ei, sau o secure, un coif de trestie și două sulite, una de asvârlit și alta pentru mănuit la ocazie. Persii fac din vânătoare un exercițiu public, la care regele merge în frunte ca la o expediție militară, pentru că ei socotesc vânătoarea ca o necenicie a războiului. Într'adevăr vânătoarea te obișnuiește să te scoli de dimineată, să rabzi frigul și căldura, te învață la oboseală și te învață cu drumul...

Când pleacă, iau cu ei prânzul, care e la fel cu al copiilor, doar în mai mare cantitate. Cât ține vânătoarea, ei nu mănâncă. Dacă se întâmplă că fiara îi silește să prelungească vânătoarea, ei cînează cu prânzul lor, și vânează a doua zi până la cină. Ei socotesc aceste două zile drept una, pentru că n'au mâncat decât odată. Se obișnuiesc cu acest fel de viață pentru ca să nu le pară rău, când războiul li-l va impune ca o necesitate.

Aceia dintre tineri cari au rămas acasă, se ocupă cu ceiace au învățat în primii ani: să tragă cu arcul, să arunce sulita, și toți se dedau acestor deprinderi cu o râvnă egală. Aceste exerciții se fac uneori în public și atunci se dau premii învingătorilor. Dacă unul din triburi se distinge printr'un mai mare număr de flăcăi curajoși, îndemânatici, disciplinați, cetățenii laudă și cinstesc, nu numai pe șeful lor actual, ci și pe acela care i-a crescut în copilărie. Acești tineri sânt

întrebuințați de magistrați pentru paza locurilor ce trebuiesc supravegheate sau pentru căutarea răufăcătorilor și a tâlharilor, ori la întreprinderi cari reclamă agerime și putere. Asta e educația tinerilor. După zece ani, ei intră în clasa bărbaților, unde rămân douăzecișicinci de ani, trăind în felul următor:

Mai întâi stau totdeauna gata — ca și tinerii — la ordinele magistraților, când serviciul Statului cere oameni cu spiritul matur și cu trupul încă verde. Dacă e vorba de război, cei supuși gradelor de educație zugrăvite mai sus, nu poartă nici arc, nici sulită, ci numai arme pentru lupta de aproape: o platoasă pe piept, un spadă sau o secure în mâna dreaptă, un scut în stânga. Din această clasă se recrutează toți magistrații, afară de cei însărcinați cu educația copiilor. După douăzeci și cinci de ani, când au împlinit cincizeci de ani, trec în clasa bătrânilor. Aceștia nu merg la război peste graniță; ei rămân acasă, fie ca să vegheze asupra întereselor obștești, fie ca să împartă dreptate la cetăți. Ei iudecă crimele capitale, și numesc sluibasi în toate funcțiile. Când un tânăr sau un bărbat a călcat vreo lege, el e părât de șeful tribunalului său, sau oricine altul. Bătrânii ascultă acuzația și degradează pe acuzat, rușine care apasă toată viața asupra celui vinovat.

Persia înnumără aproape o sută douăzeci de mii de bărbați. Nici unul din ei nu e exclus prin lege dela sarcini sau onoruri: toți pot să-și trimeată copiii la școlile publice de dreptate, dar numai cetățenii în stare să-și hrănească familia fără muncă (personală) îi trimet la asemenea școli. Ceilalți îi țin acasă. Cel care e crescut în școlile publice, e primit în clasa tinerilor; cine n'a primit-o asemenea primă educație e exclus din acea clasă. Tinerii ce au străbătut toate treptele educației rezervate lor, pot intra în rândul bărbaților, și să fie numiți în slujbe și de unități. Dar cei ce n'au trecut prin primele două clase, nu pot intra în a treia. Cel care a trăit fără pată în clasa bărbaților, poate apoi trece în clasa bătrânilor, care e alcătuită din persoane, ce au străbătut toate treptele virtuții.

Iată forma de guvernământ prin care Persii cred că se pot desăvârși.

Imperiul lui Cyrus e alcătuit din două categorii de oameni: învingătorii adică Persii și aliații lor, apoi învinșii din toate națiunile cucerite, înglobate împărăției persane. Educația descrisă mai sus, menită să facă războinici și oameni de conducere, e rezervată, firește, numai clasei învingătoare, dela ea se exclud cu mare grijă fiii celor învinși, ca să nu poată ajunge într-o

zi rivalii și competitorii stăpânilor lor. În schimb acești supuși au o viață ușoară și îndestulată, precum la Sparta perieci și sclavii, conform constituției lui Licurg, erau ținuți departe de obligațiunile aspre ale disciplinei, impuse numai propriilor cetățeni.

Sistemul de guvernământ al lui Cyrus se bazează pe o ierarhie funcționarească-militară. Cheia de boltă a acestui edificiu e monarhul, ajutat în multiplele lui sarcini de armata disciplinată de instrumente docile, la care sânt reduși cetățenii liberi ai acestui imperiu. În frunte un general suprem, ale cărui ordine se transmit din rang în rang, prin gura acestor funcționari-ofițeri, până la ultimul inel al acestei lanț social. În acest ideal de Stat se pune mare preț pe toate formele externe, pe toate solemnitățile, ceremoniile, paradele, cari au rolul să întărească sentimentul acestei ierarhii disciplinate, vizibile mai ales în această formă concretă.

Persoana monarhului, pentru a nu se vulgariza în contact prea des cu supușii, trebuie să stea ascunsă, ca într'un decor mistic, neapărând decât foarte rar, la ocazii solemne; iar accesul până la monarh va fi îngăduit de toate restricțiunile unei etichete meticuloase și savante. Regele nu e accesibil decât marilor demnitari, cari alecătuesc un fel de curte a lui. De această curte a lui, regele e foarte gelos și ține ca mai marii împărăției să fie zilnic la palat spre a plăti tributul omagiului lor. Acei cari se absentează dela această curte pompoasă sânt răi văzuți de monarh, care pentru a-i aduce la sentimentul datoriei — nu se sfiește să recurgă chiar la un sistem de măsuri indirecte destul de drastice. „Să arătăm — spune Xenofon — cum proceda pentru a silii chiar pe aceștia să se prezinte (la curte). Din ordinul său, unul din intimi lui se ducea de punea stăpânire pe bunurile celor ce absentau dela Palat, spunând că ia ceiace îi revine de drept. Cei astfel prădați, mergeau la rege să se plângă; multă vreme Cyrus se făcea că n'are vreme să-i asculte, și după ce îi asculta, amâna pentru un termen lung cercetarea cauzei lor. Astfel el nădăjduia să-i obișnuiască să-i facă o curte asiduă, făcându-se mai puțin urât, decât dacă i-ar fi constrâns prin o pedeapsă.“

Fastul cortegiului lui Cyrus, eticheta întronată de el, concepția lui despre rolul regelui, ne fac fără ură să ne gândim la curtea lui Ludovic XIV din Versailles, care s'ar părea că a învățat arta de a domni dela autorul expediției Celor zece Mii.

Vorbind de diferitele forme de gu-

vernământ, și căutând pe cea mai bună din ele, și Platon ajunsese cândva la concluzia că un monarh ideal ar putea realiza această formă superioară de Stat. Inșă persepectiva de a găsi un asemenea om minunat, care să întrupeze în sine toate calitățile regelui ideal, i-se părea așa de îndepărtată, că el aproape renunță de a lua în mai deaproape considerare o asemenea posibilitate, o asemenea șansă rarissimă. Și apoi chiar dacă ar admite că la un moment fericit ar apărea în istorie un asemenea erou, cine ne poate garanta că urmașii lui nu vor degenera chiar la prima generație? Și în realitate lucrurile chiar așa se întâmplă: urmașii genului — fatalmente — merg spre declin, căci apogeul sau zenitul în viața familiilor, cât și a popoarelor, reprezintă un punct, nu o linie, un individ, nu o succesiune de indivizi. Iată o obiecție pe care zice-se n'a prevăzut-o Cyrus, eroul autorului utopiei de care ne ocupăm. S'a spus că Xenofon și-a dat seama de faptul că suveranul desăvârșit, în cazul cel mai bun, e numai o apariție izolată în istorie. Se afirmă că lui nu-i trecea nicidecum prin minte să recomand serios grecilor un asemenea guvernământ, care repugna spiritului elen obișnuit cu forma de Societate; că el ar fi trebuit să cerceteze pe o șansă nemaiauzită a întâmplărei, ca să facă din ceva efemer o instituție regulată. Deci nu atât asupra persoanei monarhului vrea el să insiste în opera sa, ci mai ales asupra principiilor de organizare sistematică, de simț de răspundere, de disciplină, de ierarhie și de merit, cari — prin opoziție cu ceia ce se întâmplă în Statele democratice — avea să asigure liniște și trănicie noiei forme de Stat pe care o visa el, Xenofon, seniorul conservator, deprins cu sobrietatea, autoritatea și rânduiala spartană.

Creдем totuși că autorul Cyropediei a prevăzut această obiecție. Inșă el și-a închipuit de bună seamă că e destul ca să găsească un promotor, un rege excepțional, care să cioplească edificiul unei astfel de monarhii, să-i dea directivele fundamentale, s'o cristalizeze în prima formă, pentru ca apoi această formă de Stat să poată dăinuși chiar sub mantia de regi insignifienți. În eternitatea unei anume forme de guvernământ, n'a crezut nici el, și nici un alt teoretician politic grec. Imaginând un asemenea rege ideal, Xenofon, nu se înșela așa de mult cum am fi înclinați să credem. Crezând în posibilitatea ivirii lui mai mult sau mai puțin apropiate, el nu era așa de absurd. Prozaicul ofițer — al cărui cap nu era apt pentru problemele filosofice — a avut spre deosebire de Pla-

ton, intuiția justă a viitorului. Căci acest viitor a adus mai puțin de 30 de ani pe acel monarh genial, care se numea Alexandru Macedon. Și apariția lui nu era datorită întâmplării. Prea era dorit, prea era reclamat de împrejurări, prea era dorit de oameni — măcar în chip inconștient — un asemenea erou, care să deschidă furtunatee drumul noilor posibilități politice, menite să isbească ochii contimporanilor săi greci, cari nu-și puteau imagina Statul decât sub forma meschină și particularistică a Statului—Polis! Într'un fel și Xenofon a fost un profet al fiului lui Filip. Dacă autorul Cyropediei ar fi putut trăi până la expedițiile lui Alexandru în Asia, ar fi avut motivul — mai mult decât oricare alt utopist grec — să se bucare de soarta de a-și vedea visul său aproape devenit realitate. Căci utopia lui, tocmai pentru că era întretesută de realități, era mai realizabilă. Și dacă până acum un Stat după rețeta lui Platon n'a putut lua ființă, au fost în schimb imperii în care cel puțin unele din principiile preconizate de Xenofon au fost puse în practică și s'au menținut cu succes. Nu e de mirare: Platon era un împărat în țara visului; Xenofon, un drumeț treaz în cetatea aevniciei.

Șt. Bezdechi.

Concurs literar. — Președinția Corului „Gutenberg“ din Cluj publică concurs pentru: a) Textul unei poezii pentru un „Cântec de vin“ (veseliu) în rima săltăreț, limbă clară, curgătoare, care să se poată pună pe note, extinzându-se între 12 și 16 rânduri; b) pentru textul unui cântec funebru, potrivit să se cânte la înmormântările muncitorilor. — Termenul de concurs: 15 Mai 1926. — Lucrările se vor trimite în dublu plic, unul va conținea poezia prevăzută cu motto, al doilea, pe care va fi scris motto-ul, va conținea numele autorului. Pe plicul cu adresa corului (Corul Gutenberg“, Cluj, Strada Memorandului 23) se va indica vizibil: „Lucrare pentru concurs“. Pentru fiecare text în parte se stabilesc câte două premii: Premiul I. 300 lei, Premiul II. 150 lei. Manuscrisele întrate la concurs devin proprietatea corului „Gutenberg“ indiferent dacă sunt sau nu premiate.

BIBLIOGRAFIE

- „Transilvania“ anul LVII Nr. 2.
- „Cooperajia“ I. no 12.
- „Salonul Literar“ I. 11.
- „Lumea“ II. 50
- „Flamura“ IV, 1.
- „Sburătorul“ IV, no 1 serie nouă.
- „Ideea Europeană“ VII no. 185.
- „Universul Literar“ XVII, 11.
- „Economia Națională“ XLVII, no 2.
- „Junimea Literară“ XIV, no 8—10.
- „Revista Economică“ XXVIII, No. 10.
- „Revista Teologică“ XVI, no. 2—3.

SOCIOLOGIA CONTIMPORANĂ

CHESŢIONAR: 1) CARE ESTE STADIUL SOCIOLOGIEI CONTIMPORANE ŞI CE VIITOR ÎI ATRIBUIŢI? 2) AVUT-A VRE-UN ROL SOCIOLOGIA ÎN DESVOLTAREA NOASTRĂ SOCIALĂ DE PÂNĂ ACUM? 3) CARE ESTE FAZA ACTUALĂ A PREOCUPĂRILOR SOCIOLOGICE ÎN SOCIETATEA ROMINEASCĂ ŞI CE PERSPECTIVE I-SE DESCHID? 4) CARE ESTE SITUAŢIA SOCIOLOGIEI ÎN ÎNVĂŢĂMÎNT? 5) INTRUCÎT ESTE CHEMAT STATUL SĂ PROMOVEZE INTERESUL SOCIOLOGIC LA NOI? ÎN CE FORMĂ, ÎN CE MĂSURĂ?

TRAIAN BRĂILEANU

Profesor de sociologie la Universitatea din Cernăuți, d. Traian Brăileanu e o valoroasă personalitate didactică. D-sa a găsit de datoria sa ca, din primii ani ai profesoratului său să puie la îndemâna studenților un „Sistem de Sociologie“ supt titlul: „Elemente de Sociologie.“ Prima parte a acestui sistem a publicat-o încă din 1923 supt titlul de „Introducere în Sociologie“ care trata în chip clar și documentat noțiunile fundamentale ale Sociologiei, obiectului, metodei și raportului cu celelalte discipline. Acești volum trebuia să-i urmeze expunerea critică a teoriilor sociologice. În cursul adunării, ordonării și pregătirii materialului, d. T. B. și-a schimbat planul, scriind ca prim volum a Elementelor sale un curs de „Sociologie generală.“ (Cernăuți, 1926).

După d. T. B. obiectul Sociologiei este comunitatea omească ca sistem autonom. D-sa distinge între disciplinele care se ocupă cu studiul sistemului social: științe sociale ca istoria, economia politică, etnologia, geografia umană și altele, și „filozofia științelor sociale.“ Această disciplină de sinteză duce la concepția „sociologiei generale“ distinctă de „sociologiile particulare“: „sociologia economică“, „sociologia politică“, „sociologia religioasă“.

După d. T. B. societatea este un sistem autonom, sau o formă evolutivă. Structura formelor sociale are un început și o dezvoltare spre o țintă finală ce se poate determina, o evoluție bine determinată. Din această cauză, Sociologia va avea întâi să studieze originea și nașterea societății, și apoi cum se dezvoltă, și cum evoluează. Ca în toate științele și în Sociologie trebuie să se năzuiască la determinarea legilor naturale, care hotărăsc producerea fenomenelor. Legile sociale sunt de două feluri: statice și dinamice, unele găsite în efectele înrâurii mediului ambiant asupra societății, altele în acele rezultate din acțiunea societății asupra mediului. Deci Statica Socială și Dinamica socială.

Răspunsul d-lui Tr. Brăileanu

Valoarea sociologiei

O știință nouă e totdeauna pretențioasă. Năzuind a-și cuceri un loc între surorile mai în vârstă, ea e dispusă a exagera valoarea proprie și, adeseori, a micșora valoarea celorlalte științe, mai ales a celor înrudite.

În cursul acestor lupte noua știință cheamă în ajutor toate argumentele, între cari nu va lipsi nici afirmația că

ea e în stare să dea foloase practice importante și imediate.

Apelul la simțul practic, la sentiment și imaginație nu lipsește nicicând începuturilor unei științe. Omul vrea să fie fericit, să stăpânească. Și el nu poate fi fericit, dacă nu-și poate satisface cea mai imperioasă trebuință care este de a ști, de a cunoaște. Raiul cu toate frumusețile și bunătățile sale n'a putut adormi în om năzuința de a cere o explicație a lucrurilor. Credința nu poate da fericirea deplină, știința făgăduiește că o va da. Și ia-l deci pe om pornit în căutarea „adevărului“, cu nădejdea că în sfârșit îl va descoperi și găsiindu-l va putea gusta suprema fericire: contemplarea liniștită a adevărului.

Și știința socială își are originea în această pornire de a găsi explicația fenomenelor sociale, pentru a ajunge la o organizație socială, stabilă, definitivă, întemeiată pe principii adevărate.

Răul izvorește din neștiință, spune Socrate. Un om știutor este și virtuos. Învățând, ridicându-ne tot mai mult în știință până la cunoașterea adevărului, răul va dispărea din lume. Relele sociale se ivesc în mod necesar într-o societate în care domnesc cei neștiutori. Când toți cetățenii vor fi știutori, deci virtuoși, viața socială va fi ferită de zbucium, omul va putea trăi fericit.

Dela Socrate și Platon încoace știința a învățat să fie mai modestă. Și mai ales legătura directă între fericire și cunoaștere n'a putut fi menținută, deoarece n'a putut fi verificată. Dar nici n'a fost ruptă cu desăvârșire. În adâncimea sufletului nostru tot mai trăește nădejdea că la sfârșit va apare identitatea cunoașterii și fericirii.

În știința socială, mai ales după crize sociale, această nădejde se accentuează cu putere. Sociologia, ca știință integrală a vieții sociale, s'a născut din această nădejde de a garanta stabilitatea sistemului social prin cunoașterea exactă a legilor sociale.

Așa cum în medicină după o epidemie se fac cercetări mai intensive pentru a găsi cauzele răului și a le înlătura, astfel și în științele sociale, crizele au împins la formularea de teorii, la cercetări mai asidue pentru descoperirea cauzelor și a remediilor.

Sociologia lui A. Comte-e un rod al revoluțiilor din Franța în primul rând

al marelui revoluții, cea a lui Alfred Espinas s'a născut după tulburarea vieții sociale din Franța în urma războiului din 1870—71, și e cert că sociologia lui Durkheim stă în strânsă legătură cu „desorganizarea morală“ a societății franceze. Durkheim e convins că prin sociologie, prin descoperirea legilor care determină viața națiunilor, se va putea înfăptui „solidaritatea organică“ întemeiată pe diviziunea tot mai complexă a muncii sociale.

Aplicările practice cari au rezultat din intensificarea științelor fizico-chimice și a biologiei, au trezit nădejdea că și științele sociale vor contribui la realizarea unui „progres“ în viața socială. Direcția aceasta practică e preconizată în mod deschis și conștient în Statele Unite mai ales, unde această concepție a contribuit la primirea repede și fără rezerve a sociologiei în învățământul superior. Sociologia americană și-a pus din capul locului problema: cari sunt mijloacele pentru a asigura echilibrul și progresul social, precum și superioritatea rasei? Cercetările sunt împinse deci în toate direcțiunile pentru a cunoaște condițiunile cari determină viața socială. Economia politică, raporturile între clasele sociale, educația, religia, etc. intră în preocupările sociologilor americani. În același timp se fac încercări de aplicațiuni practice, mai ales în domeniul educației. Creierea unui tip individual adaptat pe deplin vieții sociale moderne este problema practică care interesează în primul rând.

În Europa lumea e mai sceptică. Aci viața socială e expusă la atâtea tulburări din cauza fărâmițării extraordinare a populației în state naționale, încât inițiativa particulară nu se poate dezvolta decât în limitele impuse de viața politică.

Inițiativa individului, libertatea sa — e în primul rând de ordin teoretic. Pentru orice aplicație practică individul trebuie să obțină o autorizație specială și se iau măsuri ca aceste aplicațiuni să nu depășească anumite limite. Restricțiunile se explică din concurența aprigă între State, din încordarea neîntreruptă a vieții politice, care reclamă o îngrădire a libertății individuale.

Din aceste cauze s'au dat în Europa lupte aprige chiar pentru „libertatea

gândirii", pe când în America s'a realizat în scurt timp și fără mari lupte „libertatea acțiunii“.

Totuși și în Europa putem înregistra mari progrese și în libertatea acțiunii în diferite domenii. A rămas însă ca o tradiție bine stabilită separațiunea între știință (teoria pură) și practică. Ea a înlesnit concilierea diferitelor curente, indulcirea luptelor între „reacțiune“ și „progres“ și a împiedicat, în domeniul social, încercări premature de aplicare a unor formule de acțiune prea puțin verificate. Astăzi această separațiune poate fi considerată ca o diviziune a muncii necesară și binefăcătoare. Știința, ferită de zgomotul vieții zilnice, își continuă cercetările, mănânată numai de un singur gând: de a cunoaște. Dacă aceste cercetări dau rezultate aplicabile în viața practică, cu atât mai bine! Dar valoarea practică a cercetărilor nu este un criteriu pentru valoarea lor în general. O descoperire poate avea o valoare științifică extraordinară, pe când valoarea ei practică poate fi minimă — și invers.

Dacă s'ar descoperi spre pildă agentul cancerului, valoarea pur științifică n'ar fi importantă, dar cea practică imensă!

Publicul larg confundă însă de obicei aceste două categorii de valori, sau mai bine zis e dispus a atribui o „valoare“ în primul rând acelei științe care dă cele mai vizibile rezultate practice. Lupta între „clasicism“ și „realism“ a fost influențată de aceste curente ale opiniei publice, astfel că și în știință se poate vorbi de mode, de reclamă, de boala modernismului etc.

Un nume nou, o teorie care tinde să răstoarne tradiții învechite, poate crea un curent în opinia publică deșteptând nădejdi de obiceiul prea optimiste.

Și sociologia a trecut prin această criză a popularității, spre pildă dar năzuiește acuma din răspuțeri a-și crea o situație mai stabilă și mai liniștită, independentă de „modă“. Astăzi nu mai crede nimeni că sociologia ne-ar putea da formule de acțiune sigure pentru a rezolvi crize sociale, dar nici nu tăgăduiește nimeni că studiul sociologiei e necesar și folositor, așa cum necesar și folositor este studiul matematicii, fizicii sau chimiei.

Și acest studiu trebuie organizat, trebuie pregătit. Întrebarea este numai, în ce mod și în care măsură. Căci intrarea unei noi științe în învățământ produce discuții și rezistențe, cere modificări de programe, cheltuieli bugetare etc., și presupune și existența de lucrări științifice, manuale adaptate pentru diferitele grade de învățământ etc. În Franța, sociologia și-a dobândit un

loc important în învățământul superior și a pătruns acuma în școlile normale primare. În 1920 sociologia a fost primită în programa oficială a școlilor normale primare, iar manuale adaptate acestei programe încep să apară. *

În scurtă vreme sociologia va pătrunde și în celelalte școli secundare, în licee în primul rând, și înfrăurind asupra istoriei, ea va determina și schimbări în programa școlilor primare.

Dar nu numai în Franța, ci în toate Statele civilizate sociologia a început să pătrundă în învățământ.

Crizele sociale de după războiu au predispus spiritele pentru sprijinirea unei științe care năzuiește a cerceta condițiunile de formare și existență a societăților omenești. Se crede că prin învățământul sociologic clasele conducătoare ale Statelor vor reuși să facă o politică mai rațională, mai „științifică.“

Nădejdea că arta politică va putea fi învățată în mod sistematic și că soarta Statelor nu va fi lăsată la voia întâmplării, adică nu va fi dependentă de ivirea „omului providențial“, a contribuit mult la interesul ce s'a acordat sociologiei în ultimul timp.

N'am putea spune dacă și întrucât aceste speranțe sunt îndreptățite. Cert este că viața socială și politică nu va putea rămâne neinfluențată de progresul învățământului sociologic, cum dovedit este că celelalte științe au schimbat profund viața omenească. Și așa cum științele exacte, fizica, chimia, biologia au dat naștere și au perfecționat artele dependente de ele (tecnica, medicina etc.), astfel și sociologia va da naștere și va perfecționa artele sociale, între cari politica ocupă primul loc în Statele moderne.

La noi s'a făcut un pas important în direcția arătată: cele patru universități au fost înzestrate cu câte o catedră de sociologie, iar la București a luat ființă și un Institut social român. Nu ne îndoiim că exemplul Franței va fi urmat și că în curând sociologia va intra în școlile normale primare. Cu vremea și în măsură ce sociologia va lua o dezvoltare mai mare, desigur că ea va intra și în licee. Numai în acest fel se va înfăptui „circulația“ necesară progresului oricărei științe, raportul strâns între studenți, profesori și — viață.

Dar până atunci trebuie să punem baze solide pentru dezvoltarea sociologiei. Să trezim și interesul publicului

* Georges Davy, *Éléments de Sociologie. Appliquée a la morale et a l'éducation. I. Sociologie politique.* Paris Delagrave, 1924.

René Hubert, *Manuel élémentaire de Sociologie. Programme des écoles normales primaires — Baccalauréat — Certificat de morale et Sociologie pour la licence és lettres.* Paris, Delalain, 1925.

larg pentru această știință (și nu strică dacă pentru scopuri de propagandă vom exagera foloasele practice ce vor izvorî din studiul sociologiei), să ne adresăm și Statului (adică diferiților miniștri ai Instrucției publice) să nu fie prea strâmți în acordarea de fonduri pentru seminarii, institute, publicarea de cărți și reviste etc. dar înainte de toate să fim dispuși a munci și fără răsplată integrală pentru a deschide drum generațiilor viitoare, tinerilor sociologi cari vor cuceri sociologiei românești un loc de cinste în mișcarea sociologică internațională.

Această năzuință nu-și poate găsi un sprijin mai puternic, decât printr'o revistă care familiarizează publicul larg cu problemele științelor sociale și cu expunerea lor obiectivă și științifică.

„Societatea de mâine“ a contribuit și va contribui în mare măsură la înflorirea sociologiei în România.

Și în zgomotul presei partidelor politice, vocea liniștită și hotărâtă a acestei reviste serioase va trebui să se impună tot mai mult.

Aci vorbește rațiunea și nu patima. Și acesta este primul câștig important al studiului sociologiei: încercarea de raționalizare, deci de umanizare a vieții sociale.

Traian Brăileanu

PETRU ANDREI

Elev al D-lui profesor D. Gusti, doctor în filosofie și acum profesor de etică și sociologie la Universitatea din Iași.

E un tânăr viguros sociolog, care abordează cu seriozitate problemele sociale și filosofice.

Între scrierile sale mai cunoscute cităm:

Mecanism și teleologism în Sociologia contemporană Iași 1915;

Sociologia lui Wundt Iași, 1920;

Filozofia Revoluției, București, 1921;

Sociologia Revoluției, Iași 1921;

Problema autorității, București, 1923;

Die soziologische Auffassung der Erkenntnis Leipzig 1923;

Problema metodei în Sociologie București, 1924;

Guvânt introductiv la Legile sociale ale lui Tarde București, 1924.

Problema revoluției, a transformării societății, l-a preocupat pe d. P. A. din primele sale lucrări. Din cercetări serioase, d. P. A. trage concluzia că transformarea societății, progresul social în special nu se face prin revoluție ci prin reforma morală a omenirii. D. P. A. pune deosebit temei pe educația socială prin care să se facă o reformă paralelă și pe același plan, atât a vieții morale cât și a vieții economice. Revoluția pe cale politică schimbă numai cadrul, dar nu și viața socială. De pe urma ei poporul nu folosește nimic, câțiva înși au înlocuit în conducerea societății pe alți câțiva, și atât. Revoluția pe cale economică, preconizată de marxism și sindi-

calism, nu poate avea efect fără transformarea sufletească și morală a omenirii. Temeiul transformării societății e deci revoluția morală.

MIHAI D. RALEA

Doctor în drept și litere de la Sorbona, profesor la Universitatea din Iași, d. Mihai D. Ralea este unul din cei mai talentați, fecunzi și erudiți dintre tinerii sociologi români.

Intre lucrările sale mai cunoscute cităm: Proudhon, sa conception du progrès et son attitude sociale, Paris, 1922;

Situația publicațiilor sociologice în Germania de după războiu, București, 1922;

Revolution et socialism. Essai de bibliographie, Paris, 1923;

Sociologia și Teoria cunoașterii, București, 1923;

Problema clasificării societăților, București, 1923;

Legitimarea apriorismului, București, 1924;

Formațiunea ideii de personalitate. Studiu de psihologie generală, Iași, 1924;

L'idée de révolution dans les doctrines socialistes, Paris, 1924;

Introducere în Sociologie, București, 1924.

Domnul Mihai D. Ralea, încă din prima sa lucrare, ne-a dat măsura puterii sale de analiză socială. A determina concepția socială a lui Proudhon este o întreprindere deosebit de grea, fiindcă din pasagiile sale contrazicătoare, și din aprecierile pe care el singur le face asupra concepției sale sociale, nu se poate trage ușor o concluzie logică. Și totuși d. M. D. R. a găsit mijlocul să determine în chip științific o concepție unitară care să explice deplin toate ideile lui Proudhon.

Metoda d-lui M. D. R.? E mai degrabă vorba de o imbinare fericită de metode. Suntem în căutarea unei metode noi în sociologie. După D-sa logica contemporană trece printr'o profundă criză. Vechile metode apar ca anacronisme incoade în cercetarea adevărului.

Răspunsul comun al d-lor Andrei și Ralea

I) Se discută astăzi încă caracterul sociologiei ca știință. Școala franceză, întemeiată de Durkheim și continuată acum de Bouglé, Fauconnet, Mauss, — câștigă mulți aderenți. Caracterul obiectivist și determinist pe care îl atribuie aceștia sociologiei, îi dă noii științe un aspect mai riguros științific. În al doilea rând, școala germană recunoscută sub numele de „Beziehungslehre“, reprezentată de L. von Wiese, Scheler, — pornind însă în ultima analiză dela Simmel, pune mai mult accentul pe ideea de raport social și de formă a acestui raport. Sociologia s'ar ocupa de aceste raporturi sociale. Concepția anglo-saxonă asupra sociologiei e prea psihologistă, biologistă și uneori naivă, întrucât confundă de cele mai multe ori probleme sociale practice cu teoria sociologică (rezolvirea chestiei

rasselor, feminism, divorț, eugenică, etc.) Nu ne preocupăm de mulțimea curentelor sociologice, dar ni-se pare că toată discuția teoretică asupra sociologiei se învârteste în jurul metodelor sociologice.

Din ce în ce se vede mai bine influența structurii sociale asupra individului și tot mai mult se constată interdependența fenomenelor sociale, oricât de diferite ar fi ele. Multă vreme s'au explicat fenomenele istorico-sociale prin influența spiritului, a predominat chiar un spiritualism istoric (la triburile primitive religia e factorul care determină fenomenele juridice, economice, politice); dar mai apoi s'a văzut că și religia și spiritualul în genere sunt sub influența totului social. Dela jumătatea sec. 19 s'a dat precădere factorului economic în explicarea vieții sociale și s'a întemeiat materialismul istoric. Dar și factorul economic, la rândul său, suferă influența structurii sociale privită în totalitatea sa, el nu e absolut de sine stătător. Sociologia, care este o știință explicativă, trebuie să studieze viața socială și orice moment al ei, să-l explice prin raportarea la totul social. Sociologia ca știință nu poate fi decât integralistă, universalistă. Negreșit că prin aceasta nu se neagă orice rol individului, dar el trebuie privit ca un element de diferențiere din mediul social, prin care se explică evoluția socială. Sociologia modernă pare a ieși din cadrul abstract speculativ, îndreptându-se către faptele istorice și căutând să stabilească prin metoda comparativă tipuri de grupe și de instituții. Pentru evidențierea acestui caracter al sociologiei e nevoie de material de fapte, de documente. În străinătate există centre de documentare (Franța, America, Germania), care aduc un folos colosal.

II) Până acum la noi sociologia științifică n'a prea avut nici-un rol în dezvoltarea noastră socială. A fost o știință de lux. Dobrogeanu-Gherea, care a fost înadevăr un sociolog, dar prea strâns legat de spiritul de sistemă al materialismului istoric, n'a putut imprima vre-o direcție socială, pentru că doctrina al cărei adept era, nu se putea aplica la noi. Xenopol, care a avut vederi sociologice, s'a preocupat mai mult de filosofia istoriei, reducându-se la o atitudine mai mult teoretică. În aceiași ordine de idei trebuie menționat Spiru Haret cu a sa „Mecanică socială“, al cărei punct de vedere exclusiv matematic l-a împedat să vadă realitatea multiplă și variată a vieții sociale. C. Stere, în afară de lucrarea sa teoretică asupra „evoluciei individualității“, a fost preocupat de adaptarea marxismului ortodox la rea-

litațile noastre naționale, creînd ideologia țărănistă și împreună cu alți democrați din partidul liberal a ajutat la înfăptuirea unor reforme de seamă. Iorga, istoric erudit, fără a face sociologie teoretică a produs un curent cultural-moral puternic, care s'a înfăptuit apoi în partid politic. Prin urmare la noi sociologia marxistă, reprezentată în trecut prin Gherea, a început mișcarea socialistă; Stere, cu tinerii generoși din partidul liberal, a fost precursorul democratismului politic social; iar Iorga, pornind dela ideea de națiune ca unitate culturală și politică, a întemeiat naționalismul.

III) Actualmente preocupările sociologice aparțin unui cerc mai larg, depășind partidele politice. Economisti, juriști de seamă, istorici, oameni politici cercetează viața noastră socială prin prisma științifică. Institutul social e o dovadă. În acest institut, întemeiat la București de d. D. Gusti, s'a discutat problema constituției: tot acolo fiecare partid și-a expus doctrina lui teoretică, precum și cuvântul în chestie de politică externă și de economie națională. Se pare că în opera legislativă chiar începe a se ține seamă de aceste cercetări. În ultimul timp s'a ajuns la crearea Consiliului legislativ, însărcinat să documenteze și să prepare elaborarea legilor.

Din punct de vedere pur teoretic, cercetările sociologice la noi par a se îndrepta: 1) înspre lămurirea sociologiei ca știință, 2) spre studiul societății românești.

IV) În învățământul nostru sociologia e obiect de studiu numai la Universități, unde există catedre de sociologie la facultatea de filosofie și drept. Dar ar trebui lărgit studiul științelor sociale la toate aceste facultăți, căci rămân necercetate o sumedenie de chestii importante. De exemplu greu se poate face în numărul de ani de frecvență, istorie socială, studiu de fapte sociale, etc. Este desigur o lacună, care ar trebui umplută prin introducerea sociologiei ca obiect de studiu chiar în învățământul secundar sau cel puțin în cel normal, cum s'a făcut în Franța.

V) Statul ar trebui să ajute la formarea de centre de documentație referindu-se, bine înțeles, mai întâi la societatea noastră românească (monografiile, statistici, material etnografic). Pentru aceasta e nevoie de sprijinul material al statului, în primul rând, și apoi de acordarea unui cât mai larg concurs cercetătorilor în aceste domenii (facilitarea publicațiilor, acordarea de fonduri pentru călătorii de studiu, organizarea unor cicluri de conferințe de extensiune universitară, etc).

P. Andrei și M. Ralea

Aspecte etnopolitice în Apus

Europa orientală este așazicănd pământul clasic al chestiunii naționalităților. Occidentul este și el departe de a fi scutit de această grijă. Istoria luptei seculare a Irlandei este cunoscută. Ea însă nu este un fapt izolat în acest domeniu. Într'adevăr fiecare stat din Occident își are problema sa mai mult sau mai puțin gravă. Dacă opinia publică în streinătate nu se preocupă prea mult de aceste chestiuni, se explică prin faptul că ele n'au intrat în faza de violență, neavând în general un caracter revoluționar. Se știe că spiritul burghez este impresionat mai mult de bubuituri și sângele vărsat decât de evoluțiile pașnice și schimbările subpământene. Un alt motiv pentru care problemele aceste nu atrag atențiunea este împrejurarea, că soluțiunea lor nu aduce cu sine modificări în constelațiunea internațională, nici o deplasare mai însemnată de forțe politice, cum este cazul în Europa de răsărit. Mai întâiu consolidarea statelor în Apus este mai veche decât aici, și acolo în general mai puțin e vorba de veleități de independență, decât de autonomie. De altfel ele nu sunt complicate nici prin pretensiuni iridentiste.

Aceste chestiuni însă nu sunt de mai puțin interes pentru un sociolog. Într'adevăr se pare, că asistăm acolo la o dezvoltare de tendințe, cari încearcă a înlocui constituțiile centralizatoare prin organizațiune federală, care să permită fiecărui grup etnic să-și ducă traiul său propriu în armonie cu acela al vecinilor. Acum când fascismul dictatorial și de unite se deșteaptă aproape în fiecare stat, este interesant de-a conștata manifestările unui spirit care se pare cu totul opus. O altă, latură a chestiunii este fenomenul redeșteptării de idiome vechi, al cărui domeniu e restrâns, un fenomen care trebuie să apară paradoxal și retrograd într'un secol, în care limbile mondiale par a face meru noi și noi cuceriri. Insfârșit una din aceste chestiuni se leagă direct la seria de mișcări, care au produs întregirea

Italiai, constituirea unui imperiu german, unirea Jugoslaviei și România Mare.

Unele din mișcările, despre care se face amintire în aceste notițe, sunt încă la începutul lor și nu s'ar putea spune că ar trece dincolo de acest punct. Așa de ex. încercările Frisonilor (300.000 suflete) în Olanda. Deasemenea și o anumită mișcare în Germania. Nu e vorba aici însă de Renania, dupăcum ar părea că arată unele tulburări în această țară sub ocupație. Căci aici nu este un substrat, nici etnic, nici cultural și nici măcar economic, care ar putea să stea la baza unui organism politic autonom. Din contra, există o altă mișcare aproape cu totul necunoscută în străinitate, cu toate că este de o mare extensiune. Ne gândim la Germania de Nord, vechea țară a Saxonilor a cărei veche limbă națională a fost detronată încă din timpul Reformațiunii de către germana „hochdeutsch“ a Bibliiei lui Luther. În acest ținut (al cărui limită la Sud și Ost trece cam prin orașele Colonia, Magdebourg și Swinemünde), poporul vorbește pretutindeni, cu excepția centrelor urbane, limba lui proprie saxonă, care mai mult se apropie de olandeză și chiar de limba engleză, decât de limba germană. De o jumătate de secol există și o renaștere literară și de la războiu încoace mișcarea a isbutit să obțină introducerea limbii lor în școală ca obiect de învățământ. Ce privește aspirațiile și scopurile politice, acestea încă nu preocupă spiritele. Totuș, în timpul revoluției și a tulburărilor următoare un grup a agitat idea constituirii unui „stat liber“ saxon, bine înțeles în cadrele „Reichului“, însă cu o restaurare completă a idiomului saxon ca limbă de stat și de învățământ. Vreo câțiva leaderi sperează că odată să ajungă la aceeași stare de lucruri.

Această mișcare este similară cu a Provensalilor, la cari reînflorirea literară „Felibrige“ a ajuns acumă să reclame o universitate proprie și chiar un parlament regional. Dealtcum Pro-

vensalii nu sunt singuri în Franța cari își formulează astfel de cereri. Președintele Wilson, debarcând în 1919 la Cherbourg, a fost întâmpinat de către Bretoni, cari i-au prezentat un memorandum, prin care cereau autonomia Bretaniei, bazându-se pe principiul drepturilor națiunilor mici, leit-motivul ideologie al Ententei. Naționalistii bretoni reamintesc, că Bretania s'a bucurat tot timpul de autonomie până la Revoluțiunea franceză. Organul lor „Breiz Ato“ redactat în limba bretonă și franceză, desfășură programul cunoscut al popoarelor mărunte în drum spre renaștere.

Bretania a fost comparată, în ce privește întinderea și numărul locuitorilor cu Danemarca. Această asemănare, care pentru streini are o însemnătate numai formală, pentru Bretonii însiși, conține un principiu dinamic, care le însuflă cele mai înalte nădejdi. Ei văd, că un popor mic de două-trei milioane locuitori, poate să participe la cultura universală și chiar că contribuie la aceasta, fără a-și sacrifica limba proprie, dându-i-se acesteia toate drepturile în învățământ și viața de stat. Această concepție stăpânește și la Irlandezi, unde vechea limbă gaelică era pe calea de a dispărea (căci naționalismul irlandez s'a exprimat tot timpul în limba engleză) — dar unde șefii îngrijesc să răspândească din nou cunoștința limbii vechi cu scopul de a ajunge odată la creiarea unui traiu național cu totul gaelic în spirit și expresie. Se poate spune, că aceste speranțe sunt stimulate și întreținute prin renașterea limbii care în cursul secolului al XIX-lea a avut loc în Finlanda, Ungaria și la Cehoslovaci. (Acest fenomen de reciprocă sau succesivă stimulațiune este curios și fără îndoială că sociologul îi va consacra odată un studiu special).

În Flandria franceză, între Dunkerque și Lille, unde limba flamandă (aceeași din Nordul Belgiei și Olanda) este încă „limba căminului, a târgului și a bisericii“ pentru un sfert de milion de cetățeni francezi, câteva re-

viste, desfășură ideea descentralizării administrative și a restaurării culturii flandrezilor.

Totuș ni-se pare, că sub aceste mișcări de ordin etnic, lingvistic, se agită și considerații de caracter religios și că sub forma unei rivalități între limba franceză și cutare altă limbă din Franța (de ex. la Bretoni) se ciocnesc cele două forțe concurente ale țării, spiritul de laicizare și clericalismul. Aceleași preocupări, intensifică un curent analog în Alsacia, reprezentat mai ales prin grupul revistei „Die Zukunft”. Acest grup, bazându-se pe faptul că 75% Alsacieni nu cunosc decât limba germană, doresc, în cadrele republicii franceze, aceeași autonomie, pe care au avut-o mai înainte (după 1911) în imperiul german. Ni-se prezintă aici imediat ideea unei iredente germane. Însă, după ce Germanii prin pactul de Locarno s'au raliat voluntar la clauzele tratatului de Versailles, pe care ei numai protestând îl semnaseră, s'ar putea zice, că prin aceasta ei au renunțat de fapt și de drept la provincia perdută.

Cei cari ar inclina să creadă că aceste mișcări prezintă vreun pericol pentru integritatea Franței, trebuie să-și reamintească, că Provensalii, Bretonii și alții sunt toți excelenți patrioți francezi, și că niciunul din statele externe nu nutrește față de ei idei iredentiste. Dealtfel Franța este o putere culturală atât de mare, încât și numai prestigiul ei singur este suficient pentru a paraliza orice tendințe separatiste cu adevărat.

Spania își are și ea chestiunea ei națională. Aceasta însă prezintă un aspect mai puțin pașnic. Catalonii, cari consideră de capitală a lor Barcelona și Madridul ca citadela centrală a adversarilor, se mișcă de mult timp să-și afirme independența. Ziarele au anunțat la începutul anului acestuia că grupuri catalone cari trăiesc în Argentina, s'au conjurat pentru a pune la cale o republică catalonă.

Totuș, precum s'a spus, aceste chestiuni rămân de fapt chestiuni interioare. Un punct de controversă internațională cu adevărat, este Gibraltarul, care totuș este mai puțin o problemă etnică, decât o chestiune de mândrie națională. Poate că și Corsica, pe care anumite grupări de naționaliști din Italia, patria formulei iredentiste, o consideră ca legată de Italia „geograficește, etnografic și prin limbă” și pe care guvernul italian, se pare, voia să o facă obiectul unor negocieri cu Franța într'o vreme critică de războiu.

Dar iată, că pe țărmul Mării de Nord, între Franța și Germania, și față în față cu Anglia, adevărat în Tările de Jos, se desenează o nouă fază a unei chestiuni internaționale cu adevărat, pe care istoricii o pot urmări în cursul mai multor secole, însă noi ne mulțumim să descriem starea actuală, precum și posibilitățile de ulterioare dezvoltări. Importanța și semnificația acestei probleme, dealtcum puțin urmărită de către publicul european sau greșit interpretată, nu au scăpat atenției Englezilor, acestor observatori ageri și la timp oportuni. Ziarele lor, ca „The Times” și „Manchester Guardian” nu scapă nici un prilej de a sublinia însemnătatea ei în conexusul apusean.

Fostul ministru belgian d. Destrée a publicat despre aceasta, mai ales pentru informarea publicului francez, un studiu destul de amănunțit și foarte sugestiv. Significația titlului „Wallons et Flamands” este subliniată dela început prin capitolul prim, care tratează despre „antinomia belgiană.” Autorul arată că Belgia este locuită de către două popoare de origine și cultură deosebită, separate deolaltă încă deacum cincisprezece secole printr'o frontieră lingvistică, rămasă aproape neschimbată. Aceasta se întinde aproximativ dela orașul Lille, în Franța, la Aachen în Germania, trecând în

Belgia prin Waterloo. La Nord, pe șesurile, unde precumpănește agricultura, locuiesc Flandrezii, care formează împreună cu Olandezii din statul vecin, un neam de aceeași limbă. La Sud, în ținutul accidentat și muntos, locuiesc Valonii, cari de fapt sunt o frântură a poporului francez. Ori, în cercurile de intelectuali valoni, unde în prezent se discută necesitatea unor reforme politice radicale, alături de grupele care doresc o schimbare a constituției centraliste belgiene într'un dualism flandrez-valon, întâlnim extremiști, care voiesc uniunea Valoniei cu țara-mamă. La sfârșitul studiului său, autorul dl. Destrée, trage concluzia că anumite împrejurări pe care el le și amintește ar putea în câțiva ani să-i silească pe Valoni să ceară aneuniunea țării lor la Franța.

Deasemenea întâlnim și la Flandrezii curente de opinii similare. Alături de conservatori sunt partizani ai dualismului, pe când alții, și mai radicali, visează o independență completă, dorind peste tot unirea cu Olandezii, frații lor de limbă.

Peste aceste s'a format o „Ligă pentru unitatea Belgiei”, a cărei intențiune este de a rezista acestor tendințe separatiste, dar al cărei nume indică existența unei crize serioase, precum și gradul pe care l-a atins.

Turda, Martie 1926. **Leo Delfoss.**

ACTUALITĂȚI

Problema minoritară

Evenimentele mai recente au pus tot mai mult în evidență deosebita importanță a problemei minoritare, și factorii politici serioși au căutat mijloace și modalități pentru rezolvarea ei.

În ceea ce privește Statul român rezolvirea acestei probleme întâmpină greutăți de mai multe feluri. Una dintre cele mai mari greutăți stă în faptul că în vechiul Regat nu s'a cunoscut înainte de războiu de loc o problemă minoritară și factorii politici ai Statului, meniți să rezolve această chestiune, au văzut-o sau sub impresia imediată a războiului, confundând pe sașii din Ardeal și pe șvabii din Banat cu germanii, cari au ținut ocupată atâtă timp țara lor, iar pe maghiari cu maghiarimea de dincolo de Tisa, sau, mai târziu, prin prisma intereselor politice de partid. Ceilalți factori politici, cari ar fi putut să dea o deslegare mai justă acestei complicate probleme, Ardelenii, n'au avut posibilitatea ce-o dă guvernarea pentru a pune în practică

cunoscutul program politic dela Alba-Iulia. Politica minoritară a Statului, îndrumată astfel unilateral dela București, a avut să sufere mari deviațiuni dela concepția, care în fond era poate bine gândită, prin faptul că a lipsit organismul de aplicare al unei administrații bine pregătite.

E lucru știut azi, că cele mai multe nemulțumiri au provenit dela lipsa de tact cu care organele administrative au tratat chestiunile dela ordinea zilei. Mulți funcționari hiperzelozii au căutat să schimbe lucrurile de pe-o zi pe alta fără a ține seama nici de cea mai mică lege a naturii și a firei omenești, crezându-se fiecare îndreptățit de-a aplica legea cum îi convenea mai bine persoanei sale.

Ceeace e însă mai trist în toată chestiunea e faptul, că hiperzelul împreunat cu nepriceperea unor funcționari s'a prefăcut încet-încet într'un sistem, care a pătruns apoi în concepția opiniei publice, făcând să se creadă, de astădată chiar și de către românii ar-

deleni, că problema minoritară nu se poate rezolva decât după aceleași metode, pe care le aplicau pe vremuri guvernării dela Budapesta. Pornind dela această nenorocită idee un val de intoleranță națională s'a pornit și în rândurile românilor ardeleni, pentru cari nu se mai poate invoca ca scuză necunoașterea împrejurărilor, în care s'a dezvoltat în cursul unor vremuri milenare problema minoritară până la starea ei de azi. Această intoleranță și-a găsit expresiunea supremă într-o conferință ținută de curând la „Astra” din Sibiu; unde s'a mers așa de departe încât s'a invocat apariția unui nou Vlad Tepeș, care să tragă în țepă — ca pe vremuri — pe sași.

În fața acestor manifestări trebuie să ne întrebăm dacă e bine din punct de vedere românesc, să stăruim pe această cale? Poate fi de vre-un folos pentru noi de-a mai răscoli trecutul cu toate suferințele și nedreptățile lui? Evident că nu, fiindcă prin aceasta se creiază o stare de spirit în poporul nostru, care e străină de firea lui cea adevărată, ce se caracterizează tocmai prin o nobilă indulgență și iertare față de ceice i-au greșit. Problema minoritară, așa cum ea a ieșit din frământările marelui războiu, preocupă azi toate națiunile și s'a ridicat la rangul chestiunilor generale din univers.

Trecutul și-a primit sancțiunile definitive pentru toate relele ce-a produs prin triumful dreptății în sfârșitul războiului, care a corectat atât de radical harta Europei. Marele areopag dela Liga Națiunilor consideră ca suficiente aceste sancțiuni și nu mai admite nici un fel de retorsiune cu invocarea trecutului.

Putem noi să ne împotrivim acestor supreme hotărâri? În mod oficial nici nu se face lucrul acesta, dar ar fi numai spre binele nostru ca să evităm și pornirile de intoleranță particulară. Să nu uităm, că țara noastră are două probleme foarte urgente de rezolvat. Una e refacerea internă, morală și economică, alta e redobândirea bunului nume în străinătate, unde suntem cu desăvârșire discreditati.

Refacerea internă nu se poate realiza însă decât într-o atmosferă de armonie și liniște sufletească. Ațățărilor împotriva minorităților sunt însă foarte prielnice de-a conturba această atmosferă, producând neliniște în sufletul poporului român. Iar față de străinătate nu ne putem redobândi bunul nume atâta timp cât nu vom ști să ne impunem prin atitudini serioase și demne de marile probleme de stat.

Admițând deci din partea noastră principiul de-a arunca vâlul asupra

trecutului și de-a porni la rezolvarea problemei minoritare dela starea faptică de azi, singurul lucru rațional ce se poate face, trebuie să pretindem în schimb aceeași atitudine și dela minoritățile noastre etnice în judecata lor asupra noastră. Prea des se invoacă din partea lor superioritatea de cultură față de noi, îndeosebi cei din Ardeal și Banat, fără ca ei să-și dea seama că vina cea mare a inferiorității noastre culturale și economice o poartă tocmai stăpânii noștri politici de ieri. Aceștia ar trebui să nu ne mai trateze și azi tot ca pe slugile lor de ieri, ci să-și dea seama de progresul uimitor ce-l face acum poporul român pe toate terenurile vieții. Să fie mai drepți

față de noi și acolo unde în trecut au știut să ne împiedice în propășirea noastră, să ne cedeze, treptat-treptat fără sbuciumări simțite, și nouă locul ce ni-se cuvine de drept și din echitate umană.

Prin urmare suntem pentru aruncarea vâlului asupra trecutului de prea dureroase amintiri, cu condiția însă ca și minoritățile noastre să facă acelaș lucru față de noi, căutând să ne respecte în situația noastră de azi și uitând-o pe cea de ieri. Pe baza unei astfel de înțelegeri reciproce se va putea rezolva mai bine problema minoritară, spre mulțumirea ambelor părți.

Ion Băilă

INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE

Educația fizică în cadrul reformei noastre școlare

În zilele de 28 și 29 Martie s'a ținut în Cluj al 5-lea congres al profesorilor și a profesoarelor de gimnastică din întreaga țară. Lucrul începe a părea dela o vreme banal, în sensul că de mult, corpurile noastre didactice de diferite specialități, se adună anual, pentru a discuta diferite chestiuni de specialitate și profesionale. Deci, este natural, ca și profesorii de gimnastică să-și aibă congresul lor.

Și cu toate acestea, în treacăt fie zis, cu această ocazie aici, dacă este un semn de vitalitate pedagogică, ca profesorii grupați în jurul unei specialități, istorie, geografie, limbi, gimnastică, etc., să-și fie regulat anual congresele lor, nu este mai puțin adevărat, că lacuna tuturor acestor congrese, constă tocmai în lipsa de legătură între corpurile didactice de diferitele specialități, cari să creeze și legătura între diferitele materii din învățământul secundar, așa cum este realitatea într-o școală secundară.

Specialismul și deci interesul pur științific, de cari profesorii noștri secundari se imbibează în universitățile noastre, și insuficiența formare pedagogică, îi fac ușor să nesocotească principiul suprem al pedagogiei moderne, că școala secundară nu este un focar pentru savanți, ci un focar pentru educația copiilor și a tineretului. Firește, ori cine înțelege, că problemele de didactică și de metodică a unei științe, au să poată fi mai bine discutate în congresele pe specialități decât într'un congres general pedagogic.

Dar iarăși nu e mai puțin adevărat,

că, pentru interesul real și pozitiv, al școlii noastre secundare, discuția aceasta ar fi și mai folositoare, dacă s'ar face într'un cadru sistematic organizat, de problemele generale pedagogice ale învățământului nostru secundar, unde reprezentanții diferitelor specialități ar privi, nu atât specialitățile lor, cât ansamblul de specialități, legăturile dintre ele, și scopul comun urmărit de învățământul educativ. Altcum, fiecare riscă să se piardă în amănuntele specialității, și nimeni să nu ia în vedere realitatea școlii: copilul, ca factor comun, dar și unic receptor al tuturor celor cari intenționează a-l educa.

Aceste impresii îmi sugerează congresul din anul acesta al profesorilor de gimnastică de la Cluj, ca și ori ce congres pe specialități. Concluziile la cari se vor ajunge, ori cât de interesante și de utile vor fi, ele nu vor fi auzite direct, decât numai de acești specialiști. Alții, le vor auzi în chip indirect, și fiecare își va face reflecția: firește, dacă sunt profesori de gimnastică, nu pot să ajungă decât la aceste concluzii. Dar să asistăm la discuții între profesorii de gimnastică și profesorii noștri de alte materii, acești din urmă să se pătrundă direct de necesitatea educației fizice în legătură educația integrală, iar cei dintâi să se pătrundă de armonia care trebuie făcută între educația fizică și cea intelectuală și mai ales cea morală, și atunci vom putea cu adevărat scoate un profit din astfel de congrese.

Reforma gimnasticii la noi în țară, nu poate fi decât o reformă a unei

educații fizice integrale, și, o asemenea educație nu se poate face cu câteva schimbări, cum s'au propus, de câte o oră, două, în plus la gimnastică. — O asemenea reformă nu se poate face, menținându-se cadrele tradiționale ale școlii noastre de astăzi, ci din potrivă, în cadrele unei reforme integrale, pentru a putea alcătui un tot organic și bine sistematizat.

Să ne închipuim o reformă așa, cum o înțelegem noi pedagogii, a educației noastre fizice, în cadrele actuale ale învățământului, ea ar da naștere la un continuu conflict. De aceea și reformatorii noștri, — în ultimul timp, d-l Dr. Anghelescu — au recurs la paliative și la bune intenții față de educația fizică, cum a fost în ultimul anteproiect de reformă a învățământului, dar de fapt, s'ar fi lăsat situația neschimbată. Iar această situație e mai tragică decât o văd cei cari au chemare s'o vadă.

Copiii noștri, nehrăniți suficient prin

internate, puțini din ei hrăniți suficient și igienic pe acasă, stând pe băncile școlii timp atât de îndelungat, îmbăcșiți în clase cu aer insuficient și viciat, își ofilesc trupul sub aparența câștigului intelectual, și sub siguranța pierderilor fizice și morale. Lipsa de viață, lipsa de mișcare a copiilor din școlile noastre, lipsa de îndreptare sistematică a organismului lor, care crește viciat printr'un sistem de gimnastică care să-i poată pregăti mai puțin pentru exhibiții la serbări școlare, cât mai mult pentru viața de mâine, ca cetățeni și mai ales ca români voinici, rezistenți și voioși, dăunează prea mult sistemului nostru școlar, pentru ca să ne închipuim vre-o contrabalansare a acestor pierderi, prin instituirea examenului de bacalaureat, sau prin ordinul de purtare obligatorie a uniformelor, tip englezesc. Așteptăm adevărata reformă a educației noastre fizice, în cadrele adevăratei reforme a educației noastre naționale.

Vladimir Ghidionescu

PROBLEME ECONOMICE

Principiile asigurărilor agricole

Asigurările care au ca obiect garantarea vieții și validității cultivatorilor și muncitorilor agricoli, precum și garantarea proprietăților rurale, produselor agricole și vitele de muncă ale proprietarilor și cultivatorilor, contra riscurilor naturale, contra fenomenelor atmosferice și accidentelor sau boalelor survenite vitelor lor, sunt ceeace se numește asigurările agricole.

Riscurile agricole sunt foarte variate și numeroase. Unele se referă la viața agricultorului și anume: moartea, boala, invaliditatea din accidente de muncă, invaliditatea din boală, și bătrânețea; altele la averea lui, și anume: grindina, incendiul clădirilor, incendiul produselor agricole, înghețul, inundația, furtuna, invaliditatea și mortalitatea vitelor.

În general însă, prin asigurări agricole se înțelege asigurarea proprietăților, produselor agricole și mortalitatea vitelor.

Dintre toate activitățile omenești, agricultura este cea care este mai supusă riscurilor. Agricultorul nu este sigur de munca sa nici într'un moment al exploatării. Dacă iarna pământul nu a fost acoperit de zăpadă, sau primăvara nu a plouat la timp, germinarea seminței aruncată în pământ nu se

poate face. Sau dacă primăvara a plouat prea mult, sămânța putrezește.

Mai târziu, dacă vremea rece se continuă în primăvară, plantele nu mai cresc și dacă temperatura scade prea mult, recolta poate să fie în întregime amenințată de îngheț. Plouii prea multe, de altă parte, pot să înece câmpul și recolta să fie pierdută prin inundație. Recolta scăpată până în copt, poate fi distrusă prin grindină, de insecte sau animale de câmp, iar după ce a fost strânsă de pe câmp poate fi distrusă prin incendiu, sau sub influența factorilor atmosferici. În sfârșit, recolta strânsă, agricultorul poartă toate riscurile desfacerii ei. Dacă din cauza accidentelor sau a epizodurilor apoi, agricultorul își pierde vitele de muncă. Furtunile pot să-i dărâme instalațiile, iar focul poate să i le mistue. Deci, o viață cu totul nesigură și întâmplătoare.

Mai mult, agricultorul nici nu poate, de cele mai multe ori, să intervie cu măsuri preventive pentru înlăturarea, amânarea sau micșorarea riscurilor. Contra grindinei omul nu poate lua nici o măsură preventivă. Contra incendiului clădirilor, tot așa, fiindcă costul clădirilor de piatră sau cărămidă și acoperite cu fer sau olane, deci supuse mai puțin riscului de incendiu, este prea mare, față de averea agricul-

torului. Contra incendiului produselor agricole iarăși nu se pot lua măsuri preventive. Contra inundațiilor se pot face lucrări de apărare, diguri, canalizări regulări de cursuri de apă, dar și acestea sunt de multe ori întrecute de puterea naturii. Contra înghețului sau furtunii este zădărnice încercarea oricăror măsuri preventive. Contra mortalității vitelor, în sfârșit, măsurile ce se pot lua sunt neînsemnate; îngrijirea rațională a vitelor, combaterea epizodurilor previn prea puțin răul. În general, averea agricolă este mult mai expusă riscurilor și existența ei e mult mai greu de apărut de influența forțelor naturale, iar din cauză că riscurile se produc pe suprafețele întinse, și de multe ori cu caracter catastrofal, astfel că pe lângă înlăturarea pagubelor este aproape imposibilă, limitarea lor este foarte greu de atins.

Din cauza acestui caracter aleatoriu al exploatării agricole, rezultatele ei sunt variabile dela an la an. Agricultorul cu toată munca și priceperea sa, nu este în stare să găsească echilibrul exploatării sale. Asigurările agricole aduc acest echilibru, și ele sunt cu atât mai necesare, cu cât, pe lângă că acopere pagubele eventuale produse de riscurile agricole, dar mențin pe negustor în stare să producă mai departe. Vitele sunt pentru agricultor instrument de producție, iar recoltele, produsul exploatării sale. Dacă își pierde vitele de muncă, întreaga producție e împiedecată. Lipsa vitelor micșorează puterea de producție, și îngreuiază considerabil mijloacele de transport. Dacă își pierde vitele de fermă, pierde și câștigul care rezultă din produsele fermei. Pentru populația întreagă, lipsa vitelor pune sub o formă acută, o problemă de alimentare prin lipsa fabricatelor laptelui și a cărnii, și o problemă de industrie prin lipsa pieilor, părului, coarnelor, grăsimilor. Pierderea recoltelor, de altă parte, este sfărâmarea întregului buget al agricultorului. Prin aceasta el pierde și dobânda capitalului și capitalul însuși. Agricultorul astfel e economiceste distrus. Ne având nutreț va trebui să-și vândă vitele. Fără vite câțiva ani nu poate să cultive nimic.

Din această pricină, agricultorul este nevoit să caute sprijinul în asigurare, și să-i ceară garantarea averei, produselor și vitelor sale. Iar din cauza înlăturării riscurilor agricole, asigurarea se pune cu aceeași tărie pentru toate riscurile, și în chip cu totul necesar pentru riscul de grindină, de incendiu și de mortalitate a vitelor.

Agricultorului trebuie să i se dea o asigurare completă. Greutățile exploa-

tării agricole au influență asupra producerii unui proces, foarte obișnuit în țările apusene, și care nu va întârzia să se producă și la noi, după ce nu va mai fi pământ de împărțit, un proces de depopulare a satelor. Pentru evitarea acestei crize agricole, care de multe ori este întovărășită de o criză de lucru pe piețele orășanești, trebuie să se dea agriculturii puțința unei vieți mai ușoare și mai sigure, adică pe lângă condiții de trai mai bune, asigurarea averii și muncii lui.

Intre exploatarea agricolă și asigurările agricole este o atât de strânsă legătură, încât astăzi nu pot fi privite în chip separat.

Progresul agriculturii implică dezvoltarea asigurărilor iar dezvoltarea asigurărilor ajută perfecționarea agriculturii.

Industrializarea agriculturii: întrebuintarea noilor metode de îngrijire și de pregătire a pământului, selecționarea și pregătirea seminții, intensificarea culturii prin mașini agricole și naționalizarea culturii, ridicarea de instalații industriale, înființarea de ferme, ameliorarea rasei vitelor, silesc pe agricultor să se îngrijească mai mult de soarta muncii sale. Cu cât exploatarea a luat un avânt mai mare, cu atât agricultorul vede cu mai multă neliniște nesiguranța în care trăiește și pericolul mare care îl amenință. Și atunci asigurarea se impune în chip necesar, și dezvoltarea ei urmează de aproape dezvoltarea agriculturii.

De altă parte, asigurarea dă liniște sufletească și siguranța muncii și roadelor ei, și de aceea este un izvor fecund de îndrăzneală și inițiativă de noi întreprinderi. Cu chipul acesta industrializarea agriculturii este ajutată și printr'aceasta se ajunge la perfecționarea agriculturii. În afară de aceasta însă, dezvoltarea asigurărilor ajută progresului agriculturii prin înlesnirea creditului agricol. Asigurarea mărește creditul agriculturii. Creditul agricol este firește întemeiat pe averea agriculturii. Prin faptul însă că averea agricolă este cu deosebire expusă diferitelor riscuri garantarea creditului agricol este foarte puțin solidă. Distrugerea recoltei sau moartea vitelor nimicește gajul și creditul este complet descoperit. Dar nu este numai atât agricultorul ruinat nu mai găsește credit și atunci sau este distrus cu totul, și amenințat să nu se mai ridice niciodată sau cade pe mâna cămătarilor cari îl robesc. Nu este cu puțință dezvoltarea creditului, care e pârghia industrializării și progresului agriculturii, fără organizarea asigurărilor agricole.

Importanța asigurărilor agricole pentru dezvoltarea economiei naționale este evidentă. Întâia bogăție națională este bogăția agricolă. Dezvoltarea agriculturii aduce propășirea economiei naționale întregi. Influența asigurărilor agricole asupra exploatărilor agricole individuale, și asupra sporirii capacității de producere a agriculturii, lămurește influența lor asupra economiei naționale. Liniștea și echilibrul social, apoi, pe care asigurările îl aduc în dezvoltarea normală a agriculturii are o puternică repercusiune asupra stării sociale în general.

Asigurările agricole au caractere deosebite, care, pentru înțelegerea mai bună a lucrului, trebuie să fie puse în lumină.

În întâiul rând, riscurile agricole sunt foarte variate, și numai faptul că se rapoartă la același gen de avere, face să fie puse împreună. Riscul de grindină este, de pildă, riscul cel mai obiectiv cu puțință, în contrast cu riscul de mortalitate a vitelor care este riscul cel mai subiectiv din toate riscurile la care este supus omul. Asupra grindinii omul nu are nici o influență, nici în ce privește timpul de producere, nici în ce privește urmările. În schimb viața vitei este în mâna omului, și oricând poate să i-o ridice prin o proastă îngrijire, ucidere, cu bună știință sau schimbarea ei, în scop de fraudă, cu una care e condamnată. Riscul de incendiu agricol este cea mai aspră formă a riscului de incendiu în general. Condițiile dela țară fac din acest risc o calamitate. În schimb riscul de inundație, prin măsurile preventive ce se pot lua, de cele mai multe ori, poate fi redus la o valoare neînsemnată.

Riscurile agricole, în general, sunt aleatorii și nesigure. Astfel riscul de grindină nu poate fi fixat atât în ce privește intensitatea, cât și epoca de realizare, iar riscul de mortalitate a vitelor este complet falsificat. În acest chip, din două cauze cu totul diferite, două din cele mai puternice riscuri agricole, nu pot fi determinate și legile lor de producere rămân necunoscute sau în inutil de cunoscut. Iar variația riscurilor agricole nu numai pe țări, ci și pe regiuni, anotimpuri, condiții de exploatare și natura culturilor îngreuiază considerabil stabilirea legilor de producere a riscurilor agricole.

Din cauza acestei complexități evaluarea riscurilor și a valorilor asigurabile, este neînchipuit de dificilă.

Riscurile agricole, de cele mai multe, iau întinderi atât de mari, și urmările lor pot fi atât de catastrofale,

încât asigurarea lor să fie imposibilă.

Imposibilitatea aproape a determinării riscurilor agricole, îngreuiază chestiunea stabilirii primelor sau cotizațiilor. De aceea mai la toate riscurile agricole primele sau cotizațiile variază foarte des dela an la an uneori. În special la asigurarea de grindină este admis principiul scării mobile prin care cotizația crește sau scade în măsura realizării sau nerealizării sinistrelor. Fixarea științifică a primelor sau cotizațiilor la asigurările agricole este o problemă inutilă și va trece multă vreme până ce asigurările agricole vor avea aceeași bază matematică ca și asigurările de viață — dacă vor avea vreodată. Aplicarea asigurărilor agricole, în majoritatea cazurilor, este rezolvarea problemei asigurărilor pe cale empirică.

Aceleași dificultăți le prezintă asigurările agricole și la evaluarea pagubelor. Evaluarea pagubelor agricole este cea mai delicată chestiune în asigurări. Cu toate bazele de evaluare fixate de mai înainte prin contract sau prin obicei, totuși diversitatea problemelor agricole, ridică atâtea chestii noi, încât fiecare caz dă loc la cercetări și discuții foarte importante. Totdeauna se pune chestiunea valorii asigurate și a procentului venit părții distruse, și aprecierile pot să nemulțumească sau pe asigurat sau pe asigurator sau pe amândoi de o potrivă. De aceea evaluările se fac prin oameni speciali, experți cu toate garanțiile de imparțialitate, iar în urmă, în caz de nemulțumire, se recurge la arbitri și supraarbitri.

Despăgubirea pe care o primește dăunatul este nevoie să fie ceva mai mică decât valoarea pagubei, mai ales pentru incendii și mortalitatea vitelor din cauza marelui influențe a riscului subiectiv. Se fixează de obicei maximum și minimum despăgubirii pentru ca să se evite stânjănirea asigurării din cauza variației în intensitate a riscului. Se discută foarte mult apoi, asupra datei plății despăgubirii, și anume dacă ea să se facă la sfârșitul anului sau imediat. Sunt argumente puternice și de-o parte și de alta. Această chestiune însă va fi discutată cu prilejul cercetării diferitelor feluri de asigurări.

Pentru acoperirea dificultăților născute din natura riscurilor agricole, este nevoie de două măsuri. Întâia este ca să se întindă cât mai mult câmpul asigurării și să se adune riscuri cât mai multe, pentru ca variațiile riscurilor să fie modelate. A doua este chestiunea reasigurării, care în asigurările agri-

cole capătă o importanță deosebită. Chestiunea reasigurării în asigurările agricole va fi tratată în chip separat și cu toată dezvoltarea cuvenită.

Important este încă, pentru asigurările agricole chestiunea duratei contractului și a rezervelor. Durata contractului are însemnătate prin aceea că riscul nefiind în deajuns determinat numai contractarea pe un timp mai lung garantează echilibrul asigurării. Riscurile agricole sunt riscuri de termen scurt, și ar fi suficient să se încheie contracte, pe un an, însă necesitatea creerii de fonduri de rezervă impune contracte pe termene mai lungi. Pentru înlăturarea greutăților viitoare trebuie să se creeze un fond de rezervă, care de altfel nu poate fi fixat decât de experiență și de gradul de îndrăzneală al asiguratorului. Pentru crearea fondului de rezervă este nevoie să se perceapă taxe care să se adauge primelor sau cotizațiilor anuale. Pentru eventualități rele din primii ani este iarăși nevoie să se găsească izvoare de acoperire în capitalul asiguratorului, sau în fondurile inițiale și subvențiile pe cari statul este dator să le dea unei instituții sociale de folos obștească.

Asigurările agricole, din cauza naturii riscurilor și-a greutăților evaluării pagubelor, au întâmpinat multe piedici în dezvoltarea lor. Incercări nenumărate au căzut, sub presiunea necesităților au fost reluate, greutățile de neînving le-au răsturnat din nou și așa mai departe, neconținut s'a căutat forma cea mai potrivită pentru organizarea asigurărilor agricole. Societățile comerciale care au încercat să facă asigurări agricole nu au răușit. Mari mutuale au întâmpinat greutăți prea mari. Statul însuși nu a avut destulă izbândă în încercările sale.

Natura asigurărilor agricole, influențele subiective asupra riscurilor agricole și greutățile la evaluare și despăgubire ridicată de pornirea spre fraudă a dăunaților se arată ca cea mai potrivită formă de organizare a asigurării agricole micile mutuale, în care asigurații se cunosc, intențiunile de fraudă pot fi ușor cunoscute, interesul pentru o repartizare dreaptă a pagubei mai conștient și mai puternic. Însă din cauza caracterului catastrofal al riscurilor agricole, și a întinderii acestor riscuri, din cauza nevoii unui fond de rezervă mare care să poată acoperi orice eventualitate nenorocită, micile mutuale nu sunt îndestulătoare prin ele însele. Federalizarea lor sau crearea unei case de reasigurare regională sau națională, sau chiar in-

roducerea unei asigurări naționale cu mici mutuale locale și cu un fond de rezervă comun, sunt diferite sisteme de complectare a organizării asigurărilor agricole prin mutualitate. Și aceasta, însă, în ipoteza că agricultorii, pătrunși de necesitățile asigurărilor agricole și cu simțul de prevedere destul de dezvoltat, alcătuiesc asemenea

mutuale sau se asigură contra riscurilor agricole cărora ei sunt supuși, căci dacă însă agricultorii nu-și înțeleg interesul, atunci, Statul, în interesul economiei naționale este dator ca sub formă obligatorie să organizeze asigurările pe care inițiativa privată nu a avut putere să o facă.

N. Ghinlea

Controlul băncilor

în Austria, Cehoslovacia, Ungaria și la noi

Schimbările, în structura economică a diferitelor state, influențele dezastruoase ale inflațiunii, în bună parte, ca în Cehoslovacia, și politica perseverentă a deflațiunii, febra nebună a speculațiunii, care a cuprins aproape întreagă viața economică, au avut ca o urmare de tot firească, prăbușirea unui șir întreg de bănci, cauzându-se pierderi de tot simțitoare populațiunii și creditului public.

Prăbușirea, Băncilor: Maerisch-Schlesische Bank, Bohemia Bank în Cehoslovacia, Depositen Bank, Deutsche Bodenbank, Allgemeine Industriebank, Nordisch Oesstereichische Bank în Austria, criza, în care se abate concernul atât de important al „Morilor Victoria“ din Budapesta, greutățile, cu cari se luptă o mulțime de bănci, creațiuni postbelice ale vieții noastre economice, și mai recent, falimentul, unui important Institut Financiar în Săcuime, care lasă după sine, la un Capital de abia 5 milioane Lei, o pierdere efectivă de mai bine de 16 milioane, au influențat în spre rău dezvoltarea din viitor a creditului privat și public, cât și dezvoltarea și însă-nătoșarea vieții economice, fără de care, o întoarcere la normal, nici că se poate închipui.

Și dacă, de tot logic, ne punem între-barea, cari au fost momentele neprielnice, ce au dus, la aceste prăbușiri, la sdruncinarea încrederei publicului mare dar și a străinătății în vitalitatea economică, a statelor naționale, create după războiu, va trebui, cu multă sinceritate, să recunoaștem, că dezvoltarea nesănătoasă a vieții economice, în special, dela terminarea războiului încoace, încă a contribuit la cauzarea pierderilor ireparabile, dar, desigur, că în măsură și mai mare, e vinovată pentru aceste dezaastre, nepriceperea conducătorilor, de multe ori ridicăți la demnități nemeritate prin mijloace oculte, și lipsa unui control serios și științific, care ar fi avut de datorie, să stabilească, nu numai exactitatea înregistrărilor contabilești, cât mai ales, felul organizării averii

în o întreprindere, căci dela această organizare depind beneficiile anilor viitori, dar mai ales prosperitatea.

Iată prin urmare, de ce a fost pe deplin justificată cererea publicului mare de a se institui un control, mai științific al băncilor.

În Austria, primele începuturi ale controlului sistematic al Băncilor, cât și al societăților anonime în general, datează, abia dela 1919 încoace, prin introducerea sistemului de „Comisari ai Guvernului“ pelângă fie care bancă sau societate anonimă. Un sistem nenorocit, căci acești comisari, pelângă că erau reprezentanții politici ai diferitelor partide politice, mai erau și lipsiți de ori ce pregătire serioasă de specialitate, așa-că, de un control sistematic și formal al băncilor, nici vorba nu putea fi. Urmările, s'au precipitat vertiginos, căci într'un interval de timp, mai scurt de doi ani, s'au înregistrat prăbușirile băncilor mari înșirate mai sus, cu urmări atât de catastrofale, încât fatalmente a dus la împrumutul atât de important al Ligei Națiunilor, și la controlul Finanțelor, prin delegatul Ligei, Zimmerman.

În anul 1923, se abandonează sistemul de comisari, pentru a se crea o delegație permanentă, numită „Bankenkommission“, alcătuită, din reprezentanții diferitelor ministere, și ai partidelor politice, reprezentate în parlament, numit fiind președintele acestei delegațiuni de către președintele Republicii, iar membrii, de către președintele consiliului de miniștri.

Atribuțiunile acestei Comisiuni erau:

1) Supravegherea continuă a afacerilor băncilor, cât și a persoanelor, cari se ocupă cu afaceri bancare (a banche-riilor);

2) Stabilirea faptului, dacă operațiunile acestor bănci, sunt în consonanță cu interesele economiei publice, iar afacerile lor sunt o urmare firească a necesităților economice ale țării.

Rezultatul observațiunilor și al controlului, se cuprindea într'un raport detaliat, care se înainta tot la trei luni

parlamentului, sigurul chemat a lua măsuri, pentru îndreptarea răului, ce eventual ar fi fost constatat la singuraticele bănci.

Bineînțeles, că Bankenkommission, la îndeplinirea mandatului său, era îndreptățită, a face reviziunea întregii gestiuni, cât și a cere dela bănci, ori și ce informațiuni, fie în scris, fie verbal, informațiuni, ce nu puteau fi refuzate sub nici un motiv.

Controlul gestiunii, era executat de persoane specializate, de așa numiți „Revizori Experti” atașați anume spre acest scop, Comisiunii Centrale.

Rezultatele obținute de către Bankenkommission cu toatecă era în posesiunea unor drepturi nelimitate în ce privește reviziunea gestiunii, n'au cospuns în întregime așteptărilor publicului mare, căci această comisiune, nu avea nici o cădere, să ia măsurile pe cari le-ar fi crezut de bune, pentru a sana un rău, deci întreagă activitatea ei, dela început, era mai mult preconizată, ca „a unui birou de anchete practice, și de strângere a materialului necesar, pentru viitoarele legiuri economice.”

Nici mijloacele bănești, puse la dispozițiune, de către Parlament, nu erau suficiente, deci activitatea comisiunii dela început, era stânjenită, prin lipsa de Revizori experți suficienți, unui control eficace.

Problema reviziunii periodice și obligatorii, a ajuns însă și în Austria, aproape de înfăptuire, întrucât, Bankenkommission, printr'un memoriu, înaintat factorilor cu răspundere din această țară, propune un sistem, care prin organizarea sa, se aseamănă foarte mult, cu sistemul englez. Și anume, se prevede, înființarea unui institut central de reviziune ca organizație a băncilor și a societăților anonime, care, prin revizorii experți, să execute controlul periodic și obligatoriu, după principii comune pentru întreagă țara.

Pe când în Austria, tendințele sănătoase ale unei legiuri corespunzătoare în ce privește controlul băncilor și al societăților anonime, au fost paralizate ani întregi, de intrigile băncilor și societăților anonime, cu capital mai important, cari voiau cu tot prețul, a se sustrage unui control minuțios, pe atunci guvernul cehoslovac, mai norocos și mai energic în legiurile sale economice, având în vedere numai interesul public și general, dela început, a adus o serie de măsuri chibzuite, pentru protecțiunea deponenților și a controlului periodic și obligatoriu.

Legiurile Cehoslovace prevăd, că, toate băncile, cari se ocupă între operațiunile lor bancare și cu „depozite spre fructificare” și deci, eliberează „carnete de economii” sunt obligate a face parte, ca membrii ai unei cooperative, cu garanții limitate (G. m. b. h.) ce se înființează, cu sediul la Praha.

Cotizațiile băncilor fondatoare, se fixează dela un minimum de 250,000 ck. capital societar, și anume cu: 0, 4%. Se spune însă a priori, că întrucât venitele cooperativei nu acoper cheltuielile, băncile membre, sunt obligate, a acoperii diferența de cheltueli.

În cadrele acestei cooperative, s'a înființat o secțiune de control ai cărei membri, adevăca așa numiți, revizori experți, sunt numiți de către consiliul de administrație, iar activitatea acestor revizori ar consta în controlul tuturor băncilor membre, obligatoriu și periodic.

În executarea mandatului, lor, revizorii sunt îndreptățiti:

1) a controla gestiunea în baza tuturor registrelor, deci și a registrului secret, care există la multe societăți anonime, și se poartă de către director;

2) de a cere dela ori și care funcționar informațiuni, fie scrise, fie verbale, iar acordarea acestor informațiuni, e obligatorie;

3) de a revizui soldul casei;

4) de a stabili, dacă efectele scontate și efectele proprii cât și cele lombardate, sunt în ființă;

5) și în fine, de a controla solvabilitatea și lichiditatea întreprinderii, având dreptul de a cere toate actele, de cari ar avea lipsă, la stabilirea celor de mai sus.

Rezultatul reviziunii, se cuprinde în scris în două exemplare, dintre cari unul se înaintează consiliului de administrație al cooperativei, iar unul, se trimite întreprinderii revidiate.

Ncajunsurile constatate la singuraticile întreprinderi, trebuiesc înlăturate într'un interval de timp limitat, altfel, consiliul de administrațiune, e obligat de a sesiza ministerul de finanțe, ca ultimă instanță, pentru luarea măsurilor corespunzătoare de îndreptare.

Prin urmare, în Cehoslovacia, problema revizuirii societăților anonime, dar în special a băncilor, a fost rezolvată, prin înființarea unui institut central de control sau reviziune, ca organizație privată, și subordonat ministerului de finanțe, deci organelor de stat, numai în ce privește controversalele, între centru și băncile revidiate.

În aceeași formă, a fost rezolvată problema controlului, și în Ungaria. În

anul 1916, deci în mijlocul războiului, ministerul de finanțe, înființează, un institut central, cu concursul băncilor, acordându-i autonomia conducerii, dar cu totul, sub controlul statului, cu scopul, de a contribui la sanarea acelor bănci, cari au ajuns în impas în urma războiului, și pentru a executa controlul facultativ al acelor bănci, cari ar fi admis acest control, de bună voe.

Legea de organizare, se modifică în anul 1920, în sensul, că toate băncile, din întreagă țara, sunt obligate a fi membre ale acestui institut central, și se introduce în locul controlului facultativ, controlul obligatoriu, pentru toate categoriile de bănci.

Pelângă dreptul de control, acest institut central, a fost însărcinat cu o mulțime de drepturi în materie economică, deci în abatere dela Institutul similar Cehoslovac, nu este o organizație strictă, numai pentru control.

Cea mai veche organizație de control, a avut-o însă Transilvania, în organul de control al băncilor, cu numele: „Solidaritatea” o organizație care a adus servicii prețioase, băncilor din Transilvania, dar, care, spre regretul oamenilor de bine, dela unire, a pierdut din importanța trecutului.

Chemată în viață, ca o necesitate economică a românilor, de pe aceste plaiuri, și având la bază, pelângă structura cinstea și buna organizațiune, prin reviziunea obligatorie anuală a tuturor băncilor românești, toate acestea, au prosperat, și cu toate crizele mari și serioase financiare, prin cari a trecut fosta monarhie austro-ungară, în anii 1909, 1911, 1913, nici o singură bancă românească nu s'a prăbușit, mulțumită controlului eficace și bunele sfaturi ale revizorilor experți, în materie de organizare a averii. În acest domeniu, în istoria băncilor din Transilvania, au câștigat merite neperitoare: Domnii: Ion Lapedatu, Dominic Rațiu, Ion Vătășan, Constantin Popp, și fostul director al băncii Albina, Iosif Lissai, mort în 1920.

Astăzi, deși organizațiunea propriei zisă mai există, importanța ei, a scăzut mult de tot, a primit mai mult caracterul unei organizațiuni regionale, iar obligativitatea controlului, prin faptul, că în fruntea multora dintre vechile și modestele — dar bunele — bănci, au venit oameni noi, cât, și în urma faptului, că unele dintre noile creațiuni bancare postbelice, n'a aderat la controlul obligatoriu ce a devenit iluzoriu și aproape neexistent.

(Va urma)

Profesor **Sabin Cioranu**

SUFLETUL MEU ASTĂZI ÎȘI DESGROAPĂ MORȚII

Sufletul meu astăzi
își desgroapă morții, —

Flori de-o zi
de-o clipă,
mi-le-adun acuma
Să le culc cenușa înfrățită 'n huma
Unei mici
și albe
și tăcute gropi. —

Și nici brazi, nici sălcii,
nici salcâmi,
nici plopi
Nu vor plânge asupra-i....

Făr' să le mai număr clipele
sau anii,
Roșii, albe, albastre, flori de lunci
Sau stranii
Flori crescute'n seră,
ori în fund de-abis, —

Mi le strâng din racle,
Mi le strâng din cripte,

Mi le scot din veghea crucilor înfipte
S'amintească vieții un păcat
un vis...

Sufletul meu astăzi
își desgroapă morții, —

Tu, iubire nouă, să nu intri aici
In grădina morții.
Să nu intri, nici
Să nu simt cum, peste ziduri
și zăbrele,
Mă pândesc cu pismă gândurile-ți grele
De povara unei vane îndoeli...

Sufletul meu astăzi morșilor se 'mparte, —

Tu, iubire nouă, ține-te deoparte,
Și ferește-ți floarea vie de păcatul
De-a întreba ce doruri mi-a ștint uscatul

Vraf de flori pe care azi le-am desgropat, —
Lasă-mă în tihnă
să le-aștern un pat
Somnului din care
nu pot să-ți umbresc
Cu nimic
norocul c'am păstrat-o vie,
Printre ele floarea,
ce ți-am dat-o ție. —
Mândră 'n ramu-i verde,
las-o să-ți zâmbească,
Făr' să 'ntrebi de poate celege-au murit
Au fost mai voioase
când le-am dărui; —

Făr'să'ntrebi nici câte,
nici ce flori din viață
Mi-au murit în albul strai
de dimineața,
Ori în purpuriul caldelor nămiezi;
Nu, iubire nouă, nu căta
să vezi,
dincolo de floarea ce-ți surăde 'n față
Mândră și unică 'n ramurile-i verzi; —

Dincolo de dansa nu pătrunde'n ceața
Ce-mi ascunde morții
de nu vrei s'o pierzi...

Sufletul meu astăzi
își desgroapă morții, —
Tu, iubire nouă, să nu intri aici
In grădina morții...
Să nu intri, nici
să nu 'ntrebi de 'n strâmta groapă
ce le strânge
Vor muți deapururi
vechile-mi iubiri...
Și, de 'ntors la tine
sufletu-mi va plânge
Mângâe-l, sau plânge-l,
Dar să nu te miri...

ELENA FARAGO

ASUPRA LIMBII

— cum se scrie în zilele noastre —

II.

Domnule redactor, — În numărul din urmă al revistei d-voastre am citit un aviz care mă interesează din două puncte de vedere: „manuscrisele colaboratorilor externi, — ziceți, — se depun până Sâmbăta la orele 18“... În calitate de colaborator extern al d-voastre, avizul mi se adresează și mie; dar orele îmi redeșteaptă țâfna mea de grămatic. Pentru ce orele? Este oare acolo vorba de mai multe ore, sau e vorba numai de una singură? Eu cred că numai de una, adică de ora a 18-a din cele 24 ale zilei. — Știu că expresia e de întrebuintare aproape curentă; se zice și se scrie mai adesea: orele în loc de ora, și am citit de atâtea ori și ciudata împerechere de cuvinte „la orele unu“. Ereziiile lexicale pot să devină și regule cu timpul, — dar până nu ajung a fi de întrebuintare obștească, ne poate fi încă permis să protestăm împotriva lor.

Tot în această ordine de idei, mi s'a părut ciudată expresia ivită de curând: „după masă“ — care ar vrea să însemneze: după amiază sau cum ziceau pedanții de mai acum câțva timp: „post meridiane“. După masă? Eu cunoșteam expresia asta întrebuintată mai mult în sens ironic: „La să-l frate, nu vezi că e cam după masă?“ — dar masa ca termen meteorologic sau astronomic, iată ceva ce nu mi-aș fi putut închipui. „A lua masa“, se zice acuma, cu un termen mai elegant, pentru „a prânzi“. sau „a cina“; dar unul ia masa la o oră, altul la alta, după obiceiul local, sau după capriciu. Când ziceam: „amiază, după amiază“, era un punct de orientare; dar masa? — de ce nu atunci țuica? „La trei după țuică; să ne vedem!“.

Imi pare rău mai ales, că văd astfel de expresii adoptate cu mare ușurință și dincoace de munți. Ardelenilor li s'au imputat, de multe ori cu drept cuvânt, unele străinisme, aproape toate germanisme, fie luate direct, fie prin intermediul limbei maghiare. Dar ei păstrasera și unele forme, expresii, și chiar fel de pronunțare (mărginenii în deosebi) mai apropiate de obârșia latină a limbii noastre. Am mai scris despre aceasta, — din nenorocire fără prea mult răsunet.

Am citat în articolul trecut erezia: origină, care a năpădit și proza ardeleană. Un alt cuvânt la fel este ordin, în loc de ordine. Eu am scris mai sus: „tot în această ordine de idei... etc.“ Cei mai mulți scriu astăzi, și dincoace

TRISTEȚE

*Sunt trist de nori, sunt trist de soare,
Sunt trist de liniști, și de vânt,
Și de porniri clocotitoare,
Și de tăcerea de mormânt,
De câte, oare, trist nu sânt?!...*

*Simt cum s'adapă vremea'n mine
Și seacă apa de cristal,
Albastrul cer se face pal,
Iar din palat rămân ruine,
Și cine bagă 'n seamă, cine?!*

*Sub mângâeri aromitoare,
Când trece vânt prin pomii'n floare
Și ning petale peste mine,
Sunt trist de murmurul de-albine;
Sunt trist de verdele grădinii,
De scânteierile luminii,
De fulgii, care zboară 'n vânt, —
Sunt trist de cer și de pământ...*

*Sunt trist de sfânta bucurie,
Când vin copiii să m'alinte,
De ochi, de brațe, de cuvinte,
De dulcea lor copilărie, —*

*Căci este-un dușman, ce'mi stă'n față,
Și simt fiorii-i reci de ghiată,
Iar umbra lui pe viața-mi toată
Se profilează ca o pată...*

Vasile Al-George

cași dincolo de munți: „acest ordin de idei“, — sau: „de ordin politic, cultural,“ — etc. — Ce este aceasta? E pur și simplu iarăș un franțuzism, ca și faimoasa fantezie. Francezul are numai cuvântul ordre, pentru acelaș cuvânt care, după firea limbii noastre, s'a diferențiat în: ordine și ordin. Vom zice, de sigur, ordinul iezuiților sau „ordinul dela comenduire“, — dar nu vom putea zice că cutare sau cutare chestiune este, sau nu este, la „ordinul zilei“. Francezul zice: „troubler l'ordre“; zice-vom noi: „a turbura ordinul“, sau „ordinea?“ „Suivre l'ordre chronologique“ — „a urma ordinul cronologic“?! — Ei bine, tot așa, nu merge după firea limbii noastre, să zici: „de ordin politic, cultural,“ — „de ordin sentimental“, etc.; — totuși așa scriu și unii dintre cei mai reputați scriitori și stilști ai noștri.

Dacă ar fi să plivim toate ereziile gramaticale ce ne întâmpină — nu numai prin ziare, scrise firește mai în pripă, dar și prin unele reviste literare, și chiar volume, fie și premiate, — ar fi un pomelnic prea lung. „Județul Bihor al cărei capitală este Oradia“... e o mostră dintr'un ziar. Altul scrie operele, cași când s'ar zice operi. Sunt numeroase la fel; astfel

aproape nu vedem întrebuintată corect declinațiunea pronumelui: eu însumi, tu însuși, etc. În loc de aceasta vedem tronând peste tot pe însăși: eu însăși, tu însăși, el însăși; noi însăși, voi însăși, etc. Dar toate acestea sunt greșeli grosolane de gramatică elementară, pentru cari un elev din clasa a treia primară ar merita să rămână repetent. Mai regretabile mi se par ereziile cari tind a se perpetua prin adoptarea lor de către tot mai mulți scriitori cu nu prea destul simț pentru limba românească, pentru structura și pentru legile dezvoltării ei.

Pornirea de a simplifica și reduce, face pe unii (cred că cei cari au făcut începutul trebuie să fi fost străini) să ne hărăzească barbarisme oribile ca: „Bucureștiul“, „Ploieștiul“, „Piteștiul“, „Galațul“, — am văzut nu de mult într'un ziar și „Focșanul“, — după care probabil are să urmeze și „Botoșanul“, „Roșiorul de vedea“ sau „Văleanul de munte“... — Dar și în latinește, cași în orice limbă neolatina, sunt nume de localități pluralia tantum, pe cari nu i-a trecut nimănuia prin gând să le singularizeze. „Bucureștiul“ e o dublă aberație, căci însemnează un singular încărcat peste

F A P T A

*A fost mai mult întâmplător pe-o zi de toamnă,
Nici azi nu știu ce vânturi m'au mănânat
De m'am tot dus pe drumul larg de piatră
Pân'am intrat în casa cea dintâiu din sat...!?*

*O babă și-un moșneag ședeau la vatră
Tăcuți, cu chipul șters și pământiu;
Le-am dat bineți și-am spus de unde viu —*

*Ușor, moșneagul a sărit de grabă
Și, cald în toată vorba lui de treabă,
Mi-a oferit un scăunel prevenitor —
Iar baba s'ncvârtit și-a pus în taină
Trei fire de tămâie pe-un cărbune
Să nu-mi miroase aerul din casa lor...*

*Ce-a fost în urmă, nu mai știu amime,
Dar tot trecură 'n casă câte umul,
Vecini, nepoți și cunoscuți: o lume,
Purtând pe-un umăr tundra sau zăbunul,
Cu palmele din scoarța de copac,
Cu brațele din stâncă colțuroasă,
Cu cerul dimineților de vară
In ochii lor răsfrânt
Și mirosind a oaie și-a pământ...*

*Și-am povestit cu ei până târziu
De oameni, de pățanii și de lume,
Și le-am citit din cărți povești și glume —
... Ei m'ascultară picurând plăcere...*

*O, ochii aceia înfloriți cu sete,
O, umbrele lor zăgrăvite pe perete
Sorbind mireasma vorbelor citite!
O, fețele lor dogorite 'n soare,
O, frunțile lor: pârguite poame,
Cu ce lumină stranie mă copleșiră,
De, cum spuneam mereu din graiu ori carte;
Păreau că-mi strigă în urechi într'una:
„Mai spune-ne, mai spune-ne: ni-e foame!“*

*... Ne-am despărțit târziu pe vânt și ploaie —
Ei au rămas cu lumea lor acolo
Mirositoare a pământ și-a oaie,
Eu am plecat pe drumul lung de țară...
Însă pe drumul lung de piatră, singur,
Eu nu știu pentruce simțiam într'una
În jurul meu ceva frumos din cale-afară,
Și 'n sufletu-mi, ca 'n noaptea de Crăciun,
Eram cu 'n stat de om, par'că, mai mare,
Și mă simțiam de mii de ori mai bun!?*

Teodor Murășanu

un plural: „București“, plural; — „ul“ singular, — sau colac peste pupăză. Mai la urmă, dacă unor urechi mai moderne nu le sună bine pluralul la numele de localități, ar putea să zică, mai logic oricum, „Bucurescu“, după cum zici Ionescu sau Popescu, — dar Bucureștiul?!

Tendința spre simplificări și reduceri se observă și la desființarea mai multor verbe de conjugarea a patra și trecerea lor la conjugarea întâia: „El oferă!“ cașicând ar exista un verb: a ofera, oferare: „el suferă“ — a suferi!

— și chiar „el sprijină“ — a sprijina; acoperă, descoperă — a acopera, a descoperi... Eu n'am auzit astfel de expresii, adică o astfel de conjugare, decât din gura unor pretinși cărturari sau veritabili mahalagii; eu știu că românul nu suferă să i se schimonosească limba și se sprijinește pe regulile vechi ale limbii sale, neadmițând calapodul după care unii ar vrea să fasoneze cuvinte deosebite prin felul lor de declinare sau conjugare. — Dar cui să le spui toate astea?

Ion Gorun

DIN HĂRTILE UNUI
CĂLUGĂR

E noapte, liniște, și lumea doarme în jurul meu. Numai gândul e treaz și nu vrea să se odihnească...

Gândul, nervii, mintea... Ce de vorbe! Și nu-i decât un suflet.

Ce stranie, imposibilă idee de a-l stăpâni cu voința. Cu a cui voință? A rațiunii... O altă vorbă!

Puterea pământului, puterea fulgerului. Nu-i tot una?

Dar vei dormi și tu la ora asta. De ce să vin să-ți turbur somnul?

Senină, mulțămită de tine, ajunsă la culmea tuturor dorințelor tale de perfecțiune, te-ai culcat de vreme, în patul tău alb și moale, înconjurată de toată paza posibilă ca să poți rămânea întotdeauna tânără și frumoasă.

Pentru ce te-ai mișcat, ai mototolit perna sub căpătâi și acum o smulgi, te învârtești de pe o parte pe alta, par'că ți-ar fi trupul trudit, zbuciumat și nu știi cum să-l așezi ca să-ți dea pace.

Dormi, dragă; sunt eu, vechiul tău prieten. Am venit numai să te văd.

Cât ai rămas de tânără, cu adevărat! Niciun fir de păr cărunț în ondularea grațioasă a șuvițelor negre peste gât și peste fruntea albă. Și gura ta frumoasă e tot rumenă, — plutește și acum în jurul ei zămbetul plin de farmec, gloria și puterea, cum n'a mai avut nicio altă femeie din lume...

Imi ating buzele de marginea gurei tale... Tresari, deschizi mari ochii negri și mă privești speriată.

Fruntea ți se încrețește și gura se întinde într'o chinuitoare mișcare.

— O nu, — îngân eu acumă, — iartă slăbiciunea mea... Te iubesc, tot te mai iubesc... Dormi frumos mai departe, dormi și lasă-mă aci lângă tine să te privesc...

Dar tu, mâniașă de îndrăzneala mea, îmi spui vorbe răscolite din adâncul întunecat al iadului.

— Du-te, du-te, — nu mai veni! Nu te mai vreau. Mi-ai făcut atâta rău... Nu-mi mai trebuie iubirea ta... te urăsc! Pe cât mi-ai fost de drag, acumă te urăsc. Du-te!

Eu rămân uluit, căci tu în mânia ta ai uitat că vrei, cu orice preț vrei, să rămâi toată viața ta tânără și frumoasă. Ai uitat, și acumă ura descompune obrajii tăi, ești verde-galbenă și mii de crețuri zbăresc figura ta mai adinaoarea așa de senină... Nu mai ești Mărioara mea frumoasă, iubită, floarea sufletului meu, Mărioara tineretii mele. Ești o femeie bătrână, sătulă de iubire, care nu mai vrea acumă decât singurătatea, liniștea, somnul și disprețu-l invocă pentru tot ce a fost

CEASURI DE NOAPTE

*I-atât de neagră noaptea ce-ți bate prin ferești,
In van te cauți prin beznă că nu te mai găsești
Pe tine, ci pe-un altul ce-ți seamănă și care
Nici dragoste de viață, nici dor în suflet n'are.*

*Tu, cel ce-ai fost c'o clipă nainte, tu te-ai dus
Cu valul de lumină al zilei ce-a apus,
Și dragostea și dorul, nădejdea de mai bine,
Comoara ta de vise, plecând le-ai dus cu tine.*

*Și-acum, în fața vieții, tu, cel care-ai rămas
Plecî capul și gemunchii, și fiecare ceas
Din noapte-un veac îți pare și plângi și te'nfiori
— Dar cel ce-i dus se'ntoarce senin în fapt de zori.*

Ecatarina Pitiș

odinioară scump sufletului tău tresărit
de farmecul iubirii.

— Tu, Mario?... Și hohote de plâns
mă înneacă. Tinerețea mea, iubirea
mea veșnică, vie, atotputernică...

Se poate să treci așa, să te smulgi
din viață și să te dai tu singură în
ghiarele neființei, a pustiirii fără de
urmă?

Te uiți severă de sus, pe când eu mă
așez frânt pe pragul tău și lacrimile
eurg în voia lor...

Dar deodată, izbit parcă de o lumină,
tresar, apoi mă ridic și acum toată du-
rerea s'a prefăcut într'o flacără cu
țâșniri de scânteie.

Te ferești de ochii mei roșii și ai
vrea să te desprinzi de încleștarea
mânilor mele de foc.

— „Mi-ai fost drag“, zici tu. Minți!
Și nici nu știi măcar cât de cumplită
e minciuna ta. M'ai iubit... Și apoi
într'o clipă când iubirea mea îți cerea
o jertfă, te-ai întors în altă parte.
„Uită-mă, mi-ai zis, — soarta ne des-
parte... Nu întreba de ce. Nu se
poate, nu se mai poate“...

Bărbatul tău, pe care nu-l iubiai,
primise o scrisoare „anonimă“. Te-ai
speriat și ai vrut să reintri în rândul
femeilor credincioase... Nu da din
umeri disprețuitor. E mare și frumoasă
credința unei femei. Dar tu ai fost mă-
ritată cu sila, — toată lumea o știa,
o spuneai prietenelor tale, și mie mi-ai
spus-o de atâtea ori plângând, că ți-e
urît și ți-e groază de el, că ai cedat
dorinței unui tată muribund și acum
ești o martiră... Martiră! În reali-
tate nu erai decât o hoată de suflete.

Ai furat sufletul lui, și al meu, și al
altora, — vițiu mai groaznic decât al
criminalului care te ucide în drum și-ți
ia punga.

După ani de svârcolire, în chinuri
zadarnice, umilit cerșetor am venit
să-ți cer măcar o parte din averea mea
nemăsurată. Prietenia, o amintire, un
zâmbet, din toate câte au fost bogate,
din belșug, ale mele, numai ale mele...
Și tu-mi spui: nu-i nimic — nimic — ni-
mic. Du-te iar acasă, în pustiul tău,
chinuiește-te mai departe în singurâta-
tea ta, în agonia ta... Sufletul ți-l
țin aici, mi l-ai dat odată întreg, e al
meu, am nevoie de el, — îmi hrănesc
din el ochii strălucitori, buzele roșii și
tot trupul meu plin, voluptos, — din
el și din conștiința dulce că sunt și
acum iubită, admirată, frumoasă și
tânără... Dacă eu ți l-ași înapoi, s'ar
putea să-ți dau din greșală, și din al
meu și vezi, n'am, nu mai am... Ce
vrei să iei de unde nimic nu mai este?

Rizând cu hohot mi-am descleștat
mânilor din brațele tale moi și te las,
iluzie nebună a tinereții mele, nectar
și otravă, viață și moarte în aceeași
cupă de aur... Aud cum se închid
în urma mea, foșnind moale, perdelele
de mătasă; tu te culci pe perinele tale
albe și dormi mai departe...

Constanța Hodos.

DESPĂRTIRE

Am petrecut-o până'n prag.

Ne-am despărțit, apoi din poartă

M'a mai privit odată vag

Așa cum ar privi o moartă...

S'a dus apoi. Incremenit

Rămas'am locului pe gânduri;

Și'n plâns amar am izbucnit,

*Cum plângi pe-o moartă'n patru
scânduri.*

D. Scurtu

NOTE DESPRE ARTA
FRANCEZĂ

— De vorbă cu Fl. Fels —

De aproape un an, revista „Nouvelles
Litteraires“ se completează prin „L'Art Vi-
vant“, care vrea să fie pentru manifestă-
rile artistice, ceace „Les Nouvelles litte-
raires“ sunt pentru literatură. L'Art Vivant
e o revistă artistică pentru un public foar-
te numeros și, în acelaș timp, o revistă de
informațiuni în care cititorul poate să gă-
siască nu numai articole despre arta ve-
che și cea modernă, dar și despre tot ceea-
ce ar putea înfrumuseța viața noastră de
toate zilele, chiar și moda, chiar și este-
tica sufrageriei. Prin aceasta, revista e
foarte vie, după cum ne făgăduiește titlul,
și va forma pentru viitor un document ar-
tistic curios al vremurilor de azi.

Localul, foarte draguț din rue de Milan,
a fost curând neincăpător pentru cele două
reviste, din care prima are un tiraj de
peste 200.000 exemplare săptămânal. Și
astfel, cu toată părerea de rău, au trebuit
să se mute în altă parte, în rue Montmar-
tre, foarte aproape de marile bulevarde, în
mijlocul cartierului ziarelor.

Când intru în noua redacție, e încă în-
curcătura mutărei. Fred. Léfèvre, totdeau-
na cam nervos și deosebit de vioiu și de
activ, aleargă dela un biou la altul, tele-
fonează, notează, primește valurile de vi-
zitarii. Fels, redactorul șef la Art Vivant,
se împarte între telefon, între reclamațiile
secretarilor revistei și între afacerile codi-
rectorului I. Guenne. Acesta din urmă,
foarte blond, foarte calm, continuă să lu-
creze liniștit, rece, fără să se depărteze de
flegma sa anglosaxonă, care nu-l împede-
că, totuși, de a fi un observator grozav
cărui nu-i scapă nimic. Isbutesc cu mare
greutate să fac să vorbiască pe Fl. Fels. Al
interviewa pe Fred. Léfèvre e, oarecum,
a interviewa o scânteie, ba încă mai rău,
căci scânteile nu știu să telefoneze. Dar,
toate vin la timp pentru cine știe să aș-
tepte. Fels vine obosit, se trânteste într'un
fotoliu și, privindu-mă prin ochelarii lui
americani, mă întreabă cu un oftat:

— În definitiv, ce vrei să știi, scumpe
confrate? Numele și pronumele? Data naș-
terii? Ideile mele?

— Totul îmi va folosi, îi răspund ră-
zând. Dar mai cu seamă, aș vrea să vor-
bim de cartea D-tale care tocmai a apărut
„Propos d'Artistes“. E un tablou curios
al picturii moderne al cărei admirator en-
tuziast pareți că sunteți. Dar, pe de altă
parte, eu vă știu un mare îndrăgostit de
unii primitivi și ceace e mai curios, de
unii clasici.

— Vă miră asta? E adevărat. În mine e
o dualitate care poate părea stranie la pri-
ma vedere; totuși ea e logică. Dar, pentru
ca să mă explic, ar trebui să vă vorbesc de
viața și de ambițiunile mele.

Sunt unul din cei mai tineri critici de
artă din Paris azi. Născut în 1893, am fost
crescut la Th. Duret, istoricul impresionis-
mului. Era un om extrem de curios, un
mare îndrăgostit de artă. În casa lui am
văzut pânze de Cezanne, Manet, chiar de

CAII DE POVARĂ

— Berchtold Viertel —

*Mă uit ades la cail de povară
Ce-mi trec de-atâtea ori pe la fereastră
De dimineața până-adânc în seară...*

*Când își opresc arar fânța sumbră,
Sub cerul toamnei: uriașă umbră,
Ei par întunecați cum e pământul —
Și, când pornesc apoi din nou deodată,
Smucind din loc căruța prea 'ncărcată,
Spinarea lor se face-un arc... iar coama
Le flutură, par'că le-ar bate-o vântul...*

*Și-așa, mereu cu trupurile prinse
In funii aspre și curele 'ntinse
Ei trec... pe capră omul somnoroș
I-atinge rar cu biciul și-i îndeamnă
Iar ei bat strada metru după metru,
Pe vânt, pe ploaie sau pe timp frumos,
La fel cu bunii și asprii muncitori
Pe care 'ntâmplător îi cheamă Ion și Petru...*

Teodor Murășanu

Renoir — adaugă zâmbind Fels — în timpul când nu erau încă pe la negustorii de tablouri. T. Duret a prezis victoria impresionistilor și, grație lui, am învățat de timpuriu să înțeleg și să iubesc pictura modernă.

— Dar pe cea veche?

— Tata a fost un înalt funcționar la Lille, dar a murit pe când n'aveam decât 13 ani. Am trebuit să muncesc ca să-mi câștig viața până la 18 ani. Mai întâi am fost fierar. Era greu, dar nu-mi pare rău; căci aceasta m'a făcut să cunosc mai bine viața și realitatea; poate chiar și arta. Abia la 18 ani am putut să-mi reiau studiile. Mi-am păstrat amintirile dela Duret, dar am învățat multe de atunci, am schimbat multe păreri, nepăstrând decât ceea ce mi s'a părut adevărat și drept. Am studiat mai ales filosofia.

Prin aceste din urmă studii am ajuns la convingerea, în ciuda dragostei mele pentru lucrurile moderne, că ele nu cuprind în ele totul. Având nevoie de ceva stabil, m'am întors către lucrurile dela bază, adică spre clasici, așa că acum mă ocup mai mult de primitivi și de clasici. Așa dar, dualitatea mea se explică foarte ușor și logic. Ceeace m'a învățat multe e și războiul, pe care l-am făcut ca soldat.

— Ce proiecte aveți pentru viitor?

— Proiectele mele cele mai apropiate — căci de celelalte nu voi vorbi acum, fiind prea depărtate — se rezumă în a publica al doilea volum din „Propos d'Artistes”. În realitate, e o operă în două părți, din care numai una a apărut, iar cealaltă vine la rând peste șase luni.

— De cine veți vorbi în cartea cea nouă?

— De Bourdelle, Signac, Vuillard și de mulți alții. Aș vrea să dau astfel un tablou cât mai complet al artei moderne.

— Ce credeți despre Salonul de toamnă din anul acesta?

— Cred că e mai bun decât cele din anii trecuți. Anul acesta era mult mai puțin loc în baracele din grădina Tuileriilor unde s'a strămutat Salonul, din cauza expoziției de Arte decorative. De aceea, cu voce sau fără voce, juriul a trebuit să fie mai sever. Publicul n'a avut decât să câștige. Tabloul lui Demeurisse „Sous Bois” e, de sigur, cea mai frumoasă pânză din Salon. Sunt două lucrări frumoase de Matisse, dar nu ce are el mai bun; a luat la întâmplare două pânze din atelier: Friesz a dat două nuduri interesante; un nud mare și curios de Fujita. Kisling expune pânze frumoase. Zak are un tablou foarte original.

— Vă interesați mult de artiștii străini?

— Cunosc mai mulți care au mult talent. Și apoi, am trăit mult printre ei. Aș vrea să le dau cât mai mult loc în revista noastră.

Dar aci, telefonul reîncepe să sbârâne cu furie, trebuie să-mi las victima în pace. Totuși, vreau să închei transcriind concluzia cărții lui Fels, care e un adevărat Credo artistic:

„La răspântiile drumurilor din Franța, aparatele care distribuie benzina au înlocuit exvoturile.

Nu mai avem troițe, se cere Energie.

În orașele cele mici, romanele populare întrețin gustul de adulter.

Și mai suntem câțiva cari credem în pictură.

O operă de artă trebuie să fie obiect.

O pânză, o carte, trebuie să se reazăme pe o temelie ca și un vase bine făcut. Trebuie să conțină ceva și să deștepte interesul de a cunoaște acest conținut.

Ceeace nu e obiect, e fără obiect și fără durată.

O pictură e un exercițiu estetic. E o formă durabilă a emoțiunii omenești.

Nu cred în pictura nominativă. Cineva poate să se inițieze în pictură, dar nu în emoțiile picturale.

De la Manet, opera de artă e un atac împotriva gustului public. Ea e dotată mai mult de o forță revoluționară decât evoluționistă.

În cartea mea se găsesc de toate: pictori pe cari-i admir, alții cari sunt la modă, alții cari sunt însemnați numai prin spiritul lor de cercetare.

Nu se găsește totul în carte. Nu mi-am permis să critic, ci să expun. Am vrut să dau un document datat 1925. Nu e o operă de critic, ci de ziarist, în care artiștii sunt autori, în limbajul strict pe care-l țin.

Socotesc că, viața și opera fiind inseparabile, riscăm puțin exprimându-ne în public. Am încercat să fac un obiect din cartea aceasta, un instrument, folositor și precis”.

Printre studiile din cartea lui Fels, trebuie să însemnăm printre cele mai bune: Claude Monet, nestorul impresionismului, Henri Matisse, Utrillo și Vlaminck. Cartea e ilustrată în chip artistic.

Dr. Marya Kastarska

Litane către mama

Mamă! mamă!.. spune-mi tu bătrâna pământului, de ce's oamenii atât de răi?.. mamă!

Ști, eram cât un pumn, când m'ai blestemat c'am venit pe lume fără vrerea ta, și totuș mamă, fi-s'a înduișat sufletul tău de om; m'ai crescut cu ce-a dat Dumnezeu și m'ai făcut mare. Dar ghiarele tăioase ale sorții m'au smuls de lângă tine, și m'au târit pe meleaguri străine, departe de sufletul tău bun și înțeleghător.

Pe drumul lung al vieții tale, te-ai oprit trudită la troițele bătrâne, te-ai închinat Cristului răstignit, și te-ai rugat mamă, pentru copilul tău dus în străini.

Anii au trecut, și argintul vremii ți-a împurpurat părul, iar fața s'a crispat de dureri ca lemnul troițelor bătut de vânturi, bătut de ploii.

Mamă! și tot mai rătăcești pe drumul vieții din mila Celui ce ne poartă pe toți: iar copilul tău dus în străini, se luptă cu viața...

Au înflorittrandafirii mamă! și copilul tău bătut sfios la ușa femeii frumoase. Il privi lung cu cărbunii sufletului, și zâmbetul ei svârli la picioarele lui fericirea.

Încrezător, copilul tău blând, își desfăcu sufletul — spumă de mare bătută de vânturi — și smulgând floarea iubirii, i-o dăru.

Sălbatică, femeia iubită de altul, strânse în brațe floarea nevinovăției. Și-a stăpânit-o mamă, cu glasul sângelui ce ne stăpânește pe toții, cu durerea ce ne roade sufletele, cu patima ce țipă strident în omul rob de instincte...

Și în serile târzii, când noaptea pornea să vopsească orașul cu cătran, femeia frumoasă strângea la pieptu-i lacomă, floarea iubirii. Și era tăcută odaia, și nebunia se ascundea prin colțuri tăcută.

Și-a trecut timpul... Femeia iubită de altul, scârli nepăsătoare floarea iubirii. Copilul tău, o scutură din tină, o zăvori în sufletul lui, și plânse...

...de ce's oamenii atât de răi mamă?!

Drumurile vieții sunt neguroase și grele. Copilul tău, porni tăcut prin noaptea durerii. Femeia frumoasă își plânse capriciul o clipă, și rase...

Pământul e lacom, pământul e rece, și cere vieții țărâna de ieri, țărâna de mâine.

E liniște Mamă! În cimitir, nu-mai păsările nopții nu dorm. Copilul tău s'a furisat străin, și dansează și râde, pe mormântul femeii frumoase...

Mamă! mamă..., s'au vestejit trandafirul! Roagă-te la troițele bătrâne de pe calea vieții tale, pentru copilul dus în străini.

Ion Mehedințeanu

MANDARINUL

În rigidă și meticuloasă ierarhie a împărăției Soarelui, mandarinul ocupa unul din locurile cele mai de cinste. În scara cu șaptezeci și două de trepte în care era împărțită prima clasă de demnitari ai țării, el venea în rândul al 47-lea, încadrat în partea de sus între ceata lacheilor palatului, (rangul 46) și în cea de jos (rangul 48) tagma funcționarilor însărcinați să supravegheze plăcerile poporului. Rânduiala aceasta nu era datorită întâmplării. Marele și ingeniosul ministru al protocolului, Tan-Sai, care ajutase pe vestitul său monarh, Lip-tai, la radicala reorganizare a împărăției (veac. VIII a. Chr.), găsisse o înrudire firească între aceste două categorii de oameni — mandarinii și funcționarii plăcerilor poporului [La-ri-fu] — intrucât la urma urmei, spunea el, și lectura cărților e un fel de amuzament. Și cum scopul urmărit de el era să îndepărteze spiritul poporului dela conspirații și eventuale turburări politice, oferindu-i tot mai multe plăceri, era firesc, zic, să contribuie cât mai mult la răspândirea în popor a gustului pentru cetit, sistem lesnicios de a narcotiza niște supuși prea înclinați la revoluțiuni. Iată rațiunea de competență care l'a hotărât pe el să întemeieze acest ordin al mandarinilor, socotii la început ca niște slujbași ai plăcerilor poporului. E adevărat că unii colegi ai lui Tan-Sai căutau să convingă pe împărat să renunțe la această idee — periculoasă, ziceau ei—. „Cărțile și lectura spuneau aceștia — deprind pe om cu dorul de noutăți, îi fac neastâmpărați și orgolioși, deci primejdioși pentru liniștea împărăției.“ — „Vă înșelați amarnic — le replica înțeleptul ministru dacă credeți că niște oameni pe care cartea

îi țintuște pe loc, îi desvață de gesturi viguroase și îi face leneși și nehotărâți, vor ajunge vreodată elemente turbulente în Statul nostru. Chiar dacă literile n'ar fi fost inventate, trebuia să le inventăm noi“, încheia invariabil Tan-Sai.

În acel veac al VIII, și cele următoare, mandarinii ajunseră la mare strălucire, și erau energie susținuți de casa imperială; și pe drept, căci câtă vreme ei corespundeau scopului pentru care fuseră, creați, erau printre cei mai eficaci sprijinitori ai tronului. Cu timpul însă, ei începură să-și ia rolul în serios, și orgoliul lor îi ameți până într'atâta, încât îndrăsniră să se socoată stâlpii cei mai trainici ai Statului. Dar nu acesta era răul cel mai mare: În rătăcirea lor unii merseră așa

A P R I L

*Un mugur fraged a plesnit
Pe-o ramură de tei afară, —
Să fie oare primăvară?
Ori micul mugur s'a grăbit.*

*E amortit e trist pământul —
Și nu zărești un colț de cer,
Și ziua-i nor, iar noaptea-i ger
Și fulgi de nea aduce vântul.*

*E oare primăvară? Eu
Gândesc că-i iarnă grea. — Dar iată
Că trece-acuma o săgeată
În sbor pe lângă geamul meu.*

*O veste, poate, de noroc?
Deschid zorit fereastra mică;
Săgeata ce-i? O rândunică
Cu 'n firicel de păi în cioc.*

Ecaterina Pitiș

departe încât afirmară că învățătura nu e o petrecere de timp ca oricare alta, nu e o simplă plăcere, ci e scopul cel mai serios al vieții, că adevăratul spirit al cărții trebuie să trezească în om energii noi, simțul de demnitate și de virtute. Noroc că propaganda acestor eretici n'avu decât efecte platonice. Împăratul se mărgini să-i disprețuiască și diviză ordinul lor în două: ordinul adevăraților mandarinii ortodoxi, și al mandarinilor eretici. Pe aceștia din urmă îi degradă trecându-i la treapta 59-a, alături de neodihniții inspecitori ai drumurilor, îi deposedă de o parte din bunurile pe cari li le dăruise spre folosință comună și le scăzu la jumătate salariile.

Iată cum zugrăvește aceste două feluri de mandarinii, un medic din oastea lui Alexandru Machedon, Onosander, care — după expediția marelui cuceritor în India — fu trimes ca ambasador la curtea împăratului chinez Ri-Fu: „În ciudata țară a monarhului Ri-Fu (Grecul îl numește Rufos) există o categorie de funcționari, mandarinii, asemănători în multe privințe cu sofiștii noștri. Deosebirea între aceștia și cei dintâi, e că la noi sofiștii își practică liber meseria lor, se întrețin din banii câștigați cu discursurile pe cari le declamă în diferite orașe, și n'au nicio legătură directă cu Statul; mandarinii sânt funcționari de Stat, plătiți de suveran și obligați să țină lecțiilor lor în anumite așezăminte clădite și întretinute de Stat. Rangul acesta e socotit ca unul din cele mai înalte și e o mare cinste să fii mandarin în împărăția lui Ri-Fu. Dar și mandarinii sânt de două feluri: I) cei drept-credincioși cari ocupă o treaptă superioară în ierarhie, sânt mai bine plătiți, și poartă un costum albastru, asemănător cu hlamida noastră; și II) „rătăciții“ numiți astfel — după cât am înțeles — pentru că s'au îndepărtat dela spiritul genuin al doctrinei. Aceștia poartă un costum de culoare neagră, sânt socotiți mai prejos în rang decât cei dintâi și capătă dela Suveran o mai mică simbrie.

Și unii și alții sânt recrutați din clasa „citorilor“ și pentru a putea ajunge în slujbă, sânt supuși mai întâi unui examen, la care reușesc cei cari știu pe dinafară un anumit număr de cântece din vechile poeme ale țării. După aceia sânt cercetați asupra părerilor lor despre valoarea și rostul învățământului în Stat. Cei cari susțin că scopul științei de carte e plăcerea, sânt numiți în clasa mandarinilor ortodoxi; cei cari susțin că scopul e virtutea și perfecționarea, sânt puși în clasa inferioară a mandarinilor rătăciți. Candidatul, care e rudă cu un ministru,

ÎNVIERE

Toți — inimile sus. In mine crește-avântul
Puternic. Azi pe aripi de furtună
Mă 'nalț la cer sus, tot mai sus. Pământul
Rămâne jos când clopotele sună
Atoatevestitoare de 'nviere.

Sus inimile. Mânile să-mi dați —
Noi — gloată înfrățită prin durere,
Noi — cei dintâi. la jug îngemunchiați,
Noi — cei din urmă de pe rug sculați
In noaptea învierii să cântăm:
„Hristos a înviat din groapa morții,
„Sfărmând cu pumnii lanțurile porții
„Nevolnicia morții a călcat.
„Din gropă noi cu El am înviat
„Săltând în noi izvoarele vieții.
S'aprend mai roșii zorii dimineții,
Mai albi porumbii azi se 'nșiruie'
Pe strașina bisericii din sat.
O pasere pe creangă piruie
Cântări de înviere așteptată.

Sus inimile, sus, cu nicio dată
Să înflorim cu lacrimile noastre
Din brazdă până'n zările albastre
O punte grea de aur, preasfințită,
Asemeni aurului ce îmbracă
Icoana Maicii Domnului, curată
In vecii vecilor neadormită
Să treacă dreptii în împărăție.
Podoaba inimilor e săracă;

Dar prin iubire s'o îmbogățim
Mai scumpă de cât toate să se facă.

Sus inimile. Astăzi să trăim
Ca și cum marele Invățător
In carne-ar fi alături de popor.
Să nu-l cerșim să ne arate coasta
Impunsă cum ceruse Toma mai demult.
Sus inimile noastre, sus, căci asta
E ziua 'n care glas din cer ascult.
Tot omul are 'n suflet valea plângerii
Adâncă unde nu tronează ingerii
Dar piatra răsturnată o astupă.
De s'a deschis mormântul lui Isus
Cutremurându-se pământul după
Trei nopți însângerate de veghere
Am înviat noi azi prin înviere.
Sus inimile noastre — toate sus.

Să tragă clopotele 'n satul meu,
Să sune clopotele 'n sat mereu
Copilăria mea să o deștepte
Din somnul ei ce-l doarme greu.
Să-mi iasă 'n drum fecioarele 'nțelepte
Cu candelile aprinse până 'n miez
Târziu de noapte — să mă înfiore
Lumina florilor de prin livezi.
Iar mama, ca o moaște, stând în prag,
Să mă înlănțue la sân cu drag
Cu glasul viu să-mi zică împăcată:
„Hristos din gura morții a 'nviat.
Eu să-i răspund: „da, mamă, — adevărat.“

Volbură Poiană-Năsturaș

e numit deadreptul în clasa mandarinilor ortodoxi, fără să mai fie silit a trece nici un examen, ci după o simplă recomandatie a ministrului respectiv.

Aceste două feluri de „sofiști“, deși s'ar părea că au aproape aceiași însărcinare, și cam aceiași mănire, se deosebesc profund unii de alții, nu numai prin ideile, concepțiile, felul lor de trai și prin activitatea lor, dar chiar și prin aspectul lor extern. Clasa mandarinilor ortodoxi e înfățișată de obicei prin tipul rubicund, jovial, rotund, care afectează un exterior elegant, maniere mai aristocratice, un limbaj modelat după acela al curtenilor împăratului și al miniștrilor. Ideul lor în viață e marele senior pe care-l imită cât le stă în putință. Mulți din aceștia, grație legăturilor cu Palatul, cumulează și alte slujbe — drept și avantajii pe care-l au ei față de clasa mandarinilor rătăciți. De aci urmează că pentru o bună parte din ei, mandarinatul nu e decât un titlu, un decor, mai mult o sinecură, la adăpostul căruia își văd de afacerile lor și își satisfac ambițiile lor. In loc de cărți, ei fac copii, incredințați că știința străbună e arhisuficientă pentru

fericirea contemporanilor lor, și că un mandarin nu trebuie să insiste cu școlarii lui asupra științei, ci mai mult asupra regulilor de viață cari te duc mai repede la scop și îți procură maximum de plăcere. Cu controverse științifice nu-și bat capul, ba rād cu poftă de nerozii ce se pot pasiona sau certa pentru asemenea lucruri. In societatea cărților nu stăruiesc decât atâta cât e de ajuns să poată fi văzuți și admirați de profani, deși chiar acest neînsemnat sacrificiu îi costă mult căci le provoacă dureri de cap. La întrunirile lor anuale nu vorbesc decât de ușurarea programelor și lungirea vacanțelor. In schimb sânt tare pasionați pentru intrigile și dedesubturile vulgare ale vieții politice. Sânt chiar inclinați să le recunosc o anumită perspicacitate în acest domeniu. Se complac în arta dea trage sfori și a doborî pe rivalii ce le stau în cale, chiar dacă pentru asta ar fi siliți să-și calce cuvântul dat sau să comită o felonie; nimic nu e oprit când e vorba să câștige cât mai multe avantajii externe.

Cât mai multe distincțiuni. Și pentru că veni vorba de distincțiuni, nu mă pot împiedeca de a nota curiosul obicei ce domnește în țara lui Ri-Fu în

această privință. Nu meritele față de Stat, nici cine știe ce isprăvi vitejești — mandarinii sunt scutiți de serviciul militar — nici munca asiduă pentru a desăvârși pe concetățeni sau ciraci întru virtute, dau dreptul la asemenea distincțiuni, care nu constau, ca la noi, dintr'o simplă cunună de măslini, ci din colane de aur; în țara Soarelui decorațiile stau în raport cu numărul și lungimea vizitelor pe care mandarinii le fac în anticamerile marilor demnitari. Cine întrunește într'un interval de timp mai scurt un număr de asemenea vizite, mai ales la ministerul protocolului — care în împărăția lui Ri-fu e cel mai important — e socotit vrednic de a căpăta colanul de aur, semn al bunăvoinței imperiale. Ca Grec, am admirat mult istețimea acestor oameni cari știu să împreune noțiunea de onoare cu aceea de utilitate, [căci acele colane au o mare valoare și contribuiesc și ele să sporească averea mandarinilor mai îndemânatici] ¹.

E adevărat că răufăcătorii din tabăra mandarinilor rătăciți nu se sfiesc să-i învinovătească pe ceilalți că fac din artă și știință o vacă de muls, dar

¹) Intregirea dintre paranteză e o conjetură a lui Greuffell, editorul acestui manuscris.

LITURGHIA NORILOR

— Emil Verhaeren —

*S'au strâns atâția nori pe cerul iernii — luna
Prin pânza lor străbate luminând,
Cu un sublim potir spre care norii
Tot trec să se cuminece pe rând.*

*Tăcuți trec norii: 'ngrozitoare ceată,
Trec muți pe bolta pururi nemișcată
Ce'n mii de geamuri de biserici luminoase
Aruncă 'n zări sclipiri misterioase.*

*De sus se uită noaptea 'nspăimântată
Și vede 'n fundul apelor curate
Cum își urmează norii liturghia 'mpingându-ș
Mereu, pe cer, fantomele ciudate...*

Teodor Mureșanu

ce le pasă acestora? Ei își văd mai departe de trebușoarele lor, își rotunjesc averea și duc o viață vrednică de invidiat. Pe cât sânt de rezervați și morocănoși „rătăciții“, pe atât sânt ortodoxii de afabili, de primitivi și iscușiți în a orându-i mese mai bogate și mai atrăgătoare char decât vestitul Al-cibiade.

Tipul reprezentativ al mandarinului eretic (rătăcit) e mai degrabă înalt, costeliv și palid. Viața în aer închis a dat feței lui culoarea pergamentului. El e de obicei celibatar. Știința și cărțile—după expresia unuia din ei — îi țin loc de nevastă și copii. El fuge de întrunirile zgomotoase, nu se amestecă în viața publică și se complace în singurătatea lui populară de visuri, de planuri pentru mai bine, de agitațiuni în căutarea adevărului absolut. Din pricina traiului fără mișcare, fără exerciții fizice, suferă regulat de dureri de cap și are o digestie laborioasă. Ține mult la treburile sale și nu ar renunța pentru o lume la nici una din ele. Tovarășul lui cel mai drag — pe lângă cărți — e pisica, animalul discret și solitar, prieten al meditațiilor nesfârșite, care își toarce profundele sale monoloage între rafturile de cărți sau la căldura lămpii cu lumina voalată.

Exteriorul mandarinului eretic e neglijat. Veșmintele nu-i sânt de o curățenie strălucitoare. Nu arareori îl vezi pe stradă, cu nojițele dela un sandal desfăcute, cu părul încăleț și barba încurcată, alunecând distrat, ca o umbră, pe lângă ziduri, cufundat în reflexiile sale. Când îi adresezi vorba, tresare, parcă l'ai fi trezit dintr'un vis, și se uită la tine ca și cum ar fi căzut din lună. Se vede că-i place mai bine singurătatea și răspunde în silă la întrebările ce i le pui.

„Rătăcitul“ e mândru. Se izolează din orgoliu, și izolarea la rândul ei îi sporește și mai mult acest orgoliu. Ne fiind în contact cu viața reală — cea mai bună măsurătoare și cel mai bun control al adevăratei valori a individului — el are momente când, sau e prea încrezător în sine, sau profund deprimat de spectrul îndoelilor cumplite ce îl bântuiesc din când în când. Cea mai mare bucurie a lui — singura — e preocuparea cu lucrurile spiritului, în a cărui putere crede sincer. Acești mandarini sânt scriitori fecunzi și fabrică un număr nesfârșit de cărți. Intre ei „rătăciții“ recunosc o valoare mai mare aceluia care a dat la lumină un mai mare număr de volume. Criteriu — după părerea mea — cu totul greșit, căci de cele mai multe ori cantitatea ține loc de calitate. Ei nu cunosc adevărul profund al proverbului

nostru „că lucrurile frumoase sânt grele“ (*Xalepa ta kala*) și de aceea rodul muncii lor e în cele mai multe cazuri efemer. Sacrifică prea puțin sau deloc frumosului și de aceea adesea spiritul lor tinde să ia proporții ciclopice. Ceva și mai ciudat pentru felul nostru grec de a concepe viața, e că ei au parcă o adevărată jenă, dacă nu aversiune pentru frumos. Sânt deci prea înclinați să uite că chiar adevărul numai sub suflul muzei capătă pecetea eternității.

Dacă în activitatea lor pornesc dela un principiu sănătos, anume că nu poți cunoaște bine și aprofunda decât o categorie de lucruri, în practică ajung la o specificare prea rigidă, care îi face să considere lumea ca un cal cu ochelari. De aci și fanatismul lor îngust, trăsătură nedemnă de un suflet înțelept, de o minte liberală. Așa se explică tenacitatea urii lor savante și certurile lor înverșunate pentru amănunte puerile. Știința astfel concepută îi face acri, ursuzi, vindicativi și elevetitori. Un rumen și bine dispus mandarin ortodox, ajuns la acest rang, datorită înrudirii sale cu ministrul protocolului, mi-a dat odată pentru acest caracter al lor, o explicație ce merită să fie reținută, deși e poate cam specioasă. El atribuia acest fel de a fi, culorii negre a veșmintelor pe cari le poartă și mai ales abuzului de cerneală. Exhalațiunile caustice cu gustul lor acru-amăriu, emanate din călimară și pergamentul umed de scris, — mă lămură cunoscutul meu — au o influență nefastă asupra spiritului acestor scribi înverșunați. Atacându-le plămânii și otrăvindu-le organismul, fac din ei un fel de ființe veșnic nemulțumite, veșnic frământate, atinse de me-

lan-holie(și cerneala e doar neagră!) și mereu amărate.

Intre mandarinii „rătăciți“ se bucură de cea mai mare trecere specia distilatorilor de vocabule, a zgândăritoriilor trecutului țării și a filosofilor. Dintre aceștia cei mai acerbi în dușmăniile lor sânt cei dintâi. Chiar în timpul șederii mele acolo, un astfel de distilator a fost ucis în o piață publică de un vechiu adversar. Motivul a fost că victima susținuse în nu știu câte tomuri că în cuvântul *ta* (părinte) vocala *a* e lungă, pe când ucigașul susținea că e scurtă.

Cât privește specia filosofilor, a început în timpul din urmă să fie surghiunită din țară. Nemulțumiți cu eternele dispute despre zei și cer, s'au apucat acum de curând să cerceteze și principiile societăților omenești, căutând cea mai bună formă de guvernământ, întemeiată pe virtute. Indignarea împotriva lor a fost unanimă, mai ales că unii din ei începuseră chiar să preconizeze o nouă constituție, pentru care făceau o îndrăzneată propagandă. Puținii filosofi cari nu s'au putut hotărî să ia drumul pribegiei, au fost nevoiți — pentru a putea rămânea în slujbă — să-și renege convingerile lor și să jure că forma de guvernământ din țara Soarelui, e cea mai bună formă posibilă...⁽²⁾

Tiberiu Boldur

²⁾ Aici din nefericire se intrerupe fragmentul lui Onosander, descoperit acum doi ani de Greuffel pe un papirus din Oxirychus. Să nădărdim că o întâmplare fericită ne va pune în posesia restului. Mai multe amănunte despre mandarini în special și despre învățământul chinez în general, cititorul poate găsi în cartea lui B. W. Allen: *The story of the schools in China.* Oxford-Macmillan 1925. 6 sh.

CAVERNELE

— Ady —

*Cu vârful nins, senin privește drept în soare
Muntele cântecelor mele: sufletu-mi
Scobit în lung și 'n lat de caverne viitoare.*

*Visurile, femeile, dorințele, orgiile,
Gândurile, frământările — mi-au scobit adâncimile
Și mi-au sporit cavernele, stafiile.*

*Deasupra pe munte e-o liniște dumnezească
Și minunea dănuitoare a gândurilor,
Jos vuetul cavelor ce tot mai mult se cască.*

*Pe vârful sufletului își joacă jocurile
Gândurile sprintene, sălbatice de plăcere,
Dedesupt își sporesc cavernele, neconținut, locurile.*

*...Puțin numai și muntele cu huet se pornește,
Iar poporul amețit de dans de vârful-i mândru
Se cufundă 'n adâncimea care hohotește...*

Teodor Mureșanu

Chestiunea Shakespeare-iană

II.*)

Ceeace face superioritatea, azi general recunoscută alui Shakespeare este, că. el unește toate calitățile, cari la alții se găsesc numai izolate, o putere de imaginație extraordinară, o judecată, care și azi ne uimește, o senzibilitate, care vibrează la toate impresiile, o simțire caldă, spontană, vecinic tânără, o experiență de viață din cele mai bogate, o memorie admirabilă, o curiozitate, o sete de știință, și pe lângă acestea o erudiție largă și solidă. În armonie cu acest spirit vast și operele Shakespeare-iene, în ansamblul lor cuprind toată civilizația acestei epoci unice, care a fost epoca Elizabethei, mai mult, ele sunt o oglindă a lumii întregi, și a sufletului omenesc în general. Ele prezintă o diversitate unică în materie, în subiecte, ca și în felul de-a le trata, dovedind o aptitudine egală în tragic, ca și în comic, în poezia lirică, sentimentală, ca și în verva satirică.

În dramele lui istorice, pe cari le numește „histories“, cum este de exemplu Richard III-lea, Henric IV-lea, Henric V-lea și al VI-lea, Regele Ioan și altele, Shakespeare ne prezintă întreg secolul al XV-lea, războiul cu înfrângerile și victoriile sale, anii de prosperitate și cei de mizerie, prin cari a trecut țara lui, domitorii buni și cei răi, toate cu succes în acțiuni pline de viață, în descrieri pitorești, față de cari autorul păstrează aproape obiectivitatea și imparțialitatea istoriografului. O concepție înaltă și largă de viață îl călăuzește și-l ridică deasupra prejudecăților, a sectelor și a spiritului de partide. O judecată impecabilă, un bun simț natural îl face să nimerescă și să aprobe pretutindeni adevărul frumosul, moralul și să desaprrobe tot ce e urât și rău.

Cu aceeași înțelegere superioară a pro-

blemelor, cu aceeași aprofundare filozofică a istoriei universale îl vedem tratând și subiecte antice, ca Iuliu Caesar, Antoniu și Cleopatra, Coriolan, în cari a redat coloritul local cu o uimitoare fidelitate.

Dar cea mai măreață operă, pe care a creat-o geniul lui poetic, o formează tragediile, ca Macbeth, Othello, Romeo și Iulia, Hamlet, Richard III, în cari se manifesta pe deoparte ca un admirabil cunoscător al sufletului omenesc, pe de alta parte ca un maestru neîntrecut în crearea caracterelor tragice. În prezentarea caracterelor Shakespeare este un artist desăvârșit; aci zace secretul artei sale. Fiecare caracter este iluminat din toate punctele de vedere, prezentat sub formele și atitudinile cele mai variate, se desenează cu toate conturile sale așa de plastic, ca statuia unui sculptor. Să ne gândim numai la ambițiosul Macbeth, la grozavul Richard III-lea, la intrigantul Jago, la nobilul Othello, la Regele Lear, la înfocatul Romeo și la atâtea altele: toate nuanțele, toate fazele sentimentelor omenesti își găsesc exprimarea în caracterele acestea, toate înclinările bune și cele rele, pornirile nobile ca și slăbiciunile sufletului omenesc, până la pasiunile mari, cari devoră totul în calea lor.

La eroii principali Shakespeare ne prezintă în gradăție dezvoltarea caracterului tragic, dela încolțirea sentimentului până ce acesta crește și devine o putere sublimă, o pasiune, care-l stăpânește cu desăvârșire. Eroul tragic cuprins de pathos nesocotește în calea sa tot ce nu duce la scopul urmărit de el, deaceea el se răzvrătește contra ordinii mai înalte, contra legilor existente, ne angajează într'o luptă prea mare în raport cu puterile sale reale, deaceea trebuie să cadă, să se nimicească.

Shakespeare pornește totdeauna dela observarea naturii și a vieții reale și nu dela un ideal de perfecțiune omenească. El ne

prezintă omenii nu așa cum am dori noi să fie, ci așa dupăcum sunt ei de fapt, ni-i prezintă însă într'o formă artistică, idealizată și generalizată. Eroii lui sunt oameni, cari în acțiunile lor sunt conduși de porniri și mobile sufletesti generale omenești, Macbeth de ambiție, Romeo și Julia de iubire, Othello de gelozie, cu un cuvânt de pasiuni, cari în toate timpurile au stăpânit sufletul omenesc, deaceea au valoarea generală a tipurilor. Realitatea și idealul se contopesc la Shakespeare într'o armonie, într'un echilibru perfect și fiindcă producția lui cade tocmai într'un timp, când încă nu există o tradiție artistică stabilită, într'o epocă de tranziție dela evul mediu la evul nou, dela arta sudică la cea nordică, lui fi revine meritul cu atât mai mare de-a fi pășit în media aurea a celor două extreme, și de-a fi combinat tot ce e frumos, nobil, adevărat, moral și artistic într'un amalgam prețios.

Și comediile lui? Cine n'a cetit, sau n'a văzut reprezentată cel puțin una din admirabilele sale comedii? Visul unei nopți de vară, Negustorul de Venetia, Femeile vesele din Windsor, Comedia erorilor și altele. În nenumăratele caractere comice, cari și azi trăesc ca aceea, cari și azi ne captivează, ne încântă, Shakespeare a depus iarăși o dovadă prețioasă a ușurinței cu care crea portretele de bărbați cași cele de femei, a humorului său admirabil, a bogăției cu care natura l-a înzestrat în ce privește darurile poetice. Comical lui e delicat, spiritual, plăcut. Shakespeare are multă înțelegere pentru toate carierele, parecă le-ar fi cunoscut din experiența proprie, pentru toate clasele sociale, pentru toate vârstele, pentru toate viciile omenești, și le judecă cu indulgență, cu bonomie, aruncând peste toate un vâl auriu de împăciuire. Toate personagiile lui, fie acelea luate din istorie, din romane sau din pura fantazie, reprezentând acelea oameni virtuțoși sau vițioși, serioși și ridicoli, toate sunt absolut omenești, naturi complicate, pline de contraziceri, așa dupăcum le și oferă viața și deaceea ne sunt nouă simpatice.

Subiectele comediilor și a unora din tragediile sale, Shakespeare le-a luat din novele italienești și englezești, sau în cea mai mare parte din așa numita literatură populară internațională. Aceasta din urmă se compunea din legende, povești, povești sau anecdote, cari se transmiteau din generație în generație, și circulau în toate țările Europei în forma de traduceri, de prelucrări dramatice sau de balade. Genialitatea lui ne apare în adevărata ei lumină, când comparăm operele lui Shakespeare cu izvorul, de exemplu cu novelele din cari și-a luat subiectul. Aceste novele oferă de cele mai multe ori o materie detot neînsemnată. Shakespeare, recunoscându-i valoarea ascunsă, o transformă prin puterea spiritului său într'o substanță nouă, într'o operă strălucită, cu fond moral și cu calități artistice.

Cine a scris operele acestea neperitoare?

Cele mai multe au apărut sub numele actorului William Shakespeare, și i se a-

* Vezi începutul în No. 13 al S. d. m.

tribuesc deatunci în general lui; sunt 37 piese de teatru, o colecție de Sonate și poemele întitulate „Venus și Adonis” și „Lucreția”.

Despre viața lui William Shakespeare știm foarte puțin, despre personalitatea lui, despre viața lui sufletească, despre eul lui moral nu știm nimica.

Atât este cunoscut din date pozitive, că William Shakespeare s'a născut în 22 sau 23 Aprilie 1564, în orașelul Stratford on Avon, unde tatăl lui era proprietar de case și de moșie, om bogat, care fiind consilier municipal a jucat un rol și în administrarea orașelului, și a obținut chiar postul de onoare de „high bailiff” adică primul funcționar la judecătoria din Stratford. Pe urmă însă a sărăcit, s'a incurcat în datorii și astfel William a avut o copilărie tristă. Probabil a urmat școala latină liberă — free grammar school — unde învățământul era gratis. Aci, conform cu uzul general din școlile de provincie, el a învățat să scrie cu litere vechi englezești, cari sămănau cu literele gotice tipărite, și azi folosite în Germania. Chiar savantul Sidney Lee, * care azi stă în frunaderenților Stratfordieni, adică a acelora, cari cred în autenticitatea lui William Shakespeare, ca autor al operelor, atribuite lui, zic, chiar Sir Lee, care a scris biografia cea mai completă a poetului, recunoaște, că William Sh. n'a învățat niciodată scrierea cu litere latine, adică italienești, cari se răspândeau din ce în ce mai mult în societatea înaltă și cultă și cari azi, dupăcum se știe sunt singurele în folosință în Engli-tera.

Acesta este un punct foarte important pentru cele ce urmează.

William a învățat în școala aceasta elemente de limbă și literatură latină. Probabil însă că deja la 13 ani trebuie să părăsească școala și să ajute tatălui său, care în răstimp își reluase vechea meserie de măcelar, pentru a-și reface starea financiară sdruncinată. La 18 ani și jum. William se însoară cu o femeie mai în vârstă decât el și devine tată de familie. Sărăcia, sau dupăcum se susține în general teama de-a nu fi arestat, urmărit fiind din cauză de braconaj, îl îndeamnă să-și părăsească familia și orașul natal și să meargă la Londra.

După moda deatunci bărbații veneau la teatru călări și tradiția ne spune că Shakespeare la început ar fi ținut caii spectatorilor în decursul reprezentației la ușa teatrului. Dar probabil că în curând obținut o funcție modestă în interiorul teatrului și grație talentului său își începu cariera de actor, care urma să-i asigure succes moral și frumoase beneficii materiale. Pe vremea Reginei Elisabeta actorii erau organizați în trupe permanente și plasați sub patronajul vre-unui Lord sau chiar al însăși Reginei. Pe la 1587 existau vre-o 9 asociații de actori, cari se bucurau de toate privilegiile. Cea mai de seamă dintre ele era trupa contelui de Leicester, care la moartea lui trecu sub patronajul lui Fernando Stanley Lord Strange, viitor conte

de Derby, apoi alui Lord Chambellan și la 1603 avansa în rang și demnitate, trecând direct sub protecția Regelui Iacob I.

Se presupune, că acesteia trupe i s'a atașat Shakespeare dela început și i-a aparținut toată viața. Din documente se știe numai, că la 1594 făcea parte din această trupă, iar la 1603 era unul din directorii ei, împreună cu Richard Burbage, cel mai mare actor tragic al epocii, cu care Shakespeare era bun prieten. Primele succese de actor și de autor dramatic Shakespeare le avu pe scena Teatrului „Rose”, iar dupăce la 1599 se inaugurase faimosul teatru al „Globului”, trupa lui Shakespeare îl ocupă pe acesta și-l ridică la rangul prim între toate scenele Londrei. Interesant este, că teatrul deatunci nu cunoștea nici-un decor. Deaceea găsim și în piesele lui Shakespeare atâtea descrieri țesute în dialogul personajilor, pentru a evoca peisajul sau în general mediul, în care se petrece acțiunea. Deasemenea nu existau atunci nici actrițe. Rolurile de femei erau jucate de bărbați, sau de băieți tineri, cari desigur trebuiau să desfășure mai multă abilitate pentru a produce iluzia necesară. Turneurile în provincie se făceau regulat și destul de des și desigur, că și Shakespeare a îndeplinit această obligațiune profesională. Care au fost rolurile pe cari le-a interpretat el nu se prea știe, numai de unul se știe cu siguranță, că l-a jucat el: rolul spiritului în Hamlet. Nici cronologia operelor nu se poate face decât cu aproximație. Multe din piese au apărut întâiu anonim și abia în a doua ediție sub numele lui Shakespeare. Criticii au stabilit și admit azi, că prima lui piesă: „Love's Labours Lost”, „Zadarnice eforturi de dragoste”, datează dela 1591 și ultima, care încheie mărețul ciclu pe la 1611 este „Furtuna”. Numai 16 din cele 36 sau 37 de piese cari i se atribuesc, au apărut, cât era Shakespeare în viață.

Shakespeare pare a fi fost jovial, bun, un om de ordine și de socoteli exacte, care a știut să facă economii și să-și cumpere casă frumoasă și pământuri la Stratford, pentru a ajunge în rândul bunilor burghezi. Un ideal cam prozaic, care nu cadrează de loc cu concepția înaltă de viață din operele sale. Realizarea lui nu i-a fost un lucru greu, căci teatrul Globe era foarte popular și aducea venituri frumoase, afară deaceea recompensele, pe cari le primeau actorii, decăteori jucau în fața Reginei, contribuiau la prosperitatea financiară a trupei și alui Shakespeare în special, care câștiga ca actor, ca director, adică coproprietar al teatrului și ca dramaturg. O piesă nouă se plătia atunci 6, 11 și chiar 25 de Lire. Venitul anual alui Shakespeare înainte de anul 1599 este evaluat la minimum 130 Lire, care corăspund azi, după valuta din 1926 și în raport cu scumpirea vieții, la peste un jumătate de milion Lei românești. Ori, după zidirea teatrului Globe, care cuprindea cam 2000 de spectatori, venitul lui Shakespeare trebuia să fi fost considerabil mai mare, se ridică probabil la 500 până în 600 Lire pe an.

Astfel el se retrage ca om bogat la Stratford, cam prin 1611, unde-și petrece anii

ultimi ai vieții sale, fără a rupe însă relațiile de prietenie cu actorii, dar mai cu seamă cele de afaceri cu teatrele din Londra. În orașul său natal se bucură de-o mare vază; trăiește în raporturi amicale cu comercianții și cu proprietarii bogați deacolo, își mărită fetele în condițiuni bune, primește ocazional vizita prietenilor săi poeții Ben Jonson și Drayton. Preocupările materiale îl dominează și acum; el face plasamente rentabile, cumpără case, pământuri, poartă procese în contra debitorilor săi pe unul îl urmărește pentru o datorie de 1 Liră și 15 Shillingi, pe altul se răzbună și vrea să-l arunce în închisoare, cu toatăce era un camarad de-a lui din copilărie, fiindcă acesta servise drept cauză unui debitor, care se făcuse nevăzut.

La 1616 fiind cuprins de febră își face testamentul, prin care lăsa soției sale un pat, — ceace conta după obiceiul deatunci ca un semn de atențiune deosebită, — iar patul cel mai bun, casele și toate bunurile funciare le lasă ficei sale mai mari Susana. Nu uită în testament nici de colegii săi actori, cei trei prieteni ai lui din Londra, cărora le lasă la fiecare, ca și amicilor din Stratford câte 25 shillingi, pentru a-și cumpăra câte un inel de amintire.

Despre o eventuală bibliotecă, sau manuscrise de drame nepublicate încă, despre drepturi de reprezentație sau de tipărire a pieselor lui, nu face nici-o amintire în testament.

Shakespeare moare în 23 Aprilie 1616, la 52 de ani și este îngropat în biserica din Stratford, unde i s'a ridicat ulterior și un monument. Shakespeare n'a adresat nimă-nui o poezie de ocazie sau o dedicație pe una din piesele sale, cum au făcut-o ceilalți poeți ai epocii, și nici-o operă contemporană nu i-a fost dedicată lui. La moartea lui asemenea nu s'a scris nici-o poezie de ocazie, inspirată de acest trist eveniment. Lucrul acesta trebuie să ne dea de gândit deoarece formează un caz unic în istoria literaturii aceluși timp. Un exemplu va fi îndeajuns pentru a învedera însemnătatea lui: la moartea poetului Ben Jonson, care na fost nici pe departe așa de popular, nici atât de apreciat ca Shakespeare s'au compus totuși aproape 40 de poezii de ocazie. Da, sau scris poezii în cari se preamăresc operele shakespeareine, dar acelea se referă numai la opere și nu la persoana autorului!

Nu ne-a rămas nici-o scrisoare dela William Shakespeare, nici-un manuscript, nici-o dovadă, că ar fi stat în corespondență cu cineva, cu un poet, actor sau editor, nici-o mărturie a contemporanilor săi cu privire la viața lui sufletească, la bucuriile, la suferințele lui, la persoanele pe cari le-a iubit, nici-o cheie, care ne-ar permite a întrezări interiorul acela bogat, care se reflectează în toate operele sale. Să ne gândim numai la Goethe și la Schiller: în ce lumină ne apare viața lor sufletească și prin aceasta ce bine la înțelegem operele, având la dispoziție jurnalele și corespondența lor, în care și-au depus sentimentele cele mai intime și cunoscând în mare parte chiar și conversațiile lor!

* Sir Sidney Lee: A life of William Shakespeare 1916.

PRESIMȚIRI

I.

...Și n'am putut s'adorm. Mi-se părea,
Că'n noapte se'ncheaga de-asupra mea
Nedefinit și fără de conture.
Dar viu, un craniiu cu reflexe sure...

Un suflu rece s'a pornit prin casă...

Sta prias în pânza nopții căntr'o plasă,
Fosforescent, cu dinții roși de vreme,
Și par'că vrea pe cineva să cheme...

Am vrut să strig, dar gura'mi sta'nclăstată...
Dormea adânc nevasta-mi, nemișcată,
Și doi copii în micile lor paturi
Visau, cu înclășul dat în laturi...

Un munte par'că m-apăsa pe piept,
Și nu puteam pe nimeni să deștept...
In suflul rece deslușeam chemarea.
Prin vâl de neguri îmi vedeam cărarea,
Iar arătarea 'n noapte s'a pierdut...

...Pe urma ei simțiam cum calc tăcut...

II.

O, poate căntr'o zi, ce nu-i departe,
Voiu fi plecat și eu... Odăi deșarte,
In care cerul toamnei va străbate
Prin geamurile strănte și burate.
Vor suspina în urma mea... Tăcuți,
Cu fețe palide, cu ochi pierduți,
Se vor mira copiii de tăcere.

De noaptea ce s-o țese prin unghere,
De ochii 'nlăcrămați ai buneii mame, —
Și nu mă vor găsi, decât... prin rame...

III.

Prin miriști sterpe, prin câmpii de ceară,
Vă văd porniți, copiii mei... E seară,
Și drumul v-a sleit. Un udăpost,
— Nu caibul cald, ce-așa de mult a fost —
Cât de îngust v'ar trebui acum, —
Dar nu-i, și trebui să 'nnoptați pe drum!
Și cerul se întunecă într'una,
Viața 'n larguri și-a stărnit furtuna;
Același vânt, ce m-a bătut pe mine.
Agați nori de culmile senine,
Aceleași ploi în alvii umflă apa,
Aceleași patimi sapă 'n cale groapa,
Aceleași desiluzii vă așteaptă,
De stați s'alegeți calea cea mai dreaptă!...

Vă văd pe drumul negre, nesfârșite,
Cu trupurile 'n haine zdrențuite,
Luptându-vă cu noaptea și cu vântul,
Porniți, și voi, să cuceriți pământul!...

Vă văd pe culmea, după care-apune
A vieții căldă, roșie minune,
Impurpurați în aurul ce piere,
Cu fețele brăzdate de durere,
Văzând că 'n urmă prin furtuni și ploi
Și alții bat cărarea după voi...

Vasile Al-George

Nimic din toate acestea la Shakespeare, nimic decât un mister de nepătruns. Nu posedăm nimica scris de mâna lui, afară de 5 semnături, pe testament și pe contracte de cumpărare, și aceste scrise una mai urât decât cealaltă, cu ortografii diferite, cu litere gotice greoaie, neidibace, incoherente, nește șgărieturi și oameni de seamă ai secolului al XVI-lea și al XVII-lea, Regina Elisabeta, Francis Bacon, Ben Jonson, Locke, Milton și alții, aveau o scrisoare frumoasă, clară, precisă cu litere latine cursive.

15 piese, între cari capo d'opere ca Macbeth, Julius Caesar, Coriolan, Furtuna, etc. au apărut prima oară sub tipar abia în 1623, adică 7 ani după moartea poetului, în ediția complectă in-folio, care cuprinde și piesele apărute întâiu, anonim, și în general dovedește, că operele au fost revizuite. Nu întrebăm cine le-a revizuit? cine a avut interesul sau conștiințozitatea să mai adauge la unele piese părți noi, ca de exemplu în Richard al III-lea cam 200 de versuri noi, și să facă 2000 de schimbări de detaliu în textul acestei piese, învări, pe cari critica este unanimă să le atribuie lui Shakespeare, ca fiind scrise în spiritul și în maniera lui?

E de tot natural, că atâtea obscurități, enigme și contradicții, cari există incontestabil între ideile profunde și multilaterale din piesele lui Shakespeare și între persoană actorului; să atragă atențiunea tuturor acelorora, cari au cetit sau au studiat operele atribuite lui. Și e natural, că mulți

dintre cetitori și mai cu seamă mulți dintre criticii literari să tragă la îndoială autenticitatea lui Shakespeare, ca autor al pieselor.

Deja în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, vedem în Englitera oameni culti ca Warburgton, care a îngrijit o nouă ediție a operelor lui Shakespeare, exprimând pela 1747 primele îndoiele și e interesant ca scriitorii mari ai secolului al XIX-lea se asociază acestei păreri. Heinrich Heine spune, că dramele istorice ale lui Shakespeare nu sunt scrise ca de-un actor, ci ca de un om, care participă deaproape la acțiunile mari de Stat. Lord Byron, Conte de Lisle, Nietzsche și alții sînt cuprinși de îndoială cu privire la adevăratul autor.

În secolul al XIX-lea ia o desvoltare însemnată istoria literară și filologia. Savanții studiază isvoarele, documentele, scriu biografia scriitorilor, descoper influențele, la cari au fost expuși și stabilesc legătura strânsă, ce există între viața și producția lor literară.

Tendința de-a ști rici viața unui scriitor, de-a căuta în operele sale reflexul realității ambiante, a mediului, în care a trăit, de-a găsi explicația operelor literare în lumina acestor cercetări, — tendința aceasta caracterizează critica literară din zilele noastre. Buna metodă azi este, pentru a vorbi cu Auguste Dorchain: a nu neglija nimic din opera unui scriitor, ce ar putea arunca o lumină asupra vieții lui, a ideilor și a caracterului său, și a nu omite nimic din viața unui autor, ce ar putea arăta evolu-

ția talentului și a productivității sale. Astfel au fost studiați și explicați de ex. un Goethe, un Schiller, un Voltaire, un Molière și un Rabelais chiar, și apropiați prin aceasta de sufletul nostru. Dar chiar și asupra artelor plastice se poate aplica adevărul acesta. Forța tumultuoasă, disprețul și melancolia, ce exprimă „Davidul” lui Michel Angelo, oare nu le înțelegem noi mai bine, dacă cunoaștem pe însuși sculptorul și viața lui, dacă știm că Michel Angelo a fost un om de-o voință, de-o energie și de-o ambiție colosală? că a lucrat toată viața lui, fără a cunoaște odihna, că a avut un fizic urât, și că a suferit adânc pentru aceasta, că a iubit cu pasiune, fără să fi fost și el vre-odată iubit?

Noi avem necesitatea sufletească de-a cunoaște geniile mari ale lumii în personalitatea lor, în ființa lor omenească după cum Grecii antici își personificau pe zeii lor, îmbrăcându-i în forme omenești.

Conform acestei necesități sufletești criticii literari au căutat să construiască o punte și între opera lui Shakespeare și omul care a compus-o, între opera lui și viața launtrică, viața lui sufletească, cu un cuvânt au încercat să-și facă o imagine precisă despre personalitatea autorului. Lucrul acesta n'a reușit cu privire la Shakespeare actorul, deoarece el n'a putut avea cultura necesară și n'a trăit în medii potrivite, care să explice evoluția spirituală, ce se constată în operele shakespeare-iene. S'a accentuat, că autorul nu putea să fie decât un mebru al aristocrației engleze, care a voit să rămână ascuns, fiindcă în împrejurările de atunci nu numai că nu era un titlu de glorie, ci era chiar desonorant să scrii piese pentru comediantii de profesie. Deaceia acel presupus autor s'a folosit probabil numai de numele lui Shakespeare, ca de un pseudonim.

Astfel s'au format de 60 de ani încoace diferite ipoteze, una mai plauzibilă, alta mai puțin convingătoare cu privire la adevăratul autor; s'a creat o literatură întreagă despre „chestiunea shakespeare-iană”. Controversele și polemicile numeroase, dacă până acuma n'au răușit să dea o deslegare definitivă enigmei, au clarificat totuș multe puncte întincoase din opera marelui autor.

Toate ipotezele au ca o notă comună, că pornesc dela următoarele constatări:

Cu câteva excepții întreg teatrul shakespeare-ian se derulează la curți regale, principare sau în reședințele marilor seniori și aristocrați. Nici-odată un erou de-al lui nu se va ridica de jos, dintr'o clasă de rând, și niciodată Shakespeare nu se adresează parterului, burghezimei, marinarilor, ci claselor înalte și culte. Pretutindeni ne vorbesc nobilul cu ideile, sentimentele și concepțiile proprii claselor conducătoare. De unde ar fi putut Shakespeare, venit de curând din Stratford să-și însușiască rafinaria elegantă și cultura înaltă, cari caracterizează deja prima lui piesă: „Zadarnice eforturi de dragoste”?

E imposibil să atribuiești puterii de intuitie și de imaginație toate cunoștințele din cele mai variate sfere de activitate omenească, începând deja cu prima sa piesă. Ori, autorul teatrului shakespeare-ian dă o

dovadă incontestabilă de-o cultură vastă, de-o erudiție formidabilă, cari nu pot fi câștigate de azi pe mâine, ci sunt rezulta tul unei indicații și instrucțiuni începute din copilărie, a călătoriilor, a lecturilor, a meditațiilor liniștite, a eredității chiar, cu un cuvânt sunt produsul mediului, în care ai crescut și ai trăit.

Din operele acestea reiese clar, că autorul cunoștea perfect anticitatea romană, mitologia greacă, de care se folosește cu o siguranță uimitoare, că era foarte versat în materie de drept, de medicină, de astronomie, de filozofie, de istorie, de politică. El dovedește o pasiune pentru cărți, pentru călătorii, pentru vânătoare, pentru călărit, scrima și în genere e competent în materie de sporturi, cunoscând toate legile, obiceiurile și expresiile lor usuale, până în cele mai mici detalii. Adevăratul poet, care se ascunde sub pseudonimul Shakespeare, era stăpân pe autorii antici și moderni, pe moraliști și noveliști, el trebuie să fi cunoscut și scrierile istorice, și ce e mai interesant a folosit isvoare străine, nuvele de ex. cari nu erau încă traduse în englezește, deci nu putea să le fi cetit și folosit, decât în original. Știa prin urmare și limba latină, franceză și italiană, ceea ce reiese de altfel și din citatele și din cuvintele străine, pe cari le folosește în mod absolut corect.

Toate aceste îndeletniciri pe vremea aceea erau privilegiul marilor seniori și sunt incompatibile cu viața lui William Shakespeare.

Cea mai veche teorie datează dela 1856, când Miss Delia Bacon,* o profesoară din America, a lansat ideea, ca operele shakespeare-iene ar fi compuse de Francis Bacon, Baron de Verulam, marele reformator al științei și al filozofiei, care a jucat un rol însemnat și în viața de Stat pe timpul Reginei Elisabeta și a Regelui Iacob I. Argumentele principale ale acestei teorii, care azi cuprinde vre-o 500 de cărți și broșuri, sunt următoarele:

Cancelarul Francis Bacon era cea mai înaltă somitate a științei și a filozofiei, era iurist, poet, și orator apreciat, avea inteligența superioară, cultura vastă, manierele elegante, făcuse călătorii în străinătate, scria latinește, vorbia franceza, italiana și spaniola, era deci în măsură să cunoască și să scrie tot ce se află în dramele lui Shakespeare. Atât Bacon cât și Shakespeare n'au nimic convențional, ei nu caută în operele lor aprobarea și succesul, ci sunt preocupați numai de căutarea și găsirea adevărului; ei renunță la formulele artei vechi și cu independența, cu conștiința și încredere în gustul și judecata lor își urmează calea croită de genialitatea lor proprie.

Ambii scriitori uzează de-un vocabular excepțional de bogat. Un limbist evaluează vocabularul de care se folosește un englez cu studii universitare la aproximativ 4000 de cuvinte. Ei bine Shakespeare folosește 15.000 de cuvinte. Constatarea aceasta ple-

dează îndeajuns pentru superioritatea acestui spirit: Baconienii descoper la Bacon și la Shakespeare autorul cuvinte și fraze comune, cari nu se mai găsesc la alți scriitori ai epocii. La paralelismul acesta de stil se adaugă paralelismul de idei, de concepție. Ambii sunt de ex. royalști și străini de revendicările poporului.*

Toate afirmațiile acestea însă n'a valoare decisivă, nu sunt dovezi sigure, deoarece toate se pretează la diferite interpretări, iar asemănările se pot reduce la simple coincidențe sau mai bine la o comunitate de idei, de sentimente și de limbaj, inevitabilă între contemporani.

Nici chiar argumentul cel mai probant, pe care-l invoacă aderenții acestei teorii, nu rezistă unei replici. Anume la Northampton House s'au găsit manuscrite de ale lui Bacon, cari conțineau de mai multe ori numele lui William Shakespeare și titlurile pieselor Richard II-lea și Richard al III-lea. Baconienii au văzut în aceasta o dovadă sigură, ca Bacon ar fi și scris piesele. Ori, alătura de piesele lui Shakespeare e amintită și o altă piesă satirică de Thomas Nashe; ar urma ca și pe aceea s'o fi scris tot Bacon?

Mult mai probabil, că aceste piese se găsesc amintite la Bacon din alt motiv. Anume Richard II-lea a fost reluată și jucată tocmai în ajunul conspirației Lordului d'Essex și a entusiasmat pe revoluționari. Regina foarte supărată a predat consilierului ei Bacon cazul acesta spre anchetare; deci titlul piesei incriminate se găsește în notițele lui Bacon, căci el avea dosarul întregii chestiuni.

Nu vreau să mai amintesc alte deducții forțate și foarte puțin științifice, pe cari le fac adepții teoriei baconiene, cum este de ex. aceea cu privire la cuvântul „honorificabilitudo“, care se găsește în manuscritul lui Bacon și într-o comedie alui Shakespeare.

Filozofia lui Bacon presupune lungi meditații, iar știința lui observarea minuțioasă a naturii și a fenomenelor ei; operele lui Bacon prin urmare și cariera lui publică, cu toate funcțiile înalte, pe cari le-a ocupat, formează a producție suficientă pentru o viață de om. Pe de altă parte opera lui Shakespeare aproape că ea singură deja întrece marginile puterii de creație a unui singur spirit! Cum să admitem atunci, că ambele să fie produsul unui și aceluiaș om? Shakespeare este o ființă, — spune Alexandre Dumas — care a creat mai mult după Dumnezeu.

Teoria baconiană a avut însă, prin latura negativă a sistemului ei o mare importanță: a răspândit și a generalizat părerea, că Shakespeare, burghezul obscur nu poate fi autorul minunatelor opere, ce i se atribuesc, și a deschis calea la ipoteze noi.

A doua ipoteză mai recentă a fost formulată la 1907 de germanul Bleibtreu și dezvoltată de francezul Demblon. Ea caută să identifice pe autorul adevărat cu Roger

Manners, al V-lea conte de Rutland, născut la castelul Belvoir. Teoria aceasta este și mai puțin acceptabilă decât cea baconiană, deoarece contele Rutland a murit foarte tânăr, la etatea de 36 ani, și ar fi trebuit să scrie la 17 ani comedia „Zadarnice eforturi de dragoste“, iar la 19 ani zguduitoră tragedie „Richard III“, ceea ce se opune legilor psihologice și rațiunii. Afară deaceia e de tot inexplicabil, că nu se găsește nici-o urmă a marelui secret, nici-un manuscris, nici-o tradiție în archiva castelului Belvoir, care a păstrat toate documentele familiare în cea mai bună stare.

Mai există o școală, al cărei reprezentant de frunte de White,* care susține că operele lui Shakespeare nu sunt scrise de un autor, ci de mai mulți, este opera colectivă a unui Homer modern.

Însfârșit mai rămâne să ne ocupăm de teza cea mai recentă, care se bazează pe metodele critice și științifice cele mai ireproșabile: Teza d-lui Abel Lefranc, care atribue paternitatea operelor shakespeare-iene lui William Stanley, al VI-lea conte de Derby.**

Folosindu-se de toate isvoarele auxiliare, pe cari le poate oferi istoria literară și culturală, monografiile diferitelor familii aristocrate, arhivele publice și particulare din Engiltera, răscolind ca un uragan întreaga istorie a epocii Reginei Elisabeta, D-l Lefranc cu o adevărată tenacitate de savant ne aduce o sumedenie de argumente puternice, și pune întreaga chestiune shakespeare-iană într-o lumină nouă, minunată, deschizând acolo, unde până acuma nu întâlneam decât obscuritate și contraziceri, orizontul larg și limpede al verosimilității și al certitudinii.

Profesorul Lefranc este un admirabil cunoscător al secolului al XVI-lea în general și deci și a literaturii epocii elisabeta-ine. El a scris între altele monografii și studii apreciate asupra lui Rabelais și a curentelor culturale din Franța în timpul lui, stabilind concordanțe interesante între Gargantua și Pantagruel, opera lui Rabelais și între viața lui.

Rezultatele obținute în această materie i-au servit drept un imbold puternic și în studiul consacrat teatrului shakespeare-ian și l-au întărit în convingerea, că acesta n'a putut izvorî din viața monotonă, prudentă și searbădă alui Shakespeare actorul, că e inadmisibil că piesele acestea să se fi scris numai în vederea reprezentării lor pe scenă, deci a câștigului material. E imposibil să admiți, spune d-l Lefranc, că William Shakespeare, „tânărul fugăr dinc Stratford să se transforme în 5—6 ani într'un perfect Gentleman, stăpân pe manierele și limbajul celei mai bune societăți din epoca aceea, „stăpân pe toate cunoștințele

* M. Th. White: Our English Homer.

** Abel Lefranc: Sous le masque de „William Shakespeare“ William Stanley II-a conte de Derby. 2 vol. Payot Paris 1919. idem. Le secret de William Stanley VI-e conte de Derby. Bruxelles, Editions du „Flambeau“ 1923.

* The Philosophy of the Plays of Shakespeare unfolded by Delia Bacon London et Boston 1857.

* Vezi operele lui Edwin Bormann: Das Shakespeare-Geheimnis; Der Shakespeare Dichter. Wer war's? s. a.

din domeniile cele mai variate: marină armată, războiul, viața de stat, voiajuri, sporturi, arte plastice, literatură, muzică, drept, politică, filozofie, etc. Opera aceasta măreață este de bună seamă producția unui om cu situație socială înaltă, care privia lumea de sus, a unui om de carte, competent în toate ramurile de activitate și de știință omenească, a unui om, care trăind în bunăstare a avut timpul și liniștea să observe natura și oamenii și să mediteze asupra lor, dar în același timp este și opera trăită, gândită, și simțită a unui om cu o inteligență superioară, cu un temperament deosebit, cu o viață originală.

Până a nu expune teza d-lui Lefranc e poate necesar să observăm, că lucrările dânsului a fost discutate de 7 ani încoace în aproape o mie de articole și broșuri, și pro și contra, nici-una din demonstrațiile sale însă n'a fost compromisă sau răsturnată printr'o argumentație serioasă până acum.

Punctul de plecare al d-lui Lefranc a fost următoarea descoperire: în 1891 și '92 au apărut într'o revistă engleză (The Genealogist) trei articole de James Greenstreet (1) „A Hitherto Unknown Noble Writer of Elisabethan Comedies? 2) „Further notices of William Stanley 6th Earl of Derby, K. G. as a poet and dramatist“; și „Testimonies against the accepted authorship of Shakespeare's Plays.“) cu privire la William Stanley al VI-lea conte de Derby, ca un dramaturg necunoscut de pe vremea Reginei Elisabeta. În articolele acestea, cari n'au avut nici-un răsnet și cărora până la d-l Abel Lefranc nimeni nu le-a dat atențiune, Greenstreet încă nu afirma explicit, că contele de Derby ar fi autorul teatrului Shakespeare-ian ci arată numai biografia lui și o serie de raporturi sugestive, cari există între viața acestui aristocrat și opera Shakespeare-iană. D-l Lefranc găzduind în aceste câteva pagini culate coincidențe cu propriile sale constatări, se consacră studiului amănunțit al acestei chestiuni și ajunse în cercetările sale la cele mai frumoase rezultate.

Deja documentul principal, care dovedește, că contele de Derby s'a ocupat cu compunerea unor opere dramatice, ne introduce în cadrul larg al istoriei, al frământărilor politice din Anglita, al problemelor mari de stat.

O parte din nobilimea catolică engleză nu vedea cu ochi buni pe Regina Elisabeta, care era protestantă, pe tronul Angliei, și îi contestă dreptul la coroană, nefiind descendenta legitimă a Regelui Henric al VIII-lea. Precum se știe ea era născută din mesalianța regelui cu „Anna Boleyn. Această fracțiune catolică, încurajată de Regele Filip al II-lea al Spaniei, de Papa și de ordinul Jezuiților încercă în diferite rânduri să se răzvrătească contra Reginei Elisabeta și puse la cale comploturi numeroase, cari însă toate eșuară. În acțiunea aceasta a lor, ei se sprijiniră pe frații Stanley, și mai cu seamă pe William Stanley, al VI-lea conte de Derby, pe care îl considerau ca un pretendent la coroana Anglita, fiind el prin mama lui descendentul direct și legitim al Regelui Henric

SEMN DE CREANGĂ

**Trecând eu oile pe din sus de sat,
Au început să chine niște flăcăi în glumă
Și de pe valea sărnută de soare
O lume de futuri cu aripioare de spumă
Se ridicară să vadă ce s'a 'ntâmpat...**

**Și-atunci corăceii aninați de pripoare
Aflând pe altă cale tulburătoarea veste
Că-i vorbă de-o adevărată minune de lumină
Care din clipă 'n clipă are să vină, —
S'au gătit mai întâiu toți în alb de sărbătoare
Apoi au făcut un semn cu crângile
Și 'n toată lumea, la aceeași dată,
Au început să cânte tălăngile...**

TEODOR MURĂȘANU

al VII-lea Unul din agenții catolici secreți, cari lucrau în direcția aceasta, George Fenner, în două scrisori din Iunie 1599, adresate tovarășilor săi din Anvers și din Venezia, își exprimă decepția, că nu reușește să-l înduplece pe Contele De Derby să participe la realizarea acestui important proiect, fiindcă scrie Fenner, „Contele de Derby este ocupat numai cu scrierea de piese pentru actorii de profesie.“ (Our Erle of Darby is busyed only in penning comedies for the commoun players.) Aceste două scrisori, menite să rămână secrete, au fost însă sesizate de guvernul țării și de aceea fac parte din „Documentele de Stat“ ale Reginei Elisabeta.

Se știe prin urmare, că contele de Derby a scris piese de teatru, și le-a compus chiar cu pasiune, dacă nu s'a lăsat conturbat în producția lui literară nici chiar de insistențele partidului, care doria să-l vadă rege al Anglita. Ori, niciodată n'a fost o piesă jucată sau publicată sub numele lui. Atunci nu rămâne altă explicație, decât, că piesele lui s'au pierdut, sau că au fost jucate și publicate sub un pseudonim. Și contele de Derby nu formează un caz izolat în istoria literaturii universale, când un autor renunță la gloria numelui său, și își disimulează identitatea sa reală sub un discret pseudonim. Din evul mediu avem o mulțime de opere, al căror autor e necunoscut, cum e de exemplu și farsa lui Pathelin în Franța. Secolul al XVI-lea și al XVII-lea prezintă numeroase exemple de anonime și de pseudonime. atât în Franța cât și în Anglita, încât putem zice că erau chiar la modă. Câteva opere de-ale lui Voltaire desemenea au apărut cu indicații enigmatice, pentru a deruta opinia publică asupra adevăratului lor autor. Aproape de zilele noastre avem cazul lui Alexandre Dumas-Père, romancierul pe care l-au slăvit contemporanii săi, ca pe un apostol, și după moartea lui s'a constatat din corespondența și din manuscrisurile rămase, că faimosul roman „Les trois Mousquetaires“ și altele sunt în mare parte nu creația lui Dumas, ci a colaboratorului său timid și modest Auguste Maquet, care le-a conceput și le-a condus firul acțiunii. Un caz și mai caracteristic prezintă Walter Scott, care publică admirabilele sale romane istorice sub un pseudonim. Toată lumea le cetia cu un entuziasm poate unic în istoria literaturii mondiale. Versiunile

și ipotezele cele mai ciudate circulau despre persoana autorului lor, iar Walter Scott se amuza să ducă în eroare publicul și nega că el le-ar fi scris, pânăce după 13 ani recunoscă în fine, că sunt operele lui. Cele trei surori Bronte dintre cari Charlotta de ex. a publicat romanul foarte cunoscut „Jeanne“ „Jane Eyre“ orfana din Lowood, sub pseudonimul Currer Bell, și-au ascuns deasemenea personalitatea lor adevărată așa de perfect, încât nici propriul lor tată n'a știut nimic de cariera literară a fiicelor sale. Tatăl Bronte era preot la țară și întâlnind odată pe factorul poștal, care aducea un curier bogat pentru Currer Bell, îi spuse, că nu există asemenea individ în parohia lui. Atunci se constată, că curierul era destinat chiar fiicei sale, care îi mărturisise, că este autoarea romanelor apărute sub acest nume.

Mai mult însă ca oricând pe vremea contelui de Derby, aristocrații englezi în general scriau sub pseudonime, sau nu-și imprimeau operele deloc, multe s'au și pierdut din cauza aceasta. Prima lucrare de critică literară apărută în Anglita la 1509 („The Arte of English Poesie.“) ne confirmă pe deplin acest adevăr, observând că în cercurile înalte „în zilele noastre poezii sunt disprețuite... numele de poet a devenit infamant din onorabil ce a fost... e mai mult un reproș, decât o laudă“ apoi „fiecarui nebul și se spune că e poet, iar fiecarui poet, că e nebul.“ Despre nobili această operă ne spune „că nau curajul să scrie, sau dacă scriu au o mare repulziune a-și face cunoscut talentul“ de aceea „mulți Gentlemans dela Curte au scris lucrări de seamă, însă le-au distrus“ sau „dacă s'au resemnat să le publice, s'au abținut de-ași pune numele pe ele.“

Contele de Derby a avut însă pe lângă aceste prejudecăți ale timpului încă și un alt motiv, mult mai ponderabil, un motiv politic, de-ași ascunde persoana sa, un interes de mare importanță de-a păstra secretul, care nu se referea numai la împrejurări grave și delicate ale vieții lui morale, ci punea în joc chiar viața lui. Secretul acesta era un secret de Stat ne spune d-l Lefranc și dacă de fapt era așa, atunci acesta prin importanța sa înaltă, prin puterea sa demonstrativă este de fapt în desăvârșita armonie cu splendoarea, cu măreția producției artistice a contelui de Derby, adevărat cu teatrul shakespeareian.

William Stanley descinde dintr'o foarte veche familie patriciană, înrudită de aproape cu Casele domnitoare de Lancastre, Tudor și Stuart. El s'a născut ca al doilea fiu a lui Henric Stanley al IV-lea conte de Derby, la 1561 la Londra. Studiile și le-a făcut la Colegiul St. John în Oxford, iar la 21 de ani obținând permisul de-a călători în străinătate timp de mai mulți ani, el pleacă la 1582, însoțit de preceptorul său Richard Lloyd, la Paris, unde este foarte bine primit la curtea regelui Henric al III-lea. Voiajează apoi prin vestul Franței, în Navarra, Spania și Italia și se reîntoarce probabil prin Germania pe la anul 1587 acasă în Anglita, unde faima călătoriilor sale ia proporții legendare.

(Va urma.)

Lucian Blaga: Fețele unui veac

(Biblioteca Sămănătorul, Arad. Prețul 10 lei.)

Din înmănușchiera eseurilor sămănate în „Adevărul Literar“ și la Foiletonul „Cuvântului“ și scrise — evident — după un plan preconcept, d. Blaga a alcătuit în volumașul de față biografia spirituală a veacului XIX.

Poetul Blaga, care apare și din titlul plastic al acestui volum, este dublat de filosoful Blaga, cu aceeași notă personală cași artistul, explorând mai ales domeniul estetice.

Dela întâiul volum de estetică, „Filosofia stilului“, d. Blaga a schițat contururile unui sistem, prin care încearcă o nouă atitudine în fața fenomenelor de artă. Căutând o nouă explicație a sentimentului estetic, d-sa modifică și vechia categorisire a curentelor în artă, a cărei criteriu era apropierea sau îndepărtarea de natură a concepției artistice. Pentru d. Blaga fundamentul artei dintr'un timp dat, cași al oricărei plămuii a conștiinței omenești, este o tendință esențială cu care se apropie spiritul omnesc de materia amorfă a simțurilor în vederea unei plămuii. Centrul acestei tendințe sau „năzuințe formative“ este o valoare fundamentală, care variază dela epocă la epocă, imprimându-și marca ei asupra tuturor creațiilor spiritului omnesc: de artă, știință și filosofie. „După valorile intruse în artă prin năzuințele formative, ce se succedea în istorie, trebuie să ne orientăm în clasificarea și teoria stilurilor.“ (pag. 44.) Și astfel d. Blaga distinge în istoria artei trei valori, în jurul cărora se cristalizează năzuințele formative ale spiritului omnesc: individualul, tipicul și absolutul.

Teoria d-lui Blaga este o reluare a teoriei valorilor, pe care o concepură filosofii istoriei germani dela sfârșitul veacului trecut și începutul veacului nostru, speculând asupra metodei, în istorie. Și dacă istoria îmbrățișează ansamblul acțiunilor omenești, pe cari le judecăm retrospectiv prin unghiul de vedere al acestor valori, nu trebuie să uităm, că nici d. Blaga nu mărginește acțiunea valorilor în domeniul estetic. Intre „formațiunile“ tuturor domeniilor culturii dintr'o epocă dată există corespondențe, cari au un caracter de necesitate interioară. Ele se manifestă dela sine, prin forța unei fatalități, nu sunt rezultatul unei speculațiuni logice a oamenilor.

„Fețele unui veac“ este o construcție pe temeiurile acestui sistem: o capelă clădită din „pietrele“ acestui sistem, elaborate cu o putere de muncă și o stăruință rară, din timpul fragedei tinereți. Zicem „capelă“ pentru că „templul“ ni-l închipuim de proporții mult mai mari, alcătuit din „pietre“ mult mai numeroase, așa fel ca el să cuprindă întreg câmpul culturii, în desfășurarea ei istorică.

Cele trei tendințe spirituale fundamentale nu apar în diferitele epoci ale istoriei omnirii în puritatea trăsăturilor lor

esențiale. Ele se amestecă în cantități diferite, variind dela o epocă la alta predominarea câte unei dintre ele și astfel avem o diversitate de stiluri cu trăsături diferite chiar în cadrul unei porțiuni de timp, mărginită la un veac. Astfel veacul al XIX, poate cel mai bogat în creațiuni culturale din întreaga istoria omnirii de până acum, are patru stiluri — patru fețe, cari se succed în apariția lor după o lege interioară, necunoscută în cauzalitatea ei.

Începutul veacului este stăpânit de romantism, care apare ca o reacțiune violentă împotriva clasicismului. În locul tendinței spre tipicul rotunjit, ce se manifesta în clasicism, patosul mișcării, patima creațiilor noi, utopice sau naive în efect dar mărețe în concepție, pasiunea exuberantă de acțiune, care spărgea lanțurile „arbitrare“ ale regulilor clasice și își căuta drumul spre întruparea în concret cu puterea elementelor naturii. Totuși vedem în tendința filosofilor mai ales de a reduce totul la un singur principiu — „eul“ pentru Fichte, „ideea“ pentru Hegel, etc. — o reminiscență spirituală a veacurilor anterioare, o sete de acel „absolut“, care domnea cu o putere necontestată din evul mediu începând până la sfârșitul veacului XVIII. Nu se recunoștea încă puterea contingentelor relative ale realității date.

Prin ridicarea pe întâiul plan a acestui relativism se naște naturalismul, ca o reacțiune împotriva romantismului. Naturaliștii evadează complet din împărăția absolutului și „individualul“ se accentuează tot mai mult. Această evadare se caracterizează în filosofie prin oroarea de metafizică și îndrăgirea realului; concepția romantică este înlocuită prin spiritul de observație, pe care se întemeiază și creația artistică și care dă un avânt puternic și științei. Această observație, care cere artistului o pasivitate receptivă, reduce creația la o copie, cât mai apropiată de „adevăr“, a naturii, tăind sborul închipuirii creatoare.

Naturalismul se transformă în impresionism printr'o disecare a naturii în impresii fugitive, reflexe momentane, ce se succed neconținut și veșnic variabile. Astfel „realitatea își pierde materialitatea, lucrurile își pierd consistența, totul se disolvă întrun joc de lumină, totul e numai și numai senzație vapoasă.“ (pag. 82.) Această descompunere a lumii într'o multiplicitate de momente trecătoare duce la o dezagregare sufletească caracteristică poetilor impresionisti, numiți „decadenți“ tocmai din cauza aceasta.

În fața acestui exces al individualismului se ridică la sfârșitul veacului o nouă tendință, un nou stil, botezat expresionism, care, pentru d-l Blaga nu și-a epuizat încă toate posibilitățile de creație. (vezi pag. 101).

Expresionismul, ca o reacțiune împotri-

va naturalismului și a fătului său nepuținios: impresionismul, accentuează creațiunea personală. Expresioniștii nu mai copiază după natură, ci creează în artă, cași în filosofie personajii sau idei, dincolo de liniile firești chiar. Interesul trece dela concret la abstract, dela detaliu la esențial și astfel apare din nou instinctul metafizic al romanticilor. Deosebirea este că romanticii reduceau totul la abstrațiunea ideii platonice dinamice, câtă vreme „modernii ocolesc „ideile“ și „tipicul“ cu aceeași sfială ca și realitatea dată: ei se refugiază într'o regiune și mai abstractă, încercând să redese ultimele esențe ale lucrurilor“. Cu alte cuvinte, la expresioniști apare din nou aceea tendință spre „absolut“, care caracterizează arta gotică spre ex. și care, după d. Blaga, este esențial deosebită de tendința spre abstractul „tipic.“

D. Blaga accentuează, în trecut, și afinitățile etnice pentru unele dintre stilurile fundamentale. În „Filosofia stilului“ atribuisse tendința spre absolut spiritului germanic, iar tendința spre tipic popularelor meridionale. Interesant este că d-sa atribue poporului nostru aceeași sete de abstract, care caracterizează și expresionismul. Justificând inovațiile sale în teatru scrie, în ton polemic: „Ceeace pare revoluționar e numai reluarea unei și mai vechi tradiții decât a celor nemulțumiți. Naturalismul și romantismul lor e numai de ieri, de alaltăieri. Dar fuga de realitate a acestoralți (a expresioniștilor) e mai veche. N'a fost vechea noastră artă bizantină o artă de extază? Nu e și astăzi încă arta noastră populară o artă care înlocuște detaliul cu abstractul? Țăranul stilizează la fiecare pas. În icoane. În scoarțe. În arhitectură. Și ce e mai surprinzător — în singurul său teatru. în jucarea misterului celor trei crai dela rășarit.“ (pag. 116).

Prin culoarea limbajului, plin de imagini, cari redau plastic și ideile cele mai greu de înțeles, cartea d-lui Blaga, are o deosebită atracție. D-sa este creator nu numai în idei sau în stări de sentiment, exprimate în forme de opere literare, ci și în limbaj. Și peste tot apare ca o notă predominantă tendința spre originalitatea integrată în tradiția noastră culturală. Această afirmație, surprinzătoare pentru mulți, am putea-o dovedi oricând.

În privința construcției ideologice a studiului acesta este demn de remarcă sistemul deosebit de clar al expunerii. D. Blaga este un spirit sintetic, își alege elementele esențiale pentru prezentarea unui fenomen, dându-ne caracterizări aproape schematice. Este semnificativ că recurge, și în „Fețele unui veac“, cași în „Filosofia stilului“, chiar la ultima formulă, rezumativă, în forma tablourilor sinoptice, ce se pot întâlni în alte discipline. Credem că putem bănuși în aceasta o reminiscență din științele așa numite „exacte“, cu cari știm că d-sa a avut relații apropiate.

Olimpia Boitoș.

Cultul realităților

Felul cum și-a făcut cultura clasa muncitorească merită mențiune cât mai deasă. După o muncă istovitoare peste întreaga zi, muncitorul se întoarce seara între ai săi pentru a zăbovi nițel, se îmbracă apoi curat și pornește la club — să-și facă educația. Acolo găsește ziare, reviste, cărți și — camarazi. Evenimentele sunt desbătute cu atenție zi de zi, dorul său de a ști cât mai precis și mai mult, de a fura tainele necunoscutului este tot mai viu. Muncitorul are un cult al științei. Diseacă faptele, le supune controlului inteligenței, își face concepția sa despre lucruri și oameni. Clubul este o adevărată școală, cu mult mai adevărată decât cealaltă școală, căci totul se învață cu plăcere, cu sete, cu pasiune. Cine să facă educația muncitorului, dacă nu-și are el însuș această grije? Nu este nicidecum surprinzător, dacă prin stăruința sa în a-și înmulți cunoștințele și a-și făuri o practică a vieții, muncitorul se trezește într-o bună zi că este un adevărat intelectual, cu păreri limpezi, înarmat cu cunoștințe pozitive, cu o inteligență vioaie și independentă. Munca de autodidact, reușita de a asimila bine cunoștințe, te ridică foarte sus, la nivelul celor titrați.

A fi intelectual nu înseamnă a avea diplome multe în buzunar, căci cunoștințele se uită, ci a reuși să gândești în mod liber, să iai atitudine dictate de autocritica ta, să ai concepțiuni formate în urma unui efort personal de cugetare. Până la un oarecare punct, chiar și un neștiutor de carte poate fi un intelectual, o personalitate puternică, în stare să dea interpretări originale și pline de adevăr întâmplărilor. Se înțelege, că asemenea exemplare sunt cu totul rare. Școala ajută, este un instrument minunat de a-ți lărgi intelectul, dar adesea ea nu este un stimulent, un mijloc, ci un scop și atunci ea omoară orice gândire liberă.

Orașele și târgușoarele noastre au nevoie de cluburi, de focare de discuție și învățătură permanentă pentru cărturari; nu de cuiburi, spelunci pentru jocuri de cărți și chefuri, ci de cămin care adăpostește cartea și discuția serioasă. Aceste cluburi e de dorit să funcționeze pretutindeni la sediile Astrei, pentru că puțina cărturărie ce o avem să se facă mai intelectuală, mai sociabilă, capabilă de acțiuni mari. Un dor aprins de știință să se reverse peste

aceste căminuri. Prin citire, lectură, prin examinarea stărilor, să se activeze energia trebuitoare unei acțiuni. Întâiu să fie cărturarul bine luminat, apoi se va putea aștepta dela el o mișcare cu sistem pentru cei mulți.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Patru ani de suferință. Plecând, guvernul împarte o broșură în care se arată ce a realizat în cei patru ani de guvernare a sa. Evident, titluri de legi și proiecte de legi alcătuite cum a dat Dumnezeu, și cu mii de șuruburi pentru ca țara să fie în toate privințele subjucată partidului liberal atât la guvern cât și în opoziție. De asemenea, constatări bolnăvicioase, megalomane și ridicule asupra îndreptării stării noastre economice.

Dacă guvernul liberal se poate lăuda că a dat țării o Constituție, o lege administrativă și o lege electorală unitare, ne mai ținând în seamă că aceste legi nu corespund nici spiritului vremii, nici interesului poporului; dacă se poate lăuda că a reușit ca fără capital propriu, să acapareze prin comercializări, averile Statului; nu se poate mândri că a făcut ceva pe tărâm economic. Pretențiile Domnului Vintilă Brătianu sunt absurde. Ruina economiei naționale, ruina producției agricole și industriale, ruina comerțului nostru exterior, ruina căilor ferate și a tuturor instituțiilor de interes public nu este consolidarea țării noastre, precum echilibrarea fictivă și contabilă a bugetului nu este asanarea finanțelor țării.

Patru ani trecuți sunt pentru întreaga țară, patru ani de suferință. Astăzi producătorii, comercianții, rentierii și funcționarii sunt mai săraci și mai nefericiți ca acum patru ani. Instituțiile complet ruinate și casele publice goale.

La 1 Ianuarie 1922 când a venit la putere guvernul Brăteanu Lira Sterlină prețuia 580 lei, iar Dolarul 130 lei, la 26 Martie 1926 când a demisionat guvernul Brăteanu Lira Sterlină a prețuit 1180 lei, iar Dolarul 272.25 lei. Din aceste simple cifre se vede că leul are astăzi jumătatea din valoarea pe care o avea la 1922, viața s'a scumpit îndoite, pe când veniturile nimănui, afară de acelea ale oamenilor regimului, nu s'au îndoite, sporurile acordate cu atâta pompă și tîmbălău de d. Vintilă Brătianu nu reprezintă nici 50 la sută din scumpetea reală, mai bine din urcarea costului vieții dela 1922 până astăzi.

Toată lumea în această țară, este mai nefericită astăzi în 1926; afară de oamenii partidului liberal, care s'au îmbogățit în paguba Statului.

Ruina morală a administrației publice, ruina materială a tuturor serviciilor publice, ruina întregii economii naționale, iată rezultatele guvernării de patru ani a partidului liberal.

Emigrările. Ca pildă de fericire pe care guvernul liberal a revărsat-o asupra satelor, este și exodul miilor de țărani care părăsesc provinciile noastre și în special

Astra este făcută pentru a sta într'ajutorul celor mulți, — cum o vei face dacă n'ai dispoziția sufletească pregătită mai dinainte? În sediile Astrei este deci nevoie de cultul realităților.

Ion Gloțoșel

Basarabia pentru a căuta puțință de viață prin muncă în țări depărtate.

Dacă am fi în situația Italiei, care, suprapopulată, trimite în toată lumea mii de brațe în fiecare an, nu am avea să ne plângem. Dar nu este așa, țara noastră este o țară de populație rară, avem nevoie încă de multe brațe, orcum de toate brațele noastre, avem nevoie să ridicăm puterea de producție a țării pe toate tărmurile. Pentru noi miile de brațe care ne părăsesc țara în fiecare an sunt o pagubă imensă.

Prin urmare la noi oamenii, dacă ar fi fericiți dacă li s'ar da puțință să muncească și să trăiască nu ar pleca, nu ar trebui să plece, și este puțință și avem datorită să nu-i lăsăm să plece, fiindcă avem nevoie de muncă tuturor pentru întărirea și ridicarea țării. Dar sunt nefericiți, țărani nu pot să-și găsească existența și propășirea în munca câmpului, pedicile care le întâlnești la tot pasul din partea administrației sunt prea mari, plusul de brațe dela țară nu pot veni la orașe fiindcă industria vegetează, fabricile își micșorează producția sau se închid una câte una, iar impozitele îi sugrumă, și le nimicește ultima puțință de îndreptare.

Exemplul Belgiei. Nu e real imaginat de presa partidului liberal, dar totuș putem să-l luăm ca pretext pentru a aminti acum la plecarea guvernului liberal că n'a fost capabil să aducă un împrumut străin pentru a ne organiza căile ferate, pentru a ne ridica producția țării, pentru a ne îmbunătăți valuta.

Dacă bancherii americani, cari au ridicat finanțele Austriei, Ungariei, Cehoslovaciei, Jugoslaviei, nu au cerut nici acestor țări, nici Belgiei reducerea armatei, și dacă în loc de controlul căilor ferate nu a propus de cât o mai bună organizare a lor pentru a produce mai mult, nu ne-ar fi cerut nici nouă garanții, care nu le-am fi putut da fiindcă onoarea de Stat independent nu ne-ar fi îngăduit. Felicitările pe care și le aduce postum fostul guvern fiindcă nu a putut face un împrumut străin, grozav de bine se aseamănă cu aplauzele cu care a fost acoperit de majoritate d. Vintilă Brătianu, când un deputat din opoziție a făcut observația că astăzi leul a ajuns la jumătatea valorii sale din Ianuarie 1922.

Atragem atenția onor. cititori asupra bonului ce dă drept la un beneficiu de 20 la sută asupra prețului cărților editate de „Cultura Națională“! Citiți catalogul din numărul de față!

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

Pentru Muzeul Astei

Ultimul număr al revistei „Transilvania” aduce un „Apel” adresat de Asociațiune publicului românesc de pretutindeni, dar în deosebi Ardelenilor, pentru a trimite Muzeului ei dela Sibiu operele de artă plastică ale pictorilor și sculptorilor, dintre cari mulți prea curând au fost dați uitării:

„Este o datorie de onoare a „Astei” — spune „Apelul” — să numere între obiectele ce el poate arăta în „Muzeu” pânze și sculpturi de exemplu de ale următorilor artiști din Ardeal și Banat: Carol Pop de Sătmăr, Constantin Lecca, Nic. Popescu, Sava Henția, Leményi, A. Liuba (sculptor), E. Matei, Nic. Bran, Ioan Mezei (tâmplar artistic), Trifon Achimescu, Sălăjan, Nedelcu (1750), Nedelcu-Popovici, Ioan Turcu (Oravița), Zaharia Achimescu, G. Harșa, Alexandru Pop (arhit.), Dim. Boitor, Fl. Mureșan, V. Simionescu, Velcean G. Russu, Sever Mureșan, frații Bosioc, Dumbrăveanu, Toader, Vlad, P. Percea, I. Isac, C. Liuba, Demian, Ciupe, Pascu (sculptor), Bogdan, C. Minișan, Ferghete, Băleanu, G. Baba”.

Am crezut de cuviință să ne oprim la acest „Apel” și aici, în coloanele acestei reviste, unde bogatele fapte ale bătrânei societăți de cultură sunt menționate și tălmăcite număr de număr, cu toată semnificația lor adâncă pentru evoluția înspre cultură a societății românești.

După reorganizarea Secțiilor literare și științifice Astra a pășit în arena luptei pentru cultura celor mulți cu o armată în sirele căreia au alergat tot ce are mai bun și mai idealist această provincie.

Secțiile și-au elaborat apoi un plan de activitate, adaptat ultimelor postulate ale culturii moderne (gândiți-vă la cuprinzătorul și atât de bine chibzuitul program biopolitic al secției medicale!), dintre cari nu lipsește și deosebită atențiune pentru floarea sufletească a acestei provincii: arta populară și cultă. Secția artistică de curând înființată a înscris printre membri ei nume promițătoare, car trag greu în evoluția artistică a nației, îndeosebi pentru grija pe care au purtat-o artei populare.

Însă Astra nu trebuie numai să dea nației lumină și înțelegere pentru gândurile simțămintele și operele mari ale ei, ci trebuie să-și culegă dela e flori răsărite cine știe în ce gând sau inimă anonimă, sau părăsite și amenințate să fie distruse de vitregia timpului și a împrejurărilor neprielnice. Opera aceasta a făcut-o și până acum atât cât i-au permis mijloacele materiale și împrejurările sau atât cât au ajutat-o dărnicia oamenilor de inimă. Astfel sa înfiripat acel „Muzeu, al Asociațiunii” modest în înfățișarea lui însă învâluit într-o atmosferă de sănătate ca

și robustul și asprul suflet istoric al nației de pe aceste plaiuri. Muzeul acesta însă este mai mult etnografic; doar picturile regretatului Octavian Smigelschi și ale lui Mișu Popp, îi opresc ochii asupra unui nume după o lungă și pitorească priveliște de artă anonimă. Cu siguranță că Asociațiunea se va îngriji să înzestreze și să organizeze această secție etnografică a lui după ultimele cerințe ale acestei științe a produselor sufletești ale poporului, care a câștigat atâta în importanță în ochii modernilor. Dar „Astra” vrea să dea viitorului o icoană completă despre toate manifestările artistice ale acestei provincii. Cu toată apăsarea timpului s'a făcut și artă cultă aici. Sunt nume modeste însă operele lor sunt de o deosebită importanță pentru evoluția artistică a acestei provincii. Adunate într'un Muzeu ele ar fi o oglindă strălucită a felului cum arta plastică cultă a acestei provincii și-a putut înfiripa începuturile în împrejurări atât de vitrege. Cele mai multe dintre numele din „Apel” sunt aproape uitate de publicul mare. Deaceea aducerea aminte a Astei trebuie răspândită și tălmăcită tuturor pentru ca gândul ei înalt să poată intra în faptă până nu e prea târziu.

Un concert religios

În ziua Bunevestirii Societatea Femeilor ortodoxe a organizat în Sala Teatrului Național un concert religios cu concursul corurilor școalelor primare și secundare din loc, al corului episcopiei conservatorului, operei completat cu câteva Doamne din societate. A fost o oară de plutire în sfere divine pe aripi de muzică. În glasurile stângace, și pline de sinceritate în nevinovăția lor ale copiilor ca și în împletirile monumentale ale Corurilor mixte ale adulților muzica religioasă a vibrat în ritmuri calde pătrunse de înțelesul bucăților executate. A plăcut îndeosebi „Concertul la Nașterea Domnului” de Muzicescu executat de uriașul cor mixt al școalelor secundare și al episcopiei, sub energica și inteligența conducere a d-lui

Sava Golumba. Fin nuanțate au fost și „Corul Nr. 20 din Oratoriul Ilie” de Mendelsohn executat de corul mixt al conservatorului și „Concertul” de Muzicescu executat de corul Operei, cu concursul Doamnelor din societate, ambele conduse cu mult nerv de d-l A. Bena. — A fost o sărbătoare sufletească rară la noi, care se cere repetată cât de des; muzica corală religioasă de nivel mai înalt a fost prea puțin cultivată în Capitala Ardealului.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Henriette Jvonne Stahl: Voica, roman.

— În bogata producție de domane, înregistrată de literatura noastră de după războiu, „Voica” d-rei Stahl se pare că

și-a găsit un loc de frunte. Dovadă despre aceasta este premiul, care i-a consacrat valoarea literară incontestabilă și o altă dovadă ar fi retipărirea lui într'o a doua ediție. Romanul deci cucereste și publicul cetitor, căci nu credem că numai simpla reclamă a premierii să fi adus epuizarea întâiei ediții.

Romanul d-rei Stahl, prin mediul social pe care-l zugrăvește, se integrează în literatura poporanistă, inspirată de viața țaranului nostru. Deși orășană veritabilă, autoarea nu pare a fi stăpânită de orgoliul distant al intelectualilor urbani, ce se cred frământați dintr'un aluat prea distins și mai ales esențial distinct de aluatul sufletească al sateanului, pentru a păstra o atitudine rezervată față de viața acestuia, și nici nu a adoptat atitudinea romantică a celorce idealizează viața satului, printr'un procedeu cu reminiscențe sămănătoriste. Întâia operă literară cel puțin ne-o arată ca o observatoare obiectivă a acestei vieți, cucerită de simplitatea ei aparentă, care ascunde însă sbuciumul pasiunilor etern omeneste, redus doar la cadre mai restrânse, mai puțin complexe.

Având pivirea ascuțită pentru a putea prinde amănuntul caracteristic, pitoresc din viața unei categorii sociale, pe care o cunoaște întâmplător, și având simțul poetic de a reda plastic tabloul unei situații, sau profilul unui personaj, d-ra Stahl ne-a dat o operă, care se distinge atât prin compoziției, cât și prin stilul ei, ca una dintre cele mai remarcabile opere în proză din ultimul timp. Ceeace poate fi caracteristic pentru debutul autoarei, este sobrietatea stilului și acea predilecție pentru dialog, care îndreptățește bănuiala unui succes în opere dramatice.

Un lucru însă trebuie observat. „Voica” d-rei Stahl este mai mult o nuvelă de proporție, decât un roman. Ii lipsește întinderea compoziției și, mai ales adâncirea analizei psihologice pentru a putea fi socotită un roman.

Figurile cari duc greul acțiunii sunt mai mult sugerate, cu o psihologie individualizată și caracteristică, prin prezentarea lor în câteva scene fericite alese. Ca să apară însă în ochiul sufletească al cetitorului niște personaje întregi, ca o existență psiho-fiziologică puternică și plină de viață, ele trebuiau prezentate într'o lumină mai vastă, care să îmbrățișeze devenirea lor, nu existența lor de-o clipă, prinsă ca într'un instantaneu. Mărginirea la un moment din viață, ori cât ar fi el de important, ne poate da o nuvelă, dar nu un roman, unde căutăm evoluția psihologică a unor caractere și evoluția de proporții vaste, cu unele cotituri chiar, a unei acțiuni.

BIBLIOGRAFIE

Ion Lupas: Contribuțiuni la istoria ziaristicii românești ardeleni. Sibiu 1926, lei 30.

Dr. C. Petranu: Revendicările artistice ale Transilvaniei, Arad, 1925.

Iosef Chmelar: Die politische gliederung der Tschechoslowakei, Praga, coroane 15.
 Ion Mehedințeanu: Insemnări omenesti, Cluj, Dacia 1926, lei 30.
 Isprăvile lui Păcală Ediția X Premiata de Academia Română de P. Dulfu, lei 35.
 Cunoștințe folositoare Seria A. No. 28. Oameni de inițiativă de Apostol Culea, lei 4.
 Maghernița Veche (Poezii) de Leon Feraru, lei 35.
 Cunoștințe folositoare Seria A. No. 29, Henry Ford, (Viața și Opera mea) de Ing. N. Ganea, lei 4.
 Revista Universitară I, no 3 1926

Junimea literară XIV, no 11—12
 Ramuri XV no. 2
 Universul Literar XVII no. 12, 13.
 Prietenul nostru X, no. 1—2
 Familia I, 1.
 Neamul Românesc Literar I, 17.
 La Roumanie Nouvelle I, 12.
 Ritmul vremii II, no. 5.
 Ideea Europeană VII, no. 185.
 Țara Noastră VII, no. 13.
 Gutenberg Typograph VIII, 13.
 Arhiva Someșană No. 4
 Grafica Română IV, no 37—38
 Korunk II, 1926.
 Comoara satelor IV, 2
 Viața medicală II, No 3.

CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

In legătură cu congresul profesorilor de gimnastică

S'a ținut la Cluj în 28 și 29 Martie și ne-a reamintit, că există o asociație a profesorilor de gimnastică din toată țara. Până acum de curând gimnastica și ingenerii, educația fizică erau privite la noi ca niște ramuri foarte puțin importante ale învățământului și maestrii de gimnastică nu conștau ca o cantitate apreciabilă în rândul colegilor lor însărcinați cu predarea unor materii, cari fac apel la facultăți spirituale, nu la însușirile fizice ale copiilor. Pentrucă deși de 2000 de ani afixăm un precept latinesc, care ne avertizează, că o minte sănătoasă nu poate sălășlui decât într'un corp sănătos, totuși, această axiomă nu ne-a preocupat decât teoreticește. Practica de toate zilele ne-a arătat și ne mai arată încă și azi, că școala nu știe să aprecieze indeajuns capitalul uman, care nu e clădit numai din elementul psihic, ci și din materia fizică, îndreptățită să fie reabilitată cu cât mai multă grabă. Din fericire la București există un admirabil institut de educație fizică, unde se creiază forțe didactice noi pentru materia aceasta practică fundamentală a învățământului și tot la acest institut actualii profesori de gimnastică își pot renova cunoștințele asimilate de unii într'o vreme, când educația fizică la noi se afla într'o stare rudimentară și era inspirată de concepții și sisteme, cari azi nu se mai potrivește, fiind chiar în flagrantă contradicere cu spiritul sistemelor noi.

Deaceea se impune ca în cadrele institutului de educație fizică dela București să se organizeze cursuri de perfecționare pentru profesorii de gimnastică din toată țara. Chemați în seriei în decursul anului școlar, dar mai ales vara, profesorii de gimnastică prin primenirea principiilor, după cari își exercită prețioasa lor profesie vor putea fi propovăduitori și mai documentați ai cultului fizic în țara noastră.

Avitaminozele

O somitate a științei franceze ne-a onorat cu vizita sa și în drumul străbătut prin țara noastră a lăsat o dără luminoasă isvorită din dărnicia științei franceze.

E vorba de profesorul Mauriquand dela Lyon, profesor de pediatrie la universitatea din acel oraș, unde ocupă catedra ilustrată altă dată de prezența profesorului Weill. Prof. Mauriquand a ținut la Cluj două conferințe, vorbind despre achizițiile noi ale științei franceze în ce privește studiul avitaminozelor. Cred că nu e de prisos să reamintesc, că afară de substanțele nutritive cunoscut și sesizabile: hidrații de carbon, albuminele, grăsimile și sărurile, mai există unele principii alimentare vitale, a căror lipsă din alimentație produce tulburări profunde în echilibrul funcțional al organismului, putând fi urmate de distrofii grave sau chiar de moarte. Aceste principii numite vitamine formează de mulți ani obiectul de studiu al unei întregi pleiade de savanți; și scopul conferințelor d-lui Mauriquand a fost tocmai de a informa publicul medical și pe alți intelectuali cu starea actuală a studiului avitaminozelor (boale produse prin lipsa vitaminelor) și în scopul acesta a făcut o magistrală punere la punct a problemei, apoi a comunicat rezultatele promițătoare ale cercetărilor d-sale, privitoare la pelagră, boală care face încă multe victime în țara noastră.

Conferințele d-lui prof. Mauriquand ne-au produs o îndoită bucurie: întâi, văzând că realizările recente ale medicinei experimentale ne permit să nădăjduim anihilarea apropiată a ravagilor multor boale și al doilea constatarea recunoscătoare a d-lui prof. Mauriquand, că cercetările făcute în același domeniu la facultatea de medicină din Cluj de d-nii prof. Dr. Nițescu și Dr. Gh. Popoviciu sunt foarte avansate și pun tânăra noastră facultate într'o lumină foarte favorabilă. E vorba de rachitismul, care compromite vitalitatea atâtor viăstare tinere.

Iarăș orientarea profesională

Dacă nu pierdem nicio ocazie pentru a vorbi despre orientarea profesională, facem acest lucru convinși fiind că problema are o însemnătate pentru care nu găsim un calificativ deajuns de viguros. Am mai spus, că în alegerea profesiunilor este o adevărată anarhie și din cauza aceas'a se risipește multă energie fără niciun folos. Orientarea profesională se străduiește să

îndrumeze însușirile în sensul care asigură valorificarea optimă a calităților înăscute sau câștigate. Străinătatea, care ne nimește cu roadele abundente ale productivității sale în domeniul industrial, ajunge la rezultatele actuale grație intervenției selecțiunii indivizilor potrivit înclinațiilor fizice și psihice. În capitală s'a inaugurat primul oficiu de orientare profesională din inițiativa ministerului sănătății publice și ziarul „Cuvântul” publică sub semnătura d-lui Eugen Țițeanu un articol privitor la problema de care ne ocupăm. Este — mi se pare — întâia oară când un mare cotidian dela noi găsește spațiu suficient în coloanele sale pentru a vorbi despre orientarea profesională. Comentarii și note mai scurte s'au publicat în repețite rânduri iar d. prof. Ștefănescu Goangă a ținut o serie de lecții despre această problemă în cadrele cursurilor d-sale dela facultatea de litere.

Deziderate electorale

Iată ce spune profesorul Calmette într'o broșură de propagandă, care privește „efortul național de apărare contra tuberculozei”: „Alegători francezi, cereți de acum încolo dela toți candidații voștri la alegerile municipale, cantonale sau legislative să-și ia angajamentul formal, de a vă proteja contra flagelelor cari ruinează Franța și mai ales contra tuberculozei. Veghiați, ca promisiunile lor să nu fie vane. Uniți-vă eforturile voastre cu ale noastre”. Când se vor cere și candidaților noștri la diferitele alegeri înfăptuirea dezideratelor de acest fel, ne vom putea mândri, că conștiința însemnătăii capitalului uman a început să se trezească și la noi.

Dr. Aurel Voina

In Ardeal nu se citește. — Într'alt loc am arătat că în general se citește puțin în țara noastră, iar în Ardeal se citește foarte puțin. O statistică a desfacerii cărții pune Ardealul într'o penibilă lumină: în decurs de un an într'un oraș ardelean abia s'au cumpărat 6 volume din poeziile lui Eminescu și din cărțile lui Cezar Petrescu. Revista noastră oferă astăzi posibilitatea să se corecteze penumbra în care este înfățișată cărturărima Ardealului: am încheiat o convenție favorabilă răspândirii cărții, cu marea casă de editură din București „Cultura Națională”, căci se acordă o reducere de 20 la sută asupra prețului tuturor cărților editate de ea și al căror catalog se publică în n-rul de față. Dacă una din cauzele stagnării cititului este sărăcia generală a cărturărimii, funcționării de Stat mai ales, noi oferim astăzi prilejul de a umplea o lacună culturală prin puțința de a se cumpăra cărți cu preț redus. Emitem un singur bor asupra întregului catalog al „Culturii Naționale”: este o ocazie de a profita oricine de această înlesnire. Particularii, școlile, tineretul dornic de a se pune la curent cu știința și literatura modernă, așa de multilateral îmbrățisate de „Cultura Națională”, prin revista noastră își pot împăca mai ușor exigențele culturale.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

VEDENIA LUI PETRU.

In zori de zi, când cocoșul a cântat a doua oară, Petru ieșind afară a plâns cu amar.

Pe când se jura și se blestema, că nu cunoaște pe acest om, Isus, trecând din pretoriu la casa arhierului, i-a aruncat o privire de o blândă muștrare.

Nu s'a mai arătat apoi în pretoriu, urmând cu privirea, dintr'un ascunziș îndepărtat, răstignirea.

Îi era frică, îi era rușine.

Iară în noaptea a treia, când luminile și umbrele prinseră a se lua la luptă, Petru și-a adus aminte de vorba învățătorului, că a treia zi se va scula din morți.

Porni spre mormânt și ocolindu-l dela distanțe mari, deslușind, prin lumina mohorâtă a zorilor, zalele și spadele străjerilor.

I-se păru apoi că aude un susur de ape, și o lumină orbitoare săcni din mormânt.

El duse mâinile la ochi și se prăbuși în țărână.

Când se desmeteci, soarele sfâșiasc giulgiul de neguri.

Mironosițele se înapoiau cu ochii plânși, că cineva luase trupul Domnului din mormânt și nu știa nimeni unde l-au pus.

Petru alergă în grabă, privi în mormântul deschis, pipăi giulgiurile în cari fusese înfășurat cel adormit și spuse cu convingere necintită:

Învățătorul a înviat, după cum ne-o spusese înainte.

Lacrimi de bucurie îi brăzdau fața. El simți o sfârșală și o dulce mângăiere, cutropindu-l și închise ochii.

Și îngerul Domnului îl călăuzia în vis.

... Se făcea că trecea peste mare, într'o cerubie cu un alt învățacel al Domnului, pe care nu-l văzuse încă... Ajunseră la cetatea puternică a Cezarilor, și începură să propovăduiască cuvântul credinței. Oamenii se adunau tot mai mulți în preajma lor, în haine albe, răsbind prin peșteri întortochiate, cu opaițe și candelă aprinse.

Ei cântau imnuri de laudă și cereau celor doi ucenici, să le vorbească.

... Apoi se deslănțui urgia asupra credincioșilor... Fură asvârliți în temniși apoi în arena cercului, ca să fie sfâșiați de fiare, ori învaliți în rășină și arși de vii.

Ci ei mureau cu zimbet pe buze, mulțumind lui Dumnezeu, că i-a învrednicit de această jericie.

Cei rămași se aruncau în genunchi înaintea lui Petru, rugându-l să fugă din cetate ca să poată vesti și în alte părți învățătura cea adevărată.

Și cum mergea Petru pe calea ce ducea din cetate, s'a pomenit că Învățătorul îl întâmpină. Petru se închină și îl întrebă smerit:

— Quo vadis, Domine?

— Vado cruciștiți pro te!

Și trezindu-se Petru, a înțeles că Învățătorul îl muștrase pentru lăpădarea lui, care avea să se mai repete odată...

Al. Ciura

INDRUMAREA INVIERII

„Și să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi“ este solia milenară a Invierii lui Hristos. Cât de veche este predica înfrățirii dintre oameni și cât de greu se realizează. Sunt adversități cari fac din oameni-fiare și sunt stări de pace somnolentă, deopotrivă de nefavorabile progresului. Cele dintâi sfârtică sufletele, mușcă șarpel e răutății și egois-

mului, cele din urmă sunt un fel de apă moartă plină de miazme și otrăvuri. Să ne ferească Dumnezeu și de unele și de altele și să dorim societății românești să n'aibe parte de ele. E de preferat un mediu de toleranță și sociabilitate, încercat de stimulii emulațiunii. Deci să fie puse continuu în circulație idei și simțăminte ce regenerează ființa noastră sufletească și o face capabilă de o neîntreruptă și spontană activitate intelectuală. Intre cei doi poli, al exagerărilor și al platitudinilor să se așeze viața noastră socială cu toți germenii inoierilor. Pacea lui Hristos, nu este oucidere a pornirilor de acțiune, ci ea este înarmată cu sabia inoierilor, cu posibilitățile altoirilor continuu pe fondul sufletului cu lugerii prosperității viitoare: ideile de idealism activ, de curățenie sufletească, de abnegație desăvârșită, de dragoste față de aproapele și de umanitate veșnică. În sensul acesta se cuvine a tâlmăci îndrumarea Invierii.

Horia Trandafir

— Tuturor colaboratorilor, abonaților și cititorilor noștri le dorim de sf. sărbători ale Paștilor pace și fericire și le spnnem:

HRISTOS A 'NVIAT!

— Numărul de față al revistei fiind dublu (14—15), N-rul viitor va apărea în mod regulat cu data de Duminecă 18 Aprilie.

Schimbarea de guvern. — Succesorul guvernului Brătianu este guvernul Averescu, în care dețin portofolii și trei fruntași ai partidului național: d-nii Vasile Goldiș, Ion Lupăș și Ion Lapedatu.

Cum revista noastră n'are și nu va avea nicodată caracter politic militant, evident că reflecțiile politice nu pot găsi aici adăpost. Din punctul de vedere al politicii sociale cu caracter permanent, care să permită o refacere a societății, este de dorit din toată inima să se consolideze în România un regim democratic larg, sincer, generos, cu ecou în masse. Avea-va Averescu vre-un aport în această privință? Putea-or ardelenii să imprime Statului român o concepție democratică prin noul guvern?... Noi vom rămânea credincioși până în sfârșit programului nostru de cercetări și studii sociale și economice și vom fi recunoscători oricui ne va ajuta cu gând curat în această direcție.

Putem să ne izolăm? — Politica izolării nu și-o poate îngădui decât un stat sigur de sine, cu suficiente resurse proprii pentru a-și satisface necesitățile de orice ordine. Puține sunt statele cari pot să braveze streinătatea. Interesele multiple ale vremii noastre îndrumă toate statele să se coalizeze, să dezbătă în comun problemele, pentrucă ele depind tot mai mult unele de altele.

Nici chiar Statele Unite nu mai practică astăzi politica retragerii pe propriul continent. Cu atât mai puțin Anglia, care se vede nevoită a încheia compromisuri externe pentru a ieși din criza șomajului. Statele-Unite părăsesc pe încetul politica tradițională monroe-istă.

Umanitatea se aseamănă cu atât mai mult organismului unui om, cu cât inte-

resele și funcțiunile de viață ale popoarelor se întretaie și întreprind mai mult. Un stat cuprins de criză este asemeni unui organ atins de o boală, din cauza căruia suferă apoi întregul corp. Este deci atât de natural, ca statele lumii să caute atingeri și să se consulte reciproc asupra nevoilor lor. România nu poate face excepție. Cu rezistență generală nu suferă abateri. A face rezistență înseamnă a ne opune vremii, deci a greși. Mândra politică a hiperîncrederei în sine și supraprețuirii este o miopie politică.

De ce fuge străinătatea de noi? — Viața politică și socială a României este nesănătoasă. Buletinele de informațiuni publicate în Elveția înfățișează țara noastră ca pe una dintre cele mai lovite de crizele actuale. Cu toatecă stat învingător, România n'a fost în stare să-și refacă valuta, fapt care o desavantajează și o clasifică ca pe cea din urmă. După cât se pare doi sunt factorii cari au contribuit la această înrăutățire.

Întâiul factor este acapararea financiară prin comercializările întreprinse în ultimii ani, cari nu s'au făcut numai în dauna pieței străine care-și vede capitalurile private de orice rol mai important, ci și a pieței interne române, căci numai anume grupuri interesate au participat la naționalizările făcute; remediul pentru a recăștiga streinătatea nu poate fi altul decât venind în România un astfel de regim care să se poată debarasa complet de influența acelor grupuri financiare reprezentate prin fostul guvern Brătianu, și să dea dovadă de independență și de garanție că orice contract încheiat cu statul român se respectă în continuitate de către toate guvernele. Al doilea factor este problema gajurilor. România pune condiții atât de grele în ce privește gajurile, încât străinătatea preferă să facă investigațiuni pe alte continente, în Asia, Africa e chiar în condițiuni de siguranță preferabile României. Până că nu punem serios cele două chestiuni, să nu nê mire deloc că străinătatea se va ținea la distanță. de noi.

Anecdote... — Un învățător din Teleorman arată în Revista generală a învățământului, că uneori anecdotele au un efect antisocial și ca atare ele trebuiesc evitate. Povestește că la o festivitate școlară, pe când lumea petrecea cu hohote de răs și insistă să fie repetate niște anecdote de Speranță în care erau ridiculizați țiganii, în fundul salei de școală lacrimi calde inundau obrăjiorii unor elevi țigani... Într'adevăr tabloul este înduioșor. Asemenea anecdote cari jicnesc suflete nevinovate nu-și au nici un rost. Școala nu poate ofensa pe nimeni, dimpotrivă ea are un rol social bine stabilit. Deci nițică prudență și în această privință.

In numărul viitor vor apărea articole de C. Rădulescu-Motru, I. Popescu-Voitești, Nae Ionescu, P. Ilcuș și alții.

Scriitorii Români de azi

- Agârbiceanu I. — Două iubiri, 60 lei
 Brăescu Gh. — Schițe vesele, 45 lei
 Davidescu N. — Inscripții, 35 lei
 Dorian — De vorbă cu bălanul meu, 45 l.
 Foti Ion — Spre necunoscut, 48 lei
 Furtuna H. — Făt-Frumos, 48 lei
 Gane C. — Prin viroage și coclauri, 40 lei
 Irineu Cora — Scrisori bănățene, 35 lei
 Lascarov-Moldovanu Al. — Hotare și singurătăți, 45 lei
 Luca B. — Teatru, 40 lei
 Maniu Adrian — Lângă pământ, 35 lei
 Maniu Adrian — Lângă pământ, ediție de lux, 50 lei
 Minulescu I. — Roșu, galben și albastru
 Minulescu I. — Romane pentru mai târziu, 35 lei
 Minulescu I. — De vorbă cu mine însu-mi ediție de lux, 100 lei
 Minulescu I. — De vorbă cu mine însu-mi, 50 lei
 Moldovanu C. — Poezii, 70 lei
 Moscovici V. — Fântănele luminii, 35 lei
 Nenitescu St. — Trei mistere, 35 lei
 Papadat-Bengescu H. — Ape adânci 35 l.
 Papadat-Bengescu H. — Romanță provincială, 60 lei
 Petrescu Camil — Versuri, 35 lei
 Petrescu Cezar — Scrisorile unui răzeș 45 lei
 Petrescu Cezar — Drumul cu plopi, 50 l.
 Pillat I. — Pe Argeș în sus, 40 lei
 Rebreanu Liviu — Trei nuvele, 60 lei
 Rosetti Radu D. — Dincolo de hotare, 45
 Rosetti Radu D. — Spicuri, 40 lei
 Rosetti Radu D. — Prin pravoslavnică Rusie, 42 lei
 Sorbul M. — A doua tinerețe, 35
 Streitman H. St. — Revizuiți 35 lei
 Teodoreanu Ionel — Ulița copilăriei, 40
 Theodorian Caton — Bujoreștii, 42 lei
 Vâlsan G. — Povestea unei tinereți, 70

Scriitorii Români

- Alexandrescu Gr. — Poezii, 50 lei
 Brătescu-Voinesti Al. — Rătăcire, 50 lei
 Caragiale I. L. — Nuvele, 50 lei
 Delavrancea B. — Paraziții, 50 lei
 Delavrancea B. — Sultănică, 50 lei
 Delavrancea B. — A doua conștiință, 5 lei
 Eminescu M. — Poezii, 100 lei
 Goga Octavian — Poezii, 150 lei
 Slavici I. — Cel din urmă Armaș, 100 lei
 Slavici I. — Amintiri, 50 lei
 Zamfirescu D. — Viața la țară, 50 lei
 Zamfirescu D. — Tănase Scatiu, 50 lei
 Zamfirescu D. — O Muză, 50 lei

Literatura Universală

- Andreiew L. — Ecaterina Ivanovna, 60 lei
 Lord Byron — Cain, 60 lei
 Chiarelli Luigi — Măscă și obrazul 42 lei
 Constant B. — Adolf, 42 lei
 Daudet A. — Scrisori din moara mea, 60
 Fogazzaro Antonio — Daniel Cortis, 50
 France Anatole — Birtul la Regina Pedauque, 55 lei
 Fromentin E. — Dominique, 65 lei
 Gheorghiu și Avakian — Din lirica armeană, 45 lei

- Gjellerup K. — Pelerinul Kamanita, 45 lei
 Goethe — Stela, Clavigo, Egmont, 100 lei
 Hauptmann Gerhardt — Suflete stinghere 55 lei
 Hoffmann E. T. — Povestiri, 60 lei
 Holberg L. — Trei comedii, 45 lei
 Leon Ricardo — Iubirea iubirilor, 45 lei
 Lesage — Diavolul șchiop, 75
 Maeterlink M. — Ciclul Morții, 46 lei
 Maragall I. — Laude, 42 lei
 Moliere — Școala femeilor, 45 lei
 Papini Giovanni — Un om sfârșit, 90 lei
 Popescu-Telega Al. — Prozatorii spanioli, 50 lei
 Rolland R. — Colas Breugnon, 65 lei
 Shakespeare W. — Hamlet, 55 lei
 Shakespeare W. — Macbeth, 45 lei
 Shakespeare W. — Negustorul din Veneția, 55 lei
 Tagore R. — Sadhana, 45 lei
 Tagore R. — Naționalismul, 45 lei
 Tharaud J. și J. — Umbra crucii, 50 lei
 Tolstoi L. — Cadavrul viu, 45 lei
 Whitmann Walt — Poeme, 60 lei
 Wilde Oscar — Prințul fericit, 55 lei
 Zarifopol Paul — Vedenii, 75 lei

Biblioteca Universitară

- Bezdechi St. — Aristofan, 150 lei
 Drouhet Ch. — V. Alecsandri și scriitorii francezi, 100 lei
 Ortiz R. — Renașterea la Florența, 80 lei

Biblioteca Filozofică

- Conta Vasile — Teoria fatalismului, 80
 Croce B. — Elemente de estetică, 40 lei
 Empiricus Sextus — Scurtă expansiune a filozofiei sceptice, 45 lei
 Kant — Prolegomene, 100 lei

Biblioteca Politică

- Aristotel — Politica, 100 lei
 Kautsky K. — Dela democrație la robia de Stat, 40 lei
 Masaryk — Idealurile umanității, 35 lei
 Menger — Satul viitor, 110 lei
 Spencer H. — Individul împotriva Statului, 90 lei

Biblioteca Socială

- Durkheim — Metoda în sociologie, 100
 Petrescu N. — Fenomenele sociale în Statele-Unite, 50 lei
 Saint Simon — Catehismul industriașilor 100 lei
 Tarde G. — Legile sociale, 100 lei
 Vandervelde E. — Socialismul și agricultura, 40 lei
 Zeletin St. — Burghezia Română, 120 lei

Țara Noastră

- Oprescu G. — Arta țărănească la Români, 120 lei
 Pârvan V. — Inceputurile vieții romane la gurile Dunării, 100 lei

Orașele Noaste

- Lazăr Victor, — Clujul, 35 lei
 Fîru N. — Oradea-Mare, 35 lei
 Șotropa V. și Ciplea A. — Năsăudul, 35

Biblioteca Tinerimii

- Basarabescu I. — Moș Stan, 45 lei
 Creangă I. — Amintiri din copilărie, 45
 Floru Igena — Basme englezești, 45 lei
 Hârsu Liă — Din țara pieilor roșii, 45 lei
 Ispirescu P. — Basmele Românilor, 45 lei
 Münchhausen — Pățaniile baronului Münchhausen, 45 lei
 Niebuhr — Povestiri cu eroi greci, 45 lei
 Popescu Virginia — Basme sârbești, 45
 Stevens Fr. — Prin împărăția furnicilor, 45 lei
 Thompson — Făpturi alese, 45 lei

Cartea cea bună

- Alecsandri V. — Pasteluri, 18 lei
 Alecsandri V. — Sinziana și Pepelea, 18
 Eminescu M. — Poezii lirice, 18 lei
 Eminescu M. — Poezii filozofice, 18 lei
 Kogălniceanu M. — Scrieri alese, 36 lei
 Negruzzi C. — Negru pe alb, 18 lei
 Negruzzi C. — Nuvele, 18 lei
 Poenaru P. și Rădulescu — Gheorghe Lazăr, 18 lei
 Russo Al. — Cântarea României, 18 lei

Clasicii Antici

- Aristofan — Norii, 50 lei
 Epictet — Manualul, 50 lei
 Eshil — Prometeu și Perșii 50 lei
 Euripide — Bacantele, 100 lei
 Longos — Daphnis și Chloë, 50 lei
 Petronius — Satyricon, 50 lei
 Platon — Dialoguri, 50 lei
 Xenofon — Apologia lui Socrate, 100 lei

Manualele Științifice

- Abason Ernest — Exerciții de mecanică 120 lei
 Davidescu — Turbinele
 Demetrescu G. — Distanțele cerești și structura Universului, 150 lei
 Gheorghiu Dr. — Medicina operatorie, 150
 Lalescu Traian — Calculul algebric, 100
 Marinescu G. Dr. — Infecțiunea gonococică, 120 lei

Actualități Științifice

- Longinescu G. G. — Cronici științifice, 35

Oamenii celebrii

- Davidescu N. — Ernest Renan, 40 lei
 Onicescu O. — Galileo Galilei, 40 lei
 Popescu-Telega A. — Cervantes, 40 lei
 Teodorescu-Braniște T. — Leon Gambetta, 40 lei

Biblioteca Agricolă

- Enescu Ioan — Ingrășămintele și folosirea lor practică în agricultură, 40 lei
 Georgescu M. — Cultura pomilor roditori 60 lei

Biblioteca Rurală

- Sandu-Aldea C. — Despre semănături, 35.
 Teodorescu-Kirileanu — Povești basarabene, 35 lei
 Teodorescu-Kirileanu — Proverbe agricole, 35 lei

Colecția Indreptarul Poporului

Banș G. Dr. — Sfaturi către mame, 5 lei
Lascarov-Moldovanu A. — Constituția României, 5 lei

Colecția Dicționarelor

Bacea G. — Dicționar italian-român, 50

Biblioteca Economică

Antim Șt. — Concepția economică a drep-
tului, 150 lei
Manoilescu M. — Politica producției na-
ționale, 100 lei
Petculescu N. — Problema C. F. R., 60 lei
Staicovici și Ionomu P. — Statistica
anuală a României, 100 lei

Biblioteca Juridică

Botez Corneliu — Legiuri silvice, 180 lei
Docan George — Minoritatea, 150 lei
Pașcanu M. — Drept cambial (cartonat)
120 lei,
Pașcanu M. — Drept cambial (broșat) 100

Volume Izolate

Andrieșescu I. — Dela preistorie la evul-
mediu, 60 lei
Blaga Lucian — Filosofia stilului, 45 lei
Burcescu I. et Pauly K. — Petite antho-
logie pedagogique v-e anné, 26 lei
Burcescu I. et Pauly R. — Petite antholo-
gie pedagogique VI-e anné, 33 lei
Cucec V. — Luchian, 250 lei
Caragiale Mateiu — Rémember, 120 lei
Cnenđ Ilarie — Schițe de critică lite-
rară, 80 lei
David Emmanuel — Teoria funcțiunilor
250 lei
Davidescu N. — Aspecte și direcții lite-
rare, 50 lei
Donici L. — Revoluția Rusă, 50 lei
Homer — Odisea, 300 lei
Ionescu-Lămotescu M. — Vechea artă ro-
mânească, 400 lei
Iorga N. — Histoire des Roumains, 60 lei
Leon George M. — Istoria economiei pu-
bliche la Români, 50 lei
Pârvan V. — Memoriale, 120 lei
Rădulescu-Motru C. — Curs de psihologie
200 lei
Simionescu-Râmnicănu — Istoria artelor
120 lei
Simionescu-Râmnicănu — Necesitatea
frumuseții, 80 lei
Sanielevică H. — Cercetări critice și filo-
sofice, 100 lei

Colecția Memorii

Averescu General — Operațiile dela Flă-
mânda, 70 lei

Țări și civilizații contemporane

Kudrnac și Ioachimescu — Republica
Cehoslovacă, 70 lei

Actualități

Antipa G. Dr. — Paralizia economiei na-
ționale, 15 lei
Antonescu G. G. — Baza pedagogică a
reorg. învățământului, 12 lei
Blank Aristide — Contribuțiuni, 8 lei
Blank Aristide — Problema monetară, 25
Bratu Traian — Politica față de minori-
tăți, 15 lei
Corteanu A. — Schițe Politice, 35 lei

Madgearu și Mladenatz — Reforma coo-
perației, 30 lei

Manoilescu M. — Cum putem reinvia leul
aur, 25 lei

Perietzeanu Al. — La Monnaie, 15 lei

Rădulescu-Motru — Tărănismul, 25 lei

Publicațiile Academiei Române

Analele Academiei — Tomul 42, lei 60

Analele Academiei — Tomul 43, 70 lei

Analele Academiei — Tomul 44, 70 lei

Analele Academiei — Tomul 45, 70 lei

Discursuri de recepțiune

Balș — Inceputul arhitecturii în Moldova

Bengescu Gh. — Activitatea literară a
familiei Golescu, 12 lei

Goga Octavian — Gh. Coșbuc, 18 lei

Gusti D. — Ființa și menirea academiilor
15 lei

Lapedatu Al. — Istoriografia română ar-
deleană, 12 lei

Rădulescu-Motru G. — Andrei Bărseanu și
naționalismul, 10 lei

Rădulescu Andrei — Cultura juridică, 18

Sadoveanu M. — Poezia populară, 12 lei

Memoriile Secțiunii Literare

Brătescu-Voinești I. — O operă de mare
valoare, 8 lei

Bărseanu Andrei — Catehismul luteran
român, 5 lei

Bogdan-Duică G. — Gh. Lazăr, 40 lei

Capidan Th. — Elementul slav în dia-
lectul aromân, 30 lei

Karadža C. — Despre lucrul apostolesc, 8

Ciobanu Ștefan — Dimitrie Cantemir în
Rusia, 50 lei

Marcu Al. — Romanticii italieni și Ro-
mânia, 40 lei

Negruzzi I. — Autografele române, 6 lei

Negruzzi I. — Ioan Bogdan, Al Vlahuță,
și alții, 5 lei

Ortiz R. — Leopardi-e la Spagna I-V 12

Ortiz R. — Leopardi e la Spagna VI-VII,
40 lei

Protopopescu Dr. — Unknown Congreve,
12 lei

Radu Iacob Dr. — Două Luceferi rătăci-
tori, 40 lei

Veress Andrei Dr. — Cântece vechi ungu-
rești despre Români,

Viciu Al. — Supliment la glosar de cu-
vinte

Memoriile Secțiunii Istorice

Andrieșescu I. — Piscul Crăsani, 40 lei

Dragomir S. — Originea coloniilor ro-
mâne, 6 lei

Filitti I. — Despre Negru-Vodă, 12 lei

Iorga N. — Note polone, 12 lei

Iorga N. — Un cioban dascăl, 12 lei

Iorga N. — Comem. lui Jules Michelet, 5 lei

Iorga N. — Ernest Renan, 5 lei

Iorga N. — Paul Bataillard, 5 lei

Iorga N. — Domnița Anca

Iorga N. — Cea dintâi Istorie Universală,

Iorga N. — Comem. lui Edgar Quinet

Iorga N. — Procesele călugărilor

Mihăilescu V. — Așezările omenești la
mijlocul și la sfârșitul secolului XIX, 25

Marinescu C. — Iniințarea mitropolilor,
6 lei

Nistor I. — Pomenirea lui D. Cantemir, 8

Pârvan V. — Nume de râuri daco-scitice
10 lei

Pârvan V. — Histria, 40 lei

Pârvan V. — Gelica,

Păclișanu Z. Dr. — Din istoria biseri-
cească, 12 lei

Păclișanu Z. Dr. — Luptele politice ale
românilor ardeleni, 28 lei

Panaitecu P. P. — Influența polonă la
Gr. Ureche și Miron Costin, 60 lei

Radu Iacob, Dr. — Manuscrisele Biblio-
teci din Oradea-Mare, 12 lei

Rădulescu Andrei — Pravilistul Flechten-
macher, 16 lei

Rădulescu Andrei — Publicitatea dreptu-
rilor imobiliare, 15 lei

Sauciuc-Săveanu — Un fragment de vas
funerar, 6 lei

Sauciuc-Săveanu — Memnon, 8 lei

Stefanelli G. T. — Cadastru și cărți tabu-
lare, 5 lei

Veress Andrei Dr. — Pribegia lui Grigo-
rașcu-Vodă, 20 lei

Veress Andrei Dr. — Campania creștinilor
25 lei

Vlădescu I. — Inceputul anului în cro-
nici,

Bulletin de la section historique T. X, 60
Bulletin de la section historique T. XI, 100

Memoriile Secțiunii Științifice

Antipa Gr. Dr. — Navigabilitatea Dunării,
6 lei

Antipa Gr Dr. — Organizarea muzeelor 12

Babeș V. Dr. — Diagnosticul și combate-
rea cancerului, 5 lei

Babeș V. Dr. — Louis Pasteur, 12 lei

Babeș V. Dr. — Cercetări asupra apen-
dicităii, 5 lei

Babeș V. Dr. — Combaterea meningitei,
4 lei

Băderău E. — Valoarea dublei refracții,
3 lei

Edeleanu L. Dr. — Procedul de rafinare
cu bioxid, 12 lei

Gheorghiu Gh. — Contribuțiuni la clima-
tologia Iașilor, 15 lei

Grădinescu Dr. — Acțiunea fiziologică,
etc., etc. 5 lei

Harmuzake C. — Conceptus speciorum
Dr. Istrati și Mihăilescu — Chihlimbarul
de Olănești, 3 lei

Ionescu Bujor Dr. — Studiul petrografic
18 lei

Leon N. Dr. — Fauna cadavrelor în Ro-
mânia, 5 lei

Leon N. Dr. — Animalele noastre veni-
noase, 10 lei

Leonte Dr. — Rezultatele obținute în
grefa osoasă,

Manuilă S. Dr. — Epidemiile din Tran-
silvania, 6 lei

Marinescu G. Dr. — Hipnotismul tera-
peutic, 15 lei

Marinescu G. Dr. — Viața și opera lui
S. Cajal, 35 lei

Metzulescu A. Dr. — Tratamentul cărbu-
nelui, 5 lei

Popovici G. Dr. — Asistența copiilor, 4 lei

Panaitecu G-ral — Știința fortificației în
România, 6 lei

Rick Iulian — Clima câmpiei dintre Olt
și Angeș, 25 lei

Simionescu I. — Fauna devonică în Dob-
rogea, 5 lei

Văscăuțanu I. — Asupra cretaceului su-
perior, 5 lei

Bulletin de la sect. scientifique, No. 1-2, 25

Bulletin de la sect. scientifique No. 3-4, 20
Bulletin de la sect. scientifique No. 5-6, 25
Bulletin de la section scientifique No. 7-8

Volume Izolate

Bogdan-Duică G. — Viața și ideile lui Bărnuțiu, 65 lei
Capidan Th. — Meglenoromânii, 100 lei
Leon M. Dr. — Entomologia medicală, 100
Păclișanu Z. Dr. — Corespondența din exil a episcopului Klein, 40 lei
Pamfile Tudor — Pământul, 40 lei
Papahagi — Graiul și folklorul Maramureșului
Sauciuc-Săveanu — Cerealele în Grecia Antică

Études et Recherches

Tzitzeica G. — Géométrie différentielle 120

Istitutul Social Român

Arhiva pentru Știința și Reforma socială, anii III, IV, 300 lei

23 Prelegeri — Noua Constituție a României, 125 lei
19 Prelegeri — Doctrinile partidelor politice, 125 lei
Slăvescu Victor — Istoricul Băncii Naționale, 150 lei
Antipa Gr. — Chestiunea Dunării, 15 lei
Anghelescu I. N. — Solidarismul social economic, 5 lei
Djuvara M. — Evoluție și revoluție, 5 lei
Duca G. I. — Doctrina liberală, 5 lei
Gusti D. — Partidul politic, 8 lei
Ionescu N. — Sindicalismul, 5 lei
Iorga N. — Doctrina naționalistă, 5 lei
Kiss Geza — Ideologia și tend. minor. maghiare, 5 lei
Madgearu V. — Doctrina țărănistă, 6 lei
Maniu Iuliu — Problema minorităților, 15
Manoilescu M. — Neoliberalismul, 6 lei
Marghiloman Al. — Doctrina conservatoare, 3 lei
Moscovici Ilie — Lupta de clasă, 8 lei
Petrescu N. — Anarhismul, 5 lei

Popovici M. — Solidarismul politic, 5 lei
Răducanu I. — Socialismul de stat, 5 lei
Rădulescu-Motru C. — Concepția conservatoare și progresul, 5 lei
Roth N. Otto — Ideologia și tend. min. germane, 5 lei
Taşcă G. — Liberalismul economic, 5 lei
Theodorescu Anibal — Solidarismul juridic, 5 lei
Voinea Șerban — Socialismul marxist, 8
Curtea Domnească din Curtea de Argeș (ediție obișnuită) 500 lei
Curtea Domnească din Curtea de Argeș (ediție ob. cu supliment francez) 600 lei
Curtea Domnească din Curtea de Argeș (ediție de lux) 1000 lei
Curtea Domnească din Curtea de Argeș (ed. de lux cu supl. francez) 1100 lei
Natura, anul XII, broșat, 120 lei
Natura, anul XIII, broșat, 180 lei
Natura, anul XIII, cartonat, 220 lei
Natura, anul XII, cartonat, 150 lei
Buletinul Cărții, anul I, 100 lei

Banca „AURORA“ societate pe acțiuni, Năsăud.

ACTIVA

CONTUL BILANȚ cu 31 Decembrie 1925.

PASIVA

Cassa în numerar	902.165 76		Capital societar	1.000 000 —	1.000 000 —
Disponibil la bănci	283.472 86	1.185.638 62	Fond general de rezervă	1.000 000 —	
Cambii	11.313.268 —		„ special de rezervă	250 000 —	
„ cu acoperire ipot	1.308.020 —	12.621.288 —	„ cultural și de binefaceri	100.000 —	
Impr. ipot. cu oblig.	2.793.254 90		„ pt. întreținerea edificiilor	20 000 —	
„ pers cu oblig. cu cav.	456.296 48		„ pt. creanțe dubioase cf. art. 32 imp.	300.000 —	
„ în cont curent	4.322 678 07	7.572.229 45	„ de pensuni al funcț.	430 000 —	2.100.000 —
Efecte publice	85.320 —		Depuneri spre fructificare		18.070.872 85
Diverse acțiuni	753 650 —	838.970 —	Dividende neridicate		12 175 —
Bon de asigurare		4.253 85	Bănci creditoare în Cont-curent		72.976 60
Casele proprii: Piața Unirii Nr. 92 și 414 cu etaj str. Grânicerilor Nr. 7 cu parter		71.500 —	Interese transitoare anticipate		294.570 —
Mobiliar amortizat			Beneficiul transpus de anul 1924	100.000 —	
			Beneficiul net	643 285 47	743.285 47
		22.293.879 92			22.293.879 92

IEȘITE

CONTUL PROFIT și PIERDERE în 31 Decembrie

INTRATE

Dobânzi: dep. spre fruct.	1.453 611 84		Beneficiul transpus din anul 1924	100 000 —	
la fonduri de rezervă	32.554 —		Dobânzi: dela cambii cu și fără acoperire ipot.	642 429 24	
la fond de pens. al funcț.	47.195 20	1,53 3361 04	Dobânzi: dela imprumuturi ipot. și personale	199.281 34	
Spese: Salare	207.980 —		Dobânzi: dela impr. în Cont-curent efecte publice și diverse acțiuni	524.253 90	
Adaus de scumpete	340.063 —		Chirii	110 916 50	1.476.880 98
Bani de cvartir	19.445 —		Proviziuni		66.395 —
Imr. registre, porto etc.	201.282 93	807 870 93			1.879.602 23
Marce de prezență	5.900 —				
Chirie	33 200 —				
Impr.: către Stat, j. com. după dob. de dep. spre fruct.	300 232 07	438.360 77			
Beneficiul transpus din anul 1924	100.000 —				
Beneficiul net	643 285 47	743 285 47			
		3.522.878 21			3.522 878 21

ss. Leon Bancu, director executiv.

Năsăud, la 31 Decembrie 1925.

ss. Ștefan Rebreanu, șef-contabil.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE:

ss. Dr. Teofil Tanco,

ss. Grigore Pletosu,

ss. Dr. Leon Scridon,

ss. I. Șerban,

ss. St. Scridon,

președinte.

șef-contabil.

ss. Liviu Mureșianu,

ss. Emil Măreșu,

ss. Dr. Tudor Moisil

ss. George Chitulu.

Subsemnatul comitet de censoredi am examinat conturile de mai sus și le-am aflat în deplăcută consonanță cu registrele institutului.

Năsăud, la 28 Februarie 1926.

ss. Ioan Nășcuțiu, președinte.

ss. Dr. Nic. Drăganu.

ss. Ioan Mărcu,

ss. Ioan Partene

„FRIGUL”

Societate Anonimă pentru Industrializarea și Comercializarea Frigului Artificial

Capital deplin vărsat 60.000.000 lei

BUCUREȘTI. — STRADA G. C. CANTACUZINO No. 2.

Sucursale în orașele: Galați, Brăila, Tulcea, Jurilofca, Pitești, Călărași, Constanța, Chilia-Nouă și Veche, Ismail, Oradia-Mare.

Reprezentanți în toate orașele din țară

Telefoane: Direcțiunea 29/12 — Antrepozitele Frigorifere 39/83
Fabrica de Gheață 77/02 — Biroul Desfacerei Oxigen 69/16 — Biroul de vânzare a peștelui în detaliu 17/79

ADRESA TELEGRAFICA: FRIGUL-BUCUREȘTI

LIVREAZĂ:

Instalațiuni frigorifere pentru abatoare, fabrici de bere și de gheață, mici instalațiuni frigorifere pentru depozite de bere, cârnățării, măcelării, cofetării, lăptării, restaurante etc.

EXECUTĂ:

Construcțiuni de specialitate ca: Abatoare, fabrici de gheață, antrepozite frigorifere, hale, etc.

Dulapuri frigorifere după modele proprii, izolate numai cu plută, cele cu cenușe și rumegătură fiind neeconomice și stricând mâncările.

Transporturi frigorifere pentru mărfuri alterabile la căldură în vagoane isoterme izolate cu plută și cu rezervor special de gheață.

Furnizează gheață artificială la domiciliu în București și pentru orice oraș din țară, în vagoane frigorifere.

Vinde en gros pește proaspăt, sărat, icre și orice produse pescărești.

IN FUNCȚIUNE:

Fabrici de gheață artificială: 1) În București, Calea Șerban Vodă 186—188 gheață cristalină fabricată cu apă distilată, producție 12 vagoane zilnic.

2) În Galați, producție 5000 kgr. — În Pitești, producție 3500 kgr.

Fabrica de oxigen industrial puritate 98 la sută pentru sudură și tăere autogenă, Calea Șerban Vodă 186—188, București.

Instalațiuni pentru congelarea rapidă a peștelui la Galați și București după procedeele cele mai noi.

Abator modern de frontieră și antrepozit frigorifer la Episcopia Bihorulul pentru tăere de vite mari și mici și expedițiuni pentru export.

Distribuție de pește în București la domiciliu și în toate centrele principale din țară.

Linie de garaj proprie la instalațiunile din Buc. și Galați.

Antrepozite Frigorifere în funcțiune: Galați—București—Pitești.

Primesc spre păstrare după tariful stabilit de Primărie, alimente ușor alterabile la căldură, precum: carnea, păsările tăiate, vânatul, peștele și icrele, ouăle și untul, laptele și brânzeturile, grăsimile, uleiurile și undelemnul, legumele, fructele indigene: mere, pere, struguri și străine: portocale, lămâi, curmale, banane, etc.

Depozitarea acestor alimente în camere frigorifere la temperaturi anume și la o stare de umiditate corespunzătoare, face ca ele să se păstreze timp îndelungat fără nici un fel de pierderi.

Capacitatea de înmagazinare a Antrepozitelor din București, Șerban Vodă, este de 1000 vagoane alimente. — Halele Ghica, de 750 vagoane alimente.

Capacitatea de înmagazinare a antrepozitelor Galați este de 150 vagoane alimente.

Capacitatea de înmagazinare a antrepozitelor Pitești este de 100 vagoane alimente.

Adresa abonatului

Magazinul de ghete „Erika”

Cluj, Piața Unirei 13. (Al lui Alex. Hoffmann.)

AU SOSIT fasoane de ghete de primăvară foarte la modă! — Mare alegere în ghete cu renume mondial sistem „B A L L Y.”

Produsele

fabricei de bere CZELL

din Cluj-Mănăștur

Berea albă

URSUS

Berea albă specială

URSUS-EXTRA

Berea neagră din
maț dublu

Hercules

 se capătă pretutindeni!

BON UNIC

În sensul convenției cu marea casă de editură din București

„CULTURA NAȚIONALĂ”

STR. PARIS NO. 1.

toți cititorii revistei „Societatea de mâine” beneficiază de 20% din prețurile cărților editate al căror catalog se publică în nrul de față. Acest bon unic se detașează din revistă și se expediază „Culturii Naționale” urmând ca volumele să sosiască la adresele date fără altă cheltuială de poștă.